

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

IX. évf. 1. szám
1998. február
90,— Ft

*Az eretnység
dicsérete*

Eretnek volt-e Jézus?

*Bulányi György
fölmentésének
sajtóvisszhangja*

Interjú Dóka Zoltánnal

*Péter sziklája
homokra épült*

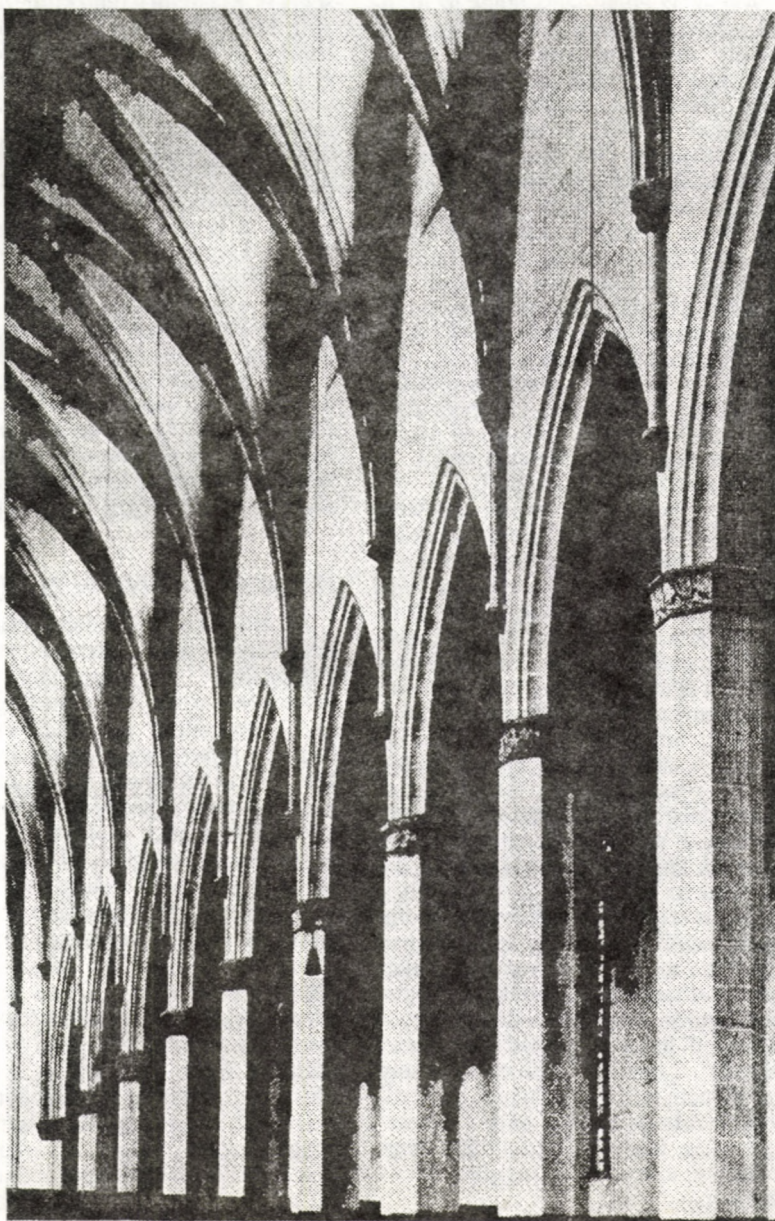
Moha-mese

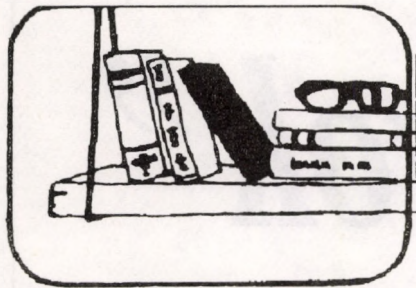
*Egy mai kibuc
életéből*

*Magyarország
és a NATO-bővítés*

Vasárnapi elmélkedések

Ökopszihológia

Rupert Lay

Az eretnekségről

Az eretnekek: keresztények az egyházon kívül

Az eretnekek olyan emberek, akik föllépnek a valamely intézményen belül kifejlődött magától értetődőségek ellen, és így világokat változtatnak meg. Eretnek volt például Roger Bacon, Thomas Müntzer, Galileo Galilei, Charles Darwin, Karl Marx, Sigmund Freud, Pierre Teilhard de Chardin. Valamennyiükben közös, hogy a hivatalos katolikus egyház üldözte őket, mivel megkérdőjelezték annak magától értetődőségeit. Az is közös mindnyájukban, hogy nemcsak a hivatalos gondolkodást változtatták meg, hanem az egyházit is.

Annak az ellenségeségnek az alapja, amelyet egyesek kifejlesztenek valamely társadalmi rendszerrel szemben, nem ritkán valamilyen lelkiismereti ítéletben rejlik, amint az eretnekek példája is mutatja. Ennek pedig objektív oka van: Az intézmények létükön fogva amorálisak: kizárólag az önfenntartás és a terjeszkedés fontos számukra; csak akkor állnak elő egy látszatmorállal, ha az önfenntartás és a terjeszkedés véletlenül társadalmi szerződéssel realizálható. Ez a látszatmorál semmilyen morális normának nem elkötelezettje, hanem csupán a két endogén, rendszeren belüli normának: Cselekedj és dönts úgy, hogy cselekvésed és döntésed biztosítsa az intézmény fennmaradását, és az kiterjeszthesse befolyását.

Az eretnekségnek hosszú története van. 1143-ban furcsa történet kezdődött Európában. A Balkán felől szélesre terjedt egy új mozgalom. Vándorprédikátorok vonultak keresztül az országokon, s aszketikus életüket minden személyes tulajdonnak ellentmondva éltek. Tanításuk egyszerű volt és könnyen érthető. Megmagyarázott valamit, amire a szervezett kereszténység csak elégtelen választ tudott adni: a rossz létezését. Az ördög, az Ószövetség gonosz Istene állandó harcban áll az Újszövetség jó Istenével és annak angyalával, a názáreti Jézussal. Csak az tiszta, csak az üdvözülhet, aki Jézus szigorú követésével, abszolút szegénységben és teljes lemondásban a jó Isten mellé áll. A vándorprédikátorok kataroknak, tisztáknak nevezték magukat. A szó alakváltozásai nyomán ebből lett a 13. század óta a német „Ketzer”, „eretnek” kifejezés, amely először nem szitok volt, hanem azoknak az embereknek a neve, akik a keresztény világ legszélső perifériáin megpróbálták szó szerint megélni Jézus üzenetét.

Magától értetődik, hogy a hivatalos egyház keményen és hatékonyan reagált. Képviselői számára egyáltalán nem volt különösebben fontos a radikális szegénység és az önmegtagadás, és aggdógtak amiatt, hogy mindenekelőtt a katolikus laikusok pártoltak át az új tanhoz és váltak eretnekké.

Bizonyos huzavona után a hivatalos egyház egyfelől engedélyezte egy olyan rendnek a megalapítását, amely a szegénységet is megkövetelte tagjaitól, de ettől a szegénységtől nem tette függővé a püspökök és pápák üdvösségét is. Másfelől e rend kifejezett célja volt, hogy eltakarítsa a világból a katarokat és az általuk kiváltott botrányt. Becsületére válik ennek a rendnek (a dominikánusoknak), hogy humánusabb eszközöket alkalmazott, mint a hivatalos egyház: prédikációval próbálta meg elérni célját, míg az utóbbi tűzzel és vassal, tehát keresztes háborúkkal. A kettő együtt lényegileg meghozta a kívánt sikert: 1330-ig még tartották magukat kis csoportok Franciaország déli részén, 1142-ig pedig szerény közösségek Szicíliában és Dél-Itáliában. Aztán eltűnt a kísértet.

Csak egy név maradt meg: katarok — tiszták. Az európai középkor legnagyobb keresztény szektájának kintünet elnevezése az anyaegyházban szidalmazó szóvá lett, amely a herezistól a hitelenségig terjedő palettát

Hogyan és mi célból gyártják az eretnekeket?

Az eretnekek életfontosságúak ama társadalom számára, amelyik nem akar önmagában megmerevedni, vagy visszavonulni az önelégültség gettójába. A keresztény eretnekek ezen túl még egy fontos feladatot vállalnak: azt kérdezik az ideológiai központtól, vajon éli-e még a jézusi üzenetet. Ez a kérdés kellemetlen — és mégis föl kell tenni abban a világban, ahol az emberek inkább a biztonság és a kényelem jár a fejükben, mintsem Jézus tanítása és élete. Sok eretnek arra tesz kísérletet, hogy ismét a maga eredetiségében értesse meg a jézusi üzenetet, minden olyan díszítéstől és felpuhítási tendenciától mentesen, amelyet az évszázadok során kevertek hozzá az emberek, egyrészt hogy kereszténynek nevezhessék magukat, másrészt hogy nyugalmukban ne igen zavarják őket.

A jézusi üzenet azonban kifejezetten zavaró — hasonlóan ahhoz, ahogyan

takarja. A szó bármely jelentéstanai jelentésénél fontosabb azonban érzelmi jelentősége. Az eretnekek olyan emberek, akiket az egyház támogatásával, sőt az egyház fölhasználására szabad gyűlölni, megvetni, rágalmazni, gyötörni, megkínózni és megölni.

Ebben a tanulmányban azonban másképp akarom használni az „eretnek” szót. Azokat az embereket jelölöm vele, akik a periférián, az ideológiai központtól messze távol állva olyan új válaszokat követelnek, amelyek kényelmetlenek, aggodalmat keltőek és nem felelnek meg az általános magától értetődőségeknek. Aki azonban magától értetődőségeket kérdőjelez meg, az fenyegetően hat, szorongást kelt.

Ma a társadalomfilozófiából és a tudományelméletből tudjuk, hogyan jönnek létre az ilyen magától értetődőségek, és hogy ritkán van közülük a realitáshoz, annál több viszont az előítéletekhez. Ne feledjük azt se, hogy a biztonság megőrzése minden korban sokkal erősebben motiválta az embereket, mint az igazság megismerése, és ez így van ma is. Sokkal inkább az érvényes, hogy az igazság keresése szinte mindig a biztonság megerősítését célzó technikává deformálódik. Az eretnekek pedig elefántként csörtetnek a biztonság és a magától értetődőségek porcelánboltjában, holott az emberek megszokták, hogy ott megvásárolhatják a válaszokat egzisztenciális kérdéseikre. És ez megbocsáthatatlan. Eretnekek számára nincs bocsánat.

zavaró volt az Ószövetség prófétáinak üzenete, akikkel polgártársaik általában egészen hasonlóan bántak ahhoz, ahogyan a keresztények szoktak bánni az eretnekekkel. Elűzték, kiközösítették, elégették, sziklákról taszították le őket. Olykor azonban (ritkán!) néhány ember megtért a prófétai szóra — ezek azonban többnyire a pogányok közül kerültek ki.

Az eretnekek olyan emberek, akik Jézus üzenete kedvéért készek — gyakran nagy lelki és vallási erővel — átélni a kívül levés, az integrálatlanság, a megtámadottság pozícióját. Olyan emberek tehát, akik nélkül az „igazhitű központ” sem képes élni (a központ mindig igazhitű, bármilyen zagyaságot legyen is képes elfogadni, képviselni és védelmezni egy önmagának elégséges kommunikáció). Mert hogy hol a központ, azt csak a periféria felől lehet meghatározni. Csak egy kör ter-

jedelme teszi lehetővé középpontjának meghatározását. Az eretnekek megkérdőjelezzik a központot, jóllehet éppen eretnekségük által definiálják azt. Ez a felőrlo hatású dialektikus helyzet a szeretve-gyűlölés, a gyűlölködő egymást-elengedni-nem-tudás minden lehetséges formájában megnyilatkozik. Az egyháznak és az eretnekeknek kölcsönösen szükségük van egymásra ahhoz, hogy élni tudjanak. Mindkét oldalon messzemenően kapcsolataik közelségéből és tanításuk távolságából mérítik identitásukat.

Negatív azonosulásokkal meghatározni identitásunkat persze nem föltétlenül keresztényi, de mindenképpen emberi és elterjedt dolog. **Igy gyárt ugyanis minden társadalom** (az azokat létrehozó konfliktus-terhességgel) **olyan helyzeteket, amelyek bizonyos embereket kaszton kívüliekké, kivettekké, eretnekké tesznek.** Az egyház ezen társadalmak közé tartozik, hiszen társadalmi mechanizmusait tekintve kifejezetten profán. Mindenesetre az egyéni azonosulás Jézus szeretetüzenetével sosem akadályozta meg abban, hogy társadalmi rendszerként ugyanúgy járjon el eretnekekkel szemben, mint minden más társadalom, a politikaiak, a gazdaságiak, a kicsik és a nagyok.

Az eretnekek gyártásának egyik legkedveltebb stratégiája a „kommunikatív fantomok” képzésében áll. Ez pedig a következőképpen zajlik: Elszakadva a konkrét találkozásuktól az érintettel, elkezdnek róla beszélgetni. Mivel ezekkel a belső beszélgetésekkel nem áll szemben semmiféle konfrontáció a reális emberrel és annak nézeteivel, *e beszélgetések elkezdik lassankint fölépíteni saját szubjektumukat, akinek már csak a neve azonos a beszélgetések (tényleges) tárgyával.* Az így megteremtett, minden realitástól eloldódott szubjektumot aztán elítélik, leeretnekeznek, elátkozzák. Ennyiben az egyházban ugyanúgy zajlik a dolog, mint minden, részleges kommunikációs zavarral működő kommunikációs közösségben (és alighanem minden kommunikációs közösség ilyen). Csak hogy az egyház lelki hatalommal is rendelkezik (korábban világal is rendelkezett), és ezt a hatalmat rendszerint érvényesíti a konkrét emberrel szemben, akít *fantáziájában* azonosít belső kommunikációjának *teremtésével.* Ami aztán ebből kiséül, az rendszerint minden más, csak nem emberi (ha ezt a fogalmat nem a Van, hanem a Kell fölöli alkotjuk meg), és végképp nem keresztényi.

De az eretnekek gyártásában **más tényezők** is tekintélyes szerepet játszanak. **Aki megmutatja, hogy képes az egyház nélkül is élni, és mégsem hagyja el az egyházat, az csaknem kényszerűen idegen kivetítések áldozatává válik!** A normál egyháztágot belső és külső kényszerek kötik az intézményhez, és szívesen venné, ha szabad lehetne ezektől. Képtelen fölfogni,

hogy létezik olyan ember, aki nem használja ki egy effajta szabadság esélyét. Tehát nem marad számára más választás, mint hogy *a másiktól, a nem „normálisról” azt állítsa:* az egyház perifériáján él, tulajdonképpen nem is tartozik az egyházhoz, ki kellene zárni... tehát mindazt, *ami őrá magára illene,* ha egyszer az archaikus, a nevelés által közvetített társadalmi és pszichikai kényszerekből kinöve, szabadon dönthetne. A másik szabadsága botránnyá válik, amit meg kell szüntetni; vagy sikerül őt ismét szolgává tenni, vagy kitaszítják a közösségből (aminek nem kell feltétlenül intézményesítetten történnie).

Am téves lenne azt föltételezni, hogy e tekintetben éppen csak az egyház lett áldozata egy különböző ördögi társadalmi-lélektani mechanizmusnak. *Ugyanezen elv alapján funkcionál minden életközösség.* Még a felnövekvő gyerekekkel bíró családokban is meg lehet figyelni, persze különböző erősséggel.

Még **egy harmadik** dolgot is meg kell itt említeni, ami eretnekek gyártásához vezet (és ez éppen azon a területen válik fontossá, amelyről alább még szót ejtünk): **az a jelenség ez, amelyet ma „kultursokknak” nevezünk.** Ez azt jelenti, hogy az egyház szembetalálja magát egy olyan világgal, amelyik intellektuálisan legalább annyira vonzó, társadalmilag legalább annyira hatékony, technikailag pedig sokkal hatékonyabb: ez pedig *a természetudományok világa,* melyek jobban megváltoztatták a föld (külső) arculatát, mint arra az egyház valaha is képes volt. Ez egyáltalán nem csupán a világ materiális, hanem társadalmi arculatára is vonatkozik. **Az ilyen kultursokkok számtalan elhárító- és immunizáló stratégiához vezetnek. Ezek egyike az eretnekgyártás.**

A sokkos találkozás a profán tudományokkal azt eredményezi, hogy az egyház

— vagy visszavonul abba a a gettóba, ahol a saját eszméivel él együtt, melyeknek semmi köze a „másik világ” eszméihez,
— vagy pedig nyílt *identitásválságba* esik.

E válságnak vallási szempontból nem kell radikálisnak lennie, de társadalmi szempontból mindenképp radikális lesz. A jézusi üzenet fundamentuma az egyház számára mindig lehetővé teszi identitásának vallási megalapozását, de társadalmi megalapozását nem. Mivel a társadalmi kötelek olyan sokaságába van beágyazva, hogy olykor pusztán a társadalmi rendszer egyik elemének tűnik, és csálóka azonosulási ajánlatokat kap (talán fölszólítják, hogy részesedjék az intézményesített hatalomban), valamikor mindenképp meg kell kérdőjeleznie identitásának társadalmi megalapozását. Társadalmi partnere ugyanis előbb vagy utóbb más vonzó fórumok felé fog fordulni, őt pedig, az egyházat, egyedül hagyja. Az effajta *veszteségtől való félelmek* aztán — melyek mindig

kísérői az identitásválságnak — *azt eredményezhetik, hogy a válságot nem hordják ki, hanem végül ismét az első alternatívát választják (menekülés a biztos gettóba).*

Mi köze azonban mindennek az eretnekekhez? Nos, **az eretnekekben személyesül meg a kulturális támadás, és ők a sokkok kiváltói.** S mindkettő oda vezet, hogy az *„egyház mint organizmus”* önmagát fönttartani akarván *elkezd elhatárolódni az eretnekektől.* Elviselhetetlen lenne számára egy idegen kultúra, egy idegen gondolkodási stílus a saját soraiban. Akik tehát a vonzóbb „kultúra” táborába dezertálnak, azok kaszton kívüliekké, s ha lehet, egyenesen törvénytlen kívüliekké válnak. Az eretnekek így esetleg a perifériához tartoznak — de még jobb, ha a „dialogikus külsőhöz”.

Néhány éve ez a „dialogikus külső” a pótléka nálunk a nyílt harcnak. Kívülálló dialóguspartnerré teszik a másikat (mint levált vagy tévedő testvért). Ily módon is egyértelműen rögzítik a határokat, és definiálják, mi van belül, és mi van kívül. Ezt egyáltalán nem kell negatívan értékelni, ha ezáltal szublimálják az agresszivitást — csak gondolni kell arra,

— hogy a szublimálás gyakran labilisak (és sikeres ellenszublimálás után ismét az ellenséggel szembeni nyílt agresszivitással járhatnak) és
— persze szublimálásokról van szó, nem pedig eredeti, bizonyos igényeket kielégítő folyamatokról.

Az eretnek ma gyakran válik a dialógus külső partnerévé. Mindenekelőtt akkor, ha **„vallási eretnekről”** van szó. „Vallásinak” azt az eretneket nevezem, aki új vallási kérdéseket vet föl, melyeket nem lehet elintézni az eddig uralt válasz- vagy elhárításreperitoárral, vagy pedig azt az embert, aki valamely meglévő vallási kérdésre olyan választ ad, amely ellentétben áll a közép válaszával.

Vannak azonban **„profán eretnekek”** is; ők a tulajdonképpeni megszemélyesítői a másik, fenyegető kultúrának. Közéjük tartoznak a tanulmány elején fölsoroltak valamennyien, Roger Bacon-tól Pierre Teilhard de Chardin-ig mindenki.

Mindenesetre az egyház és vezető képviselői nem fogadhatják el a modern tudományok, s köztük a humán tudományok kihívásait anélkül, hogy identitásválságba ne esnének. Az identitásválságok azonban félelmet és szorongást keltenek. A „Ki vagyok én?” kérdés hirtelen nem látszik többé megválaszolhatónak a jól bevált minták szerint. És senki ember nem tudja, milyen lesz egy személy vagy egy intézmény, miután keresztülment egy ilyen válságon.

Fordította: —nA—

Rupert Lay jezsuita a filozófia professzora Frankfurt am Mainban; tudós, terapeuta, lelkipásztor és menedzsment-tanácsadó.

Farkas József

Jézus és az eretnekség

Az eretnekség dicsérete

A keresztyénség legnagyobbjai először eretnekek voltak, azután a történelem rehabilitálta őket és most már a „hit hősei”. Jézus Krisztus vezet a sort. Eretnekség volt ellene a vád, istenkáromlásért ítélték halálra és feszítették keresztre. Az első vértanú, István is eretnek volt, éspedig nemcsak a zsidók szemében, hanem a jeruzsálemi ösgyülekezetben hamar kialakult két-féle „kegyességi irányzathól” a többségnek a szemében is. Közismert, hogy már az első időkben megjelent ez a kettősség: a diaszporából jött felvilágosultabb hellénista hívők kis csoportjával szemben állt az őseik hagyományaihoz továbbra is ragaszkodó zsidó-keresztyének többsége. Ez a konzervatív tábor Pál apostolt is eretneknek tekintette, mivel nem fogadta el a körülmetélést, a szombat ünneplését, az étel-ital tilalmakat.

Amikor államvallássá lett a keresztyénség, onnan kezdve vére ment az „eretnekek” elleni küzdelem. Gyakorlatilag a császár döntötte el hatalmi szóval (karddal), hogy ki eretnek és ki igazhívó keresztyén. A sok közül Szent Johanna esete a legjellemzőbb. Tizenhét éves volt ez a parasztlány, amikor először hallotta a „Hangokat”. Ezeknek erejével beszállt a nagypolitikába és hadsereget vezetett győzelemre, szembeállt az állammal és az egyházzal, királyokkal, főpapokkal, inkvizitorokkal, pápával, és miután Franciaország nemzeti hősvé lett, két év múlva, tizenkilencéves korában (1431-ben) megégették mint veszedelmes eretneket. Sokat kellett várnia: 1920-ban avatták szentté. A hasonló sorsra jutottak hosszú sorából elég most Husz Jánosra vagy Savonarola Jeromosra emlékezni. Ők is „eretnekek” voltak, őket is tűzhalálra ítélték, máglyán égették meg. Luther Márton sorsa is a kiátkozás volt eretnekségeért, és természetesen Kálvin Jánost is eretneknek tartották, mégpedig nem csupán a katolikusok, hanem a reformáció bizonyos ágazatai is. Nem kell sokat „vétkézni”, nem kell a szent hagyományoktól messzire eltérni, könnyen be lehet jutni az eretnekek kiközösített társaságába.

Ha valaki megbotránkozik azon, hogy Jézust is eretneknek nevezem,

azt arra emlékeztetem, hogy Jézust a történelem felől és nem a dogmatika felől közelítem meg. Hitem szerint nem szégyene, hanem dicsősége Jézusnak az, hogy a kereszthalált is vállalta eretnekségeiért. Én sem fogok szégyenkezni azért, hogy némelyek az én nézeteimet is tömény eretnekségnek minősítik.

Már az eddigiekből is kitűnik, hogy milyen relatív fogalom az eretnekség. Személyes emlék: amikor Finnországban jártam, s egy közepesen tájékozott egyházi munkás megtudta, hogy református vagyok, spontán módon kiszaladt a száján: „De hiszen az egy szekta!” Valóban: a csaknem százszázalékos finn evangélikus tömbhöz mérten az oda vetődött néhány reformátust szektásnak lehet minősíteni. Viszonyásul a szigorú skót vagy holland reformátusok a közéjük tévedt evangélikusokat nevezhetik eretneknek. Az is közismert, hogy némely gyermekded lelkű katolikus testvérünk úgy tekint az akármilyen protestánsokra, hogy azoknak közös útjuk egyenesen a pokolba vezet. Akik sűrűn osztogatják a címkéket, köztük az eretnekség bélyegét, azok inkább magukról állítanak ki bizonyítványt, mint a megbélyegzettekéről.

Az eretnekség lényeges ismertetőjege az, hogy valamely kisebbség — olykor-olykor egy szál ember — veszi magának a bátorságot és szembe fordul a többséggel. A mindig vitatható pro és kontra érvektől függetlenül, lélektanilag már önmagában is értékelni kell azt, hogy vannak emberek, akik a szembe fordulás gyakran fájdalmas következményeit tudatosan magukra vállalják. A történelem tanúsága szerint ezek a lomha tömegből kiemelkedő eretnekek vitték előre a világot. Úgy illik tehát, hogy gondosan vizsgáljuk meg az eretnekek „tévelygéseit”. Onnan induljunk ki, hogy a mi Mesterünk „eretnekségéből” lett a világ üdvössége.

Nem vitás, hogy vannak tisztátalan indíttatású eretnekségek is. Vannak különcök, nagyravagyók, békétlenkedők. Elég, ha ezekre nézve Gamáliel bölcsességére emlékezünk: „...ha emberektől való ez a mozgalom, akkor megsemmisül, ha pedig Istentől való, akkor úgysem lehet megsemmisíteni őket” (ApCsel 5).

Évtizedek óta lehetőségem van arra, hogy figyelemmel kísérjem a világheresztyénségben zajló megújulási folyamatokat. Most az „evangélikálok”, a fundamentalisták, a pietisták a lehangosabbak. De nem múltak ki a gondolkodó hívők sem. Nem kívánok vitába szállni a más-ként hívőkkel, boldog leszek, ha eljutunk a békés egymás mellett élésre. Mindegyikünknek — bizonyára nekem is — meg kell szabadulnunk az előítéleteinktől és — a különbözőségek megőrzése és tiszteletben tartása közben — meg kell tanulnunk együtt dicsőíteni Azt, aki felhossa napját a pietistákra és a liberálisokra, esőt ad az igazhítűeknek és az eretnekeknek.

Eretnek volt-e Jézus?

Egyre szilárdabb az a meggyőződés, hogy az egész keresztyénségben Jézus Krisztus a legfőbb érték. Azért érdemes egyháztagnak lenni, templomba járni, Bibliát olvasni, mert itt, ebben a társaságban Jézusról van szó. Az egyház legdrágább kincse Jézus Krisztus. Sőt! Kiszélesítem a kört, és azt mondom, hogy az egész emberiség legfőbb kincse Jézus Krisztus. Az emberiség egyedüli reménysége Jézus. Oda érkeztünk, hogy vagy megtanul az ember odafigyelni Jézusra és akkor megmarad; vagy nem figyel Jézusra és akkor elpusztul. Jelenleg az emberiség nagy többsége nem hallgat Jézusra és nem véletlen, hogy ennek következtében, — nyílegyenesen megy a pusztulás felé.

De hát ki volt ez a Jézus? Az ember azt hinné, hogy egyszerű a válasz. De ha arra figyelünk, hogy hányféle választ adnak erre az egyszerű kérdésre, akkor megdöbbenünk. Az ateista filozófus is foglalkozik a személyével és mond rá valamit: Ez volt Jézus! A szocialista forradalmár is mond valamit — egészen mást! A keresztyénség körén belül is különféle feleleteket kapunk erre a kérdésre, hogy „Ki volt Jézus?” A római pápa mást mond erről, mint a dél-amerikai katolikus püspök stb. Elképesztő, hányféle feleletet adnak erre a kérdésre. De ez jó, mert ébren tartja a problémát. Meggyőződésmentes szerint minden nemzedéknek újra kell válaszolnia erre a kérdésre, hogy „Ki ez a Jézus?” Jól értették atyáink, hogy ki volt Jézus? A mi új világunkban

új dolgokat ismertünk meg a mindenségről, az emberről; ezekben az új felismerésekben, ezeknek a fényében mit tudunk mondani erre a kérdésre, hogy „Ki volt Jézus?”

Két fő lehetőség van arra nézve, hogy hogyan közelítsünk Jézus Krisztus misztériumához. Lehet föntről lefelé ereszkedve meghatározni, hogy ki volt ez a Jézus; de lehet lentől fölfelé emelkedve is. A föntről lefelé ereszkedő kísérlet a dogmatikának a kísérlete, és akkor arról van szó, hogy Atya, Fiú, Szentlélek, az isteni teljesség. Ebben Jézus az Atyának a Fia — együtt a Szentlélek közösségében élnek. A másik lehetőség az, hogy lentől fölfelé, és ez a történeti megközelítés. Aki a történelem felől közeledik, az ott indul el, hogy Názáretben felnőtt egy fiatalember; harmincéves korában előállt, elkezdett prédikálni és azután halálra ítélték. Éppen az eretnekség vádjával ítélték halálra. Tehát megérkeztünk a témához! Amikor így teszem fel a kérdést: „Eretnek volt-e Jézus?”, akkor ezzel már meghatároztam gondolkodásunk irányát és a módszerét is.

„Eretnek volt Jézus?” Ez tipikusan történeti kérdés! Eretnekként ítélték halálra. De hát mi volt az ő eretneksége? Tisztelem azokat, akik a dogmatika útján, felülről, az Isten-filozófia útján, az Isten-teológiának a magasságából ereszkednek a hétköznapi világba. De én azt vallom, hogy újra át kell élni azt, ami csaknem kétezer évvel ezelőtt történt — mint ahogy a magzat életében megismétlődik az emberiség fejlődéstörténete. Nyomon kell követni ezt a názareti férfit, vajon hogy jutott el oda, hogy eretnekként halálra ítélték?

Ezt a szót kell először elemeznünk: eretnek. Mi az, hogy „eretnek”? Kicsoda eretnek? Egyetlen szóval — három betűvel lehet rá válaszolni: az eretnek *más!* Jellegetesen más, mint a többiek. És ha ezt egy kicsit részletezzük, akkor három tényezőt kell egymás mellé rakni. Adva van egy társadalmi és vallási rendszer, amelyik valahogy — jól-rosszul — funkcionál, és abban megjelenik valaki, aki más! Másként gondolkodik, mást tanít, mást cselekszik, mint ahogyan a társadalmi és vallási rend megkö-

veteli; ilyen módon feszültség támad az eretnek és a meglévő társadalom között. Feszültség támad, küzdelem kezdődik, és minél nagyobb a tét — az eretnekség a tétje —, annál inkább életre-halálra megy a küzdelem. Jézus eretnek volt: a tét nagyon nagy volt, érthető, hogy halállal végződött a küzdelem. Egy kis ízelítőt olvasok most ebből a feszültségből. Hogyan lesz valaki eretnek, és mi a sorsa az eretneknek?

A János-evangélium 10. fejezetében elmondja Jézus ezt a csodálatos mondatot: „Én és az Atya egy vagyunk!” „Ekkor újra ízeleket vittek oda a zsidók, hogy megkövezzék Jézust. Ő megszólalt és ezt mondta nekik: Sok jó cselekedetet vittem véghez köztetek az én Atyám nevében: ezek közül melyik cselekedetemért köveztetek meg engem? A zsidók így feleltek neki: Nem jó cselekedetekért köveztünk meg téged, hanem káromlásért és azért, hogy te ember létedre Istenné teszed magad!” — Jézus azt vallotta tehát, hogy Ő és az Atya egy! Mondott valamit, ami nem illett az akkori vallási rendszerbe, és ezt

ők úgy vették, hogy „káromlás”, és gyűjtötték a köveket, hogy megkövezzék. Sőt, amint megfigyelhettük, így mondja a Szentírás: újra köveket gyűjtöttek! Tehát nem először! Ez a feszültség odáig fokozódott, amíg végül halál lett belőle. Kimondták a halálos ítéletet és kierőszaolták Pilátustól, hogy végre is hajtsák ezt a halálos ítéletet.

Érdekes, hogy már a Bibliában találkozzunk ezzel a görög szóval: „eretnek” — hairetikosz, „eretnekség”: hairezisz (herezis), így mondja a görög. Nagyon tanulságos fellapozni egy-két helyet, ahol ezt a görög szót találjuk. Például: Apostolok Cselekedeti 24,5: „Mi (mármint a zsidó Főtanács, az illetékesek, az egyházi elöljáróság) megál-

lapítottuk: ez az ember valóságos pestis! Lázadást szít a földkerekségen élő valamennyi zsidó között.” Azután a 28. fejezetben, az utolsó fejezetben — Pál már Rómában van, fogoly, és odakéreti magához a zsidó zsinagóga elnökségét. Beszélget velük és tanúságot tesz hitéről; erre azt mondják a zsinagóga előljárói: „Helyesnek tartjuk, hogy tőled halljuk meg, hogyan gondolkozol. Mert erről az irányzatról (a görög szövegben itt is a háireszisz szó van) azt tudjuk, hogy mindenfelé ellenzik.” Tehát megjelent a názáreti eretnekség, amit mindenfelé elleneznek. Hogy mennyire ellenzik, arra még egy adat az Apostolok Cselekedeteiből. A 17. fejezetben Pál apostol Thesszalónikában prédikál; megbolydul a város, elfogják azokat, akik érdeklődnek Pál apostol evangéliuma iránt, a város előljárói elé hurcolják és így kiáltoznak: „Ezek, akik az egész világot felforgatták, itt is megjelentek! János befogadta őket, holott ezek mind a császár parancsai ellen cselekszenek, mivel mást tartanak királynak, Jézust!”

Meglepő, hogy ennek a szelíd Názáretinek a mozgalmából ez lett: „világelforgatók”! Mást tartanak királyoknak: nem a római császárt, hanem Jézust! Nagyon tanulságos, hogy az emberek hogyan forgatják ki az igazságot. Valóban: „új világot” akartak ezek, a szeretet, béke és igazság új világát akarták, és ennek az új világnak a fejedelme nem itt vagy ott van, hanem Jézus Krisztus az új világ fejedelme. De nagyon tanulságos, hogy hamarosan „eretnekség” lett Jézus mozgalmából, és azért üldözték a híveit, mert eretnekek! Nos, tehát az a feladatunk, hogy részletezzük, mi az „eretnekség” Jézus mozgalmában. Egyelőre csak egy formális szót mondtam: az eretnek = más! Más, mint a többi! És ez tipikusan érvényes Jézusra: más volt, nagyon más volt, mint akik körülötte voltak, és ezért halállal kellett fizetnie. De hát mi ez a „más”? Itt mindjárt hangsúlyozok valami nagyon fontosat. Más volt a tanításban! Ezt könnyű ellenőrizni, Új gondolatokat hozott Jézus: botrányos, elviselhetetlen új gondolatokat. De a mássága nem merül ki ebben. Soktényezős volt az ő másfélesége! Ismét olvasom az Igét. Abból kiderül, hogy mi az a többlet, a gondolatok és cselekedetek másféleségén túlmenően mi az a többlet, amiben Jézus más volt, mint korának egyéb előljárói, vezető emberei.

„Ismét bementek Jeruzsálembe. És miközben körüljárt a templomban,

odamentek a főpapok, az írástudók és a vének, és így szóltak hozzá: 'Milyen hatalommal cselekszed ezeket és ki adta neked a hatalmat arra, hogy ilyeneket tegyél?' Jézus így válaszolt nekik: 'Egy valamit kérdeztek tőletek, feleljetek rá, és megmondom nektek, milyen hatalommal cselekszem ezeket. János keresztsége a mennyből volt-e vagy emberektől? Erre válaszoljatok nekem.' Azok pedig így tanakodtak maguk között: 'Ha azt mondjuk: a mennyből, azt fogja mondani: Akkor miért nem hitetek neki? Vagy akkor azt mondjuk: emberektől?' De félték a sokaságtól, mert Jánosról mindenki azt tartotta, hogy valóban próféta volt. Ezért végül is így feleltek Jézusnak: 'Nem tudjuk.' Jézus erre így szólt hozzájuk: 'Én sem mondok meg nektek, milyen hatalommal cselekszem ezeket'"(Márk 11).

Rendkívül érdekes ez a jelenet! A hatalom az igazi probléma! Milyen felhatalmazással cselekszsz? Hogy jössz te ahhoz, hogy előállsz és tanítasz? Ki hatalmazott fel? Lehet emberi nagy akarásból előállni és beszélni megbízatás nélkül, és lehet Istentől megbízatást kapni. Az evangélium egyéb helyein olvasunk egy harmadik lehetőségről: azt állították, hogy Belzebub adta a felhatalmazást Jézusnak. Vagyis: démoni erővel végzi a szolgálatát. Tehát ez nagyon izgalmas kérdés volt: „Hogy jön Jézus ahhoz, hogy cselekszik, tanít és érezhetően hatalommal cselekszik?” A főpapokat izgatta, hogy honnan van ez a hatalom. A legolcsóbb felelet rá, hogy „Belzebubtól”! Mert azt nem akarták elismerni, hogy Istentől! Jézus zseniálisan kérdezett vissza: Én honnan vettem a hatalmat? Először tisztázzuk azt, hogy Keresztelő János honnan vette a hatalmat. Ti hatalmaztátok fel? Nem! Emberi erővel csinálta? Akkor miért nem figyeltetek rá? Zavarba jöttek, nem válaszoltak rá, azt mondták „Nem tudjuk!” Erre azt mondja Jézus: „Akkor azt sem fogjátok megtudni, hogy én milyen hatalommal cselekszem!” Ugyanis tudjátok ti nagyon jól, csak nyomorultul nem fogadjátok el, hogy az én megbízatásom nem tőletek van, hanem Istentől!...

Ti valóban nem tudjátok? A cselekedetekből, a csodákból, az erők-ből, amik belőlem sugároznak, nem veszitek észre, hogy honnan vettem a felhatalmazást? Akarjátok nem tudni? Mert csak úgy lehet nem tudni, ha akarjátok nem tudni, hogy honnan vettem a felhatalmazást! Jézus nagyon szelíd volt, sok kedves, szép dolgot lehet elmondani Róla, de az

biztos, hogy rendíthetetlen volt ez a belső bizonyossága: „Engem az Atya közvetlenül hatalmazott fel! Én és az Atya egy vagyunk! Egészen kiszolgáltattam magam az Atyának, ő egészen betöltött engem magával! Én az Istent hoztam az emberek közé!” Ez a bizonyosság minden alázata mellett rendíthetetlen volt Jézusban. Itt van Jézus eretnekségének a „genetikája”, születéstörténete. Miért volt eretnek Jézus? Azért, mert nem állt be a hivatalos rendbe, hanem közvetlenül az Atyától vette az üzenetet és közvetlenül adta az embereknek tovább.

Végül még egy gondolatot hozok, amelyben szeretném a szívetekig is közel hozni azt, hogy miféle eretnek volt ez a Jézus. Idáig csak annyit mondtam, hogy más volt, mint a többség. Nagyon más volt! Elviselhetetlenül más volt! De az evangélium ebben az „eretnek” Jézusban az volt, és Jézus úgy volt más, hogy közelében *mássá* lettek az emberek! Tehát nemcsak Ő volt más, és azután körülötte az emberek vagy gyönyörködtek, vagy megbotrányoztak az Ő másféleségén. Jézus „ragadósan” volt más: „fertőzően” volt más! Úgy volt más, hogy aki közelébe került, az maga is mássá lett. Boldogabbik esetben igent mondott Jézus másságára, és elkezdte követni Jézust. Fájdalmasabb esetben nekifeszült Jézusnak, és más lett, mert feltámadt benne a féltékenység, az irigység, a gyűlölet; az is más lett, aki nemet mondott Rá! Ez a megrendítő Jézus személyiségében, hogy nem lehetett közömbösnek maradni a közelében. Aki a közelébe került, az más lett, mivel Ő annyira más volt. Annyira istenien más volt, hogy provokálta az embereket valami döntésre. Vagy arra, hogy igent mondjanak: „Én is szeretnék más lenni, mint a többiek!” Vagy pedig: „Ezt nem lehet elviselni! Ezt a tisztaságot, ezt az alázatot, ezeket az isteni erőket, amik ebben a diploma nélküli egyszerű ácsmesterben vannak, nem lehet megbocsátani!”

Ez az evangélium; hogy Jézus eretnek volt olyan módon, hogy nagyon más volt. De „fertőzően” volt más, provokálóan volt más. Körülötte lassan kialakult egy tanítványi sereg, amelyik ezt mondta: én úgy szeretnék más lenni, mint a többi emberek, ahogyan Jézus volt más!

(A Szerző ny. református lelkész; a közölt részleteket „Szántások magatoknak új szántást! Alternatív teológia” c. könyvéből vettük szíves hozzájárulásával.)

Rudolf Schermann

Újabb eljárás fenyeget?

A magyar püspöki kar konzervatív többsége csak vonakodva fogadja el a római Hittani Kongregáció rendelkezését, amely Bulányi György piarista atyát, a Bokor bázismozgalom alapítóját hosszú évek kötélhúzása után felmentette az eretnokség gyanúja alól.

1997. október 19-én 16 órakor Budapesten, az Erzsébet híd mellett lévő Piarista Kápolna zsúfolásig megtelt. Ugyanis egy fehérhajú, 79 éves pap, Bulányi György piarista szerzetes, a magyar egyház hitvallója először ünnepli itt az eukarisztiát — nyilvánosan. Élete rendkívüli odisszeájának átmeneti végét jelenti az esemény. Az üldöztetést a középkorokhoz hasonlóan az állam és az egyház, a kommunisták és a hierarchia között létrejött inkvizíciós szövetség gondolta ki és hajtotta végre.

A látszólag bonyolult történet szálai végső fokon egyszerűbbek és meggyőzően világosabbak, mint amilyenek első pillantásra tűnik. Az annak idején még nem is harmincéves piarista, Bulányi története a második világháború után — amikor Magyarország a kommunista befolyási övezetbe került — azzal kezdődik, hogy bázisközösségeket szervez, melyeknek tagjai főleg fiatalok. Bulányit 1952. augusztus 28-án, az egyre brutálisabbá váló sztálinista fejlődés tetőpontján letartóztatják, törvényszék elé állítják, s végül államellenes összeesküvés vádjával életfogytiglani börtönre ítélik. Több mint 8 évig, 1960. december 9-ig ül börtönben. Mivel állami törvények alapján papi tevékenységet nem fejthet ki, 9 éven keresztül szállítómunkásként és fordítóként dolgozik. Emellett földalatti módon újraszervezi a bázisközösségeket, és baráti papok mellett ünneplheti az eukarisztiát, hirdetheti az örömhírt. A magyar titkosrendőrség továbbra is kellemetlen módon üldözi a különféle bázisközösségek tevékenységét Magyarországon. A párt célkitűzése egyértelmű: az egyház látszólag elpusztíthatatlan életképességének zsenge csíráit el kell pusztítani.

Veszélyek fenyegetik

a varsói paktumot

Végül azonban elkövetkezik, hogy Magyarország is aláírja a Helsinkii Egyezményt. Mivel a kommunista uralom nem kíván hiteltelennek minősülni, és a humanizmusnak legalább a látszatát meg akarja őrizni, az egyházi bázisközösségek ellen már nem maga akar eljárni. Ezt a szerepet inkább átengedi a püspököknek. A kommunista

uralom kíméletlen nyomása alatt nekik kell átvenniük saját hittestvéreik hóhéranak szerepét. 1979-ben Bulányi Bokor-mozgalma egy csapásra a kommunista „éberség” figyelmének középpontjába kerül. Ebben az évben tagadja meg Dr. Merza József, a Bokor-mozgalom tagja a néphadseregben teljesítendő katonai szolgálatot. A kommunistákat riadóztatják. A magyar néphadsereget köti a Varsói Szerződés. Ha a példa követőkre talál, annak beláthatatlan következményei támadnak az egész szerződés erejére. Következésképp az eset a moszkvai KGB-ig terjedő hullámokat ver. Lécai magyar bíboros elképesztő kommunista nyomás alá kerül, cselekednie kell. Mert a Bokor-mozgalom meg nem riadó pap tagjai nyíltan kezdik hirdetni a szétszékekről a Bibliából és a Második Vatikáni Zsinat szövegeiből egyértelműen kiolvasható jogot a fegyveres szolgálat lelkiismereti okokból történő megtagadására. Poggi érsek, vatikáni küldött közli Bulányival, hogy az Állami Egyháziügyi Hivatal vezetője zöld fényt adna a bázismozgalmaknak, ha a Bokor-mozgalom elhatárolná magát a fegyveres szolgálat megtagadásától. A „bulányisták” kemények maradnak, az állam rendszabályokat vezet be. A papokat felfüggesztik, és Bulányi számára újabb keresztút kezdődik. Kommunista parancsra saját egyházának vezetőinek kell elintéznük őt azon az alapon, hogy eretnek tanokat hirdet. Ennek érdekében Lécai egyházi törvényszéki eljárást indít, amely hosszadalmas folyamatot indít el Bulányi ellen.

Egyházi büntetések

Nemcsak ez történik. Bulányit és mozgalmát rossz hírbe kell hozni a többi katolikus bázismozgalom, sőt az egész katolikus nyilvánosság, a klérus és a hierarchia előtt. A püspökök egyik pillanatról a másikra különbséget tesznek jó és rossz, egyházhű és eretnek bázisközösségek között. A kép éppolyan leegyszerűsítő, mint amilyen igazságtalan. Most már minden bázismozgalom jónak minősül, kivéve Bulányi Bokor-mozgalmát.

Lécai bíboros 1982 áprilisában felhívja Bulányit, hogy vonja vissza hatéves teológiai tételét. A felhívást a

sajtóban is közzéteszik. Bulányi a meghatározottabban kijelenti, hogy a tételek egyikét sem képviseli. De megtiltja, hogy a sajtóban is közzétegye válszát. Lécai figyelmen kívül hagyja Bulányi nyilatkozatát, és az igazsággal ellentétben azt állítja a sajtóban, hogy Bulányi nem vonta vissza tételeit. A továbbiakban a püspökök a hitvallótól minden egyházmegyére vonatkozóan megvonják a nyilvános misézés, prédikálás, szentség- és áldáskiszolgáltatás jogát. A papoknak megtiltják, hogy együttműködjenek Bulányival és társaival. És mindez úgy állítják be, hogy a római Hittani Kongregáció döntése alapján történik, ahol Lécai előadta az ügyet. Bulányi alkalmazkodik.

Róma taktikája

A Vatikán teljes fedezetet nyújt a magyar püspököknek. Casaroli bíboros által vezérelt keleti politikája bizonyos mértékig jó viszonyra törekszik a kommunistákkal — a római érvelés szerint az egyház megmentése érdekében. A pártiktatúra kényszerítő nyomására VI. Pál pápa még a szavát is megszegi, és másképp hangzó bizonygatások ellenében úgy ejti Mindszenty hitvalló magyar bíborost, mint a forró krumplit — hát akkor mit számít itt a piarista szerzetes Bulányi? Hiába adja szófogadóan aláírást is egy, a Második Vatikáni Zsinat konstitúciójából összeállított 12 pontos idézetgyűjteményhez, amit Ratzinger bíboros 1985-ben küld meg neki, hogy aláírásával Bulányi erősítse meg hűségét az egyház tanításához. Mivel Bulányi az írás jegyzőkönyvi részében kiegészítésképp azt kéri, hogy egy 13. pontot is fűzhessen hozzá a lelkiismereti szabadságról, de szintén a zsinati konstitúciókból, az aláírás megadása ellenére Ratzinger az ügyet nem találja megnyugtatónak, és kifejezi gyanúját, hogy a páter az aláírásával nyújtott ígéretét ezzel akarja viszonylagossá tenni.

A fordulat után

Ami ezután következik, az egy sok évig elhúzódó, méltánytalan macskajáték, amelynek során Róma és a magyar püspökök egymásnak tologatják az ütőkártyát. Ha Bulányi Ratzingerrel beszél, az ezt mondja neki: „Én nem ítélem el magát”. Ha ellenben a

magyar Püspöki Konferencia elnökével beszél, amely hivatalt Lékai halála után már Paskai bíboros tölti be, ennek az a véleménye, hogy az ügyet Rómában kell megoldani. Még a rendszer bukása, 1989 után sem változik semmi. És miért? Mert a legtöbb püspök ugyanaz, mint aki kényszerből, megalkuvásból és más indítékokból azonosult a rendszerrel, és aki állhatatosan megtagadja az önkritikus szembesülést a pártiktatúra évtizedeiben tanúsított viselkedésével. A Vatikán sem hajlandó tudomásul venni keleti politikájának hibáit. Noha azóta már a legkevesébb sem kétséges, hogy Bulányi „eretnektörténete” pusztán alibi volt ahhoz, hogy megsemmisítsék őt a kommunisták parancsára. Dr. Cserháti József, Pécs püspöke és a magyar Püspöki Konferencia titkára még a diktatúra éveiben, közvetlenül halála előtt vallotta meg, hogy az eljárást Bulányi ellen a párt parancsára kellett végrehajtani.

Bulányinak tehát igaza volt, mikor ezt írta: „Teljesen mindegy, mit mondom, csak tévedhetek.” Jól jegyezzük meg: akár Schillebeeckxről, Haagról vagy Küngről legyen szó, egyetlen nyugati teológust sem sújtottak a Bulányiéhoz hasonló büntetéssel, sokkal merészebb tételekért sem.

Róma csodája

Természetesen Bulányi tanítványai sokat fáradoztak a rehabilitáció érdekében ezekben az években, s közöttük a piaristák jelenlegi magyarországi tartományfőnöke, Dr. Kállay Emil. Sőt, a magyar hierarchia egy, a KIRCHE INTERN számára ismert tagja felajánlotta, hogy Bulányit odaveszi tartományába, és lehetővé teszi számára az istentiszteletek nyilvános ünneplését. De 1997 eleje óta megtört a jég. Az időközben 79 éves lett Bulányi, aki továbbra is életerős és töretlen állapotban van, levelet küldött Rómába, rendjének generálásához a kéréssel, hogy azt továbbítsa Ratzinger bíboroshoz. A töretlen hitvalló ezt írja: „Országunkban még a gyilkosok is amnesztiának örvendhetnek tizennégy és fél év után. Csak én...”

Ez talált. A Vatikánban, ahol egyébként csoda alig történik, most bekövetkezett egy kis csoda. Ratzinger bíboros arról tájékoztatta Bulányit, hogy az úgynevezett 13. pontot ugyan nem ilyenként, hanem számozás nélkül beillesztheti 1985-ös nyilatkozatába. Ha ezt megteszi, a Hittani Kongregáció az ügyet elintéztnek, és Bulányit

rehabilitálnak tekinti. Ezt a logikát mindenki értse úgy, ahogy akarja. Annál is inkább, mivel Róma nemcsak ebben az ügyben járt el egyszeriben örült módon. Arról van szó ugyanis, hogy amennyiben Bulányi a 12. pontot az általa kívánt 13. számozás nélküli hozzáfűzésével nem kívánta volna aláírni, Róma azzal is megelégedett volna, ha aláírva Rómába küldi VI. Pál pápa hitvallását.

Ez már az abszolút fejreállítás. Egy hónappal ezen események előtt, csak 1997 januárjában átkozták ki Tissa Balasuriya ázsiai teológust, noha nyomatékosan azt nyilatkozta, hogy kész aláírni VI. Pál pápa ugyanezen hitvallását...

A püspökök ellenállnak

Miután Bulányi a lelkiismeretről szóló zsinati szöveget szó szerinti formában fűzte hozzá a római dokumentum negyedik pontjához, és a papír ismételen aláírva elment Rómába, jött a megváltó hír, amint az a magyar Püspöki Konferencia szeptember 10-i nyilatkozatában hangzik: „A tételek aláírásával Bulányi György atya a Hittani Kongregáció szándéka szerint megerősítette, hogy maradéktalanul elfogadja a Katolikus Egyház tanítását. Ezért a püspöki kar kijelenti, hogy megszűntek a Bulányi György atyával kapcsolatban korábban hozott korlátozó intézkedések.”

Persze a dolognak ezzel még messze nincs vége. 1997. február és szeptember között a kulisszák mögött tovább zajlott a birkózás. Ugyanis Paskai magyar bíborost korántsem tette boldoggá Róma döntése. Bár állandóan azt hangoztatta, hogy segíteni szeretne, most úgy találta, hogy mint azelőtt, most is

elegendő eretnekség található Bulányi írásában, ezért neki saját egyházmegyéje területén továbbra is meg kell tagadnia tőle a prédikálás és gyóntatás jogát. Ez jellemző vonása a konzervatív főpapoknak. Plakátszerűen bizonygatott nagy hűségük Rómához csak addig tart, amíg az nem keresztezi saját szándékaikat. De hűségük azonnal komédiának bizonyul, amint ez keresztülhúzza szándékaikat. Paskai nyilatkozatai, amelyek más mereven konzervatív, reakciós püspöktársainak nézeteire támaszkodhatnak, a hitvalló páter és mozgalma számára nem sok biztatót jelentenek a jövőben.

Kérdőjelek

Bulányi további útja annak függvénye, hogy mennyit tanul az esetből a magyar hierarchia, a klérus, valamint a hívők, és ahelyett, hogy eretnekségek után szimatolnának és a kényelmetlen profétákat kirekesztenék, agyonhallgatnák, elítélnék és kiátkoznák, inkább párbeszédet kezdenének velük és elfogadnák pozitív indításait. Ami korántsem jelenti azt, hogy az embernek le kellene mondania Bulányi mozgalmaival kapcsolatos kritikusan álláspontjáról. Bulányi és Bokor-mozgalma lennének az utolsók, akik ezt elvárnák.

Bárhogyan legyen is, a Bulányi-ügy még messze nem tekinthető lezártnak. Ezen lehet majd lemérni a demokratikus érettséget, a keresztényi-testvéri érzületet, valamint a magyar egyház és társadalom hajlandóságát arra, hogy szembenézzen saját múltjával, s hogy miképp viszonyul a valódi békéhez és megbékéléshez.

Fordította: Hampel Károly.

Forrás: Kirche Intern, 1997. november

Bulányi György fölmentésének sajtóvisszhangja

(Szemelvények)

Bulányi még akkor, 1985-ben aláírta ugyan a 12 pontot, ám csak egy tizenharmadik, szintén a zsinati dokumentumból származó szövegrésszel ki egészítve, amely szerint az ember „csak lelkiismeretének tartozik engedelmisséggel”. E tizenharmadik pont azonban Ratzinger szerint eleve viszonylagossá tette az állásfoglalást. Márpedig a nagytekintélyű teológus — derül ki egy, az Osservatore Romano vatikáni lap német kiadásában megjelent tanulmányából — éppen a relativizmust tartja a kereszténységet fenyegető legnagyobb jelenkori veszélynek. Róma legújabb állásfoglalása híján egészen ez év elejéig húzódott a Bulányi-ügy, s februárban azzal a kompromisszummal sikerült lezárni, hogy a Bulányi javasolta tizenharmadik pont — ha nem is külön, de a negyedik pont részeként — bekerült a dokumentumba, amit a páter végül aláírt.

Bulányi és követői viszont a korai keresztény gondolkodókat követték, akik kategórikusan ellenezték, hogy a keresztények fegyvert fogjanak. A két álláspont évszázadokon át oly szöges ellentétben állt egymással, hogy a majd 1700 évvel ezelőtti konstantini fordulat óta a II. vatikáni zsinat fentebb idézett, a szolgálat-megtagadásra vonatkozó mondata volt az első hivatalos megnyilatkozás az egyház részéről arra vonatkozólag, hogy a „ne öl” parancsot a keresztényeknek akár az egyházzal szövetséges állam érdekével szemben is joguk van komolyan venni.

Az utópisztikus keresztény bázis-közösség most vezetőjével, Bulányi Györggyel együtt rehabilitáltatott? Lapzártakor néhány katolikus könyvesboltban már lehetett Bulányi-könyveket kapni. A páter nemsokára nyilvánosan misézni fog. Mégis — részben, mert a közösség nézetei az erőszakmentességről és az osztozásról igen radikálisak, részben pedig mert sokak nézete szerint a katolikus egyházban még több mint harminc évvel a második vatikáni zsinat után sem fejeződött be a rendszerváltás — Bulányi Györgynek lehet igaza, aki „rehabilitációját” csupán első lépésnek nevezte.

(Gerlóczy Ferenc, HVG)

A tizenöt éves elteltés után meghozott döntés számos kérdést felvet. Gyógyítható-e még az évtizedek alatt igencsak elmérgesedett helyzet, különösen ha azt tekintjük, hogy a Bokor a hétköznapi érintkezés szintjén meglehetősen eltávolodott az egyház fő mozgásaitól? A Bulányi páternek kiadott „menlevél” mennyiben vonatkozik és kötelező a „bulányistákra”? A mozgalom alapítója ura-e még a helyzetnek, illetve mennyiben felelős követőiért — adott esetben nem kényszerül-e elhatárolódni tőlük? Tekinthetünk-e Bulányi mesterre mint tékozló fiúra? Ha igen, eszünkbe jut-e, miként fogadta vissza a bibliai apa gyermekét? Segítené-e a mindkét fél által szorgalmazott kiengesztelődést a bocsánatkérés gesztusa — akár melyik oldalról?

(Sz. Sz., IGEN)

*

Bulányi viszonya a Magyar Katolikus Püspöki Karral a hetvenes évek végén főként amiatt éleződött ki, mert szemben az akkori hivatalos egyházi állásponttal, bázisközösségnek tagjai lelkiismeretükre hivatkozva megtagadták a fegyveres katonai szolgálatot, s ezért hajlandók voltak börtönbüntetést is elszenvedni.

Bulányi megkönnyebbüléssel vette tudomásul a döntést, hangsúlyozva, hogy nem neheztel ellenfeleire, akik közül egyikről sem állíthatja, hogy „szubjektív szempontból Isten vagy az egyház ellenségei lettek volna”.

(Népszava)

*

Nagy-nagy kockázatot vállalva, részben legálisan, de még inkább illegálisan felvették a harcot a kommunista ideológiai offenzívával szemben és kidolgozták, majd alkalmazták az úgynevezett csoportmunka elméletet.

Ezzel a módszerrel a legkeményebb rákosista diktatúra éveiben jelentős számú fiatal sikerült megtartaniuk keresztény hitében és erősíteni hazaszeretetésében.

Az eredmény természetesen nem maradt el, igen súlyos börtönbüntetések szabtak ki a papi vezetőkre, Bulányi György atya életfogytig tartó börtönbüntetést kapott.

Bulányi György piarista atya és társai áldozatokat is vállaló nevelőmunkája, kockázatvállalása és a keserves börtöneik 1956 októberében hozták meg a gyümölcsöt. Nem munkáltak hiába, nem szenvedtek hiába! Mindebben meghatározóan fontos volt Bulányi György atya szerepe és érdeme!

(Pozsonyi István, Magyar Fórum)

*

Bulányi atyának kitűnő lelkipásztori elképzelései vannak, de nem kéne ezekből dogmatikai kérdést csinálni. A műfaj eltévesztése ugyanis hittani tévedésekhez vezetett. Mindez pedig személyi feszültségeket eredményezett, melyet a felettünk bábáskodni akaró hatalom kitűnő megosztási eszközként használt fel. A kis lépések politikáját követő Lékai bíboros konkrét pontokban kapta meg az államegyháziügyi vezetőktől, hogy milyen kérdésekben ütközik tilalomba a bulányizmus miatt. Kár, hogy így történt, mert a Bokor közösségnek kétségbevonhatatlan szerepe volt a bázisok, a plébániai, egyetemi, lelkiismereti közösségek felélesztésében. Amikor azonban az egyházi hierarchia ezeket már elismerte és felkarolta, a Bokor háttérbe szorult mögöttük — mintegy lázadása miatt „leírt” közösségként.

Reméljük, e lidércnyomás lezárult. A Hittani Kongregáció nyilatkozatának aláírásával Bulányi atya közössége teljes jogú csoportként tekinthet magára az egyházban. Mindez persze azon is múlik, hogy valamennyien, akik annak idején az egyházunk iránti hűség jegyében felbőszültünk a bulányizmus túlkapasain, most valóban előítélet nélküli elfogadókká válunk-e? Ám függ attól is, hogy a Bokor közösség azonosul-e vezetője nézeteivel, és képes-e stílusában is az egyház egységén munkálkodni?

(Pajor András, Új Magyarország)

Kétségtelen, hogy e történet a katolikus — és a többi — egyház számára ismét felveti a pártállamhoz fűződő viszony részletes múltvizsgálatának szükségszerűségét, hiszen a püspöki kar is az akkori hatalom elvárásainak megfelelően lépett fel. Parancsra vagy saját meggyőződésből — szinte egyre meggy. Nehéz volna azonban most ítéletet mondani — főleg kívülről — arról, hogy a pártállami időben kötött kompromisszumok az egyház életben maradását szolgálták inkább, vagy az engedelmesség főpapok éppenséggel kiszolgáltatták a híveiket a hatalomnak.

Az ügy tanulságai messze túlnőnek a teológiai vita korlátain. És többről szólnak, mint egy kemény emberről, aki még az aprócskának tűnő formai megalkuvást sem tudta vállalni, amikor hitéből fakadó meggyőződését kellett védelmeznie.

A Bulányi-történet szerintem üzenet azoknak, akik azonos célokat követnek ugyan, ám gyökeresen eltérő végrehajtási módozatokra voksolnak. A látszólag kibékíthetetlen ellentéteket is át lehet hidalni akkor, ha a szembenállók elfogadják: mindennél fontosabb a közös ügy.

(Neumann Ottó, Magyar Hírlap)

*

Az 1962–65-ös második vatikáni zsinat tudatosan nyitott a világ felé. Párbeszédet kínálva fordult a marxizmus mint hivatalos ateista ideológia felé. Róma tárgyalni kezdett a kommunista hatalmakkal. Az vesse rá az első követ, aki maga nem bűnös. 1948–50-ben, amikor szinte minden kelet-európai országban „lefejezték” az egyházakat, a Vatikán ellenállásra, földalattiságra biztatott. A fordulat VI. Pál idején következett be. Kádár János és a Szentatya találkozója követte a Mindszenty-ügy fádalmas „rendezése”. Kádár kiengedte Mindszentyt az országból, Róma fölmentette esztergomi érseki tisztéből. Korát tekintve akár nyugdíjazni is lehetett volna, de tiszta helyzetet akartak teremteni. Ezután került Lékai László az érseki székbe. Vele kezdődött el a „kis lépések politikája”, vagyis a változhatatlan 1950-es egyezményhez képest tett apró engedmények fejében az egyház elismerte a rendszert.

A diktatúrával való kiegyezésről lehet vitatkozni, mindenesetre azzal a szélsőséggel is nehéz azonosulni, amelyet Bulányi atya képvisel. Szerinte mindenfajta államhatalom

rossz, nem kell vele szóbaállni. Úgy látja, a konstantini fordulattal — amikor a kereszténység kikerült az üldöztetésből és államvallássá lett — a kereszténység kompromittálta magát.

Az egyház hitrendszerének van egy központi magva. Nem kötelező katolikusnak lenni, de aki nem fogadja el a hit alappilléreit, az magát zárja ki a közösségből. Attól még lehet szabadkeresztény vagy bármi más, de nem katolikus. Bulányi atya politikai és tanbeli nézetei nyilvánvalóan összefüggenek, éppen azért mérgesedett el annyira az ügye, hogy Rómáig gyűrűzött. Az atya egyébként egy tizenharmadik pontot szeretett volna csatolni a szöveghez, amely a lelkiismeret szabadságáról szól. Ratzinger bíboros úr véleménye szerint azonban az utolsó pont relativizálja a többit.

(Lukács László piarista nyilatkozata a 168 órában)

*

Bulányi György és a Bokor-mozgalom az 1989-es politikai fordulat előtt a Vatikán keleti politikájával és az AEH által meghatározott keretekbe beilleszkedő Lékai-féle kis lépések politikájával szembeni ellenállás szimbóluma volt. 1982-től azonban fokozatosan az egyházi és a társadalmi nyilvánosság előtt is az eretnesség szimbólumává lett. Azt azonban világosan megmutatja az egykori budapesti és későbbi római megállapítások és vizsgálatok folyamata, hogy mind a politika, mind a teológia terén a Bulányi-ügy inkább a valóságos viszonyok eltakarásának, mintsem feltárásának volt eszköze.

A politikai fogalmakkal dolgozó nyilvánosság Bulányi rehabilitációjáról beszél, aminek kevés köze van a valósághoz. Bulányi atyának lezárták a római Hittani Kongregációnál kiadott aktáját, mert aláírta a kongregáció által 1985-ben összeállított és 1996-ban módosított idézetsorát. Igaz, hogy ennek következtében önmaguktól megszűntek azok a szankciók, melyek a vizsgálat lezártaig Magyarországon tiltották az atya nyilvános papi működését. De Bulányi atya a magyar katolikus egyházban ettől még távolról sem „képes” (habilis) működni.

Az ügyet a „megtért eretnek” sé májára szűkíteni talán még nagyobb igazságtalanság, mint a vizsgálat lezárta előtt Bulányit az eretnesség gyanújába keverni és megvonni tőle

az ártatlanság vélelmének jogát. Ez a tárgyalási mód ugyanis eltakarja, ill. homályban hagyja a magyar katolikusok elmúlt 50 évének tisztázatlanságait és azt a tényt is, hogy a Bulányi-féle teológia és a Bokor mozgalom egyházi gyakorlata a magyar egyház zsinati megújulásának egyik úttörője (volt?).

Az Új Ember c. katolikus hetilapban közzétett idézetsorra a nyilatkozók úgy hivatkoznak, hogy íme, Bulányi végre elfogadta a II. vatikáni zsinat tanítását. A látszat azonban csal. Az idézetek többsége másodidézet. Olyan passzusok sora, melyek nagy részét a modern időkre egyértelműen nemet mondó első vatikáni zsinaton (1869–1870) fogalmazták meg. A sort záró hűségnyilatkozat szövege pedig az ún. „antimodernista eskü” utolsó mondata.

Vajon a Bulányi számára összeállított idézetek azt üzenik a magyar katolikusoknak, hogy a lelkiismereti autonómia és a teológiai kreativitás helyett a klerikális szervilizmust és a múlt igazságainak értetlen ismételtetését válasszák?

Az atya persze örül, mert semmiképpen sem akarta e rendezetlen ügyet örökül hagyni. Belső megbékélésében kijelenti, hogy a politikai alapállásoktól függetlenül szubjektíve senki sem tekinthető Isten és az egyház ellenségének. Ettől a személyes nagyvonalúságtól azonban cseppet sem jutunk közelebb a fenti kérdések legalább található felvetéséhez, ha már a megválaszolásukhoz hiányzik is a történelmi távolság.

Az érdemi szembenézésről persze minden érintett vonakodik. Bulányi atya belefáradt küzdelmeibe. Elmondta, amit a szíve diktált, s immár nem kell eretneként várnia a hazahívó szót. A Bokor-mozgalom az elmúlt másfél évtizedben megtalálta és még is szokta az egyház peremét. Nem feszíti már a lendület, s az indulat, hogy alapítóját és önmagát elfogadtassa az egyházi közvéleménnyel. Számos tagja csendben megkötötte azokat a magánalkukat, amelyek alapján évek óta közreműködhet a magyar katolikus romkert újjáépítésében. A vezető egyházi körökből nagyrészt kikoptak az ügyben érintettek, az újak számára pedig egészen másról szól a mai egyházi élet. Féltő azonban, hogy a Bulányi-aktával együtt hosszú időre becsukódik a radikális Jézus-követésre hívó katolikus reformok ajtaja is.

(Máté-Tóth András, Egyházforum)

Dr. Dóka Zoltán alábbi gondolatai, különösen az egyházpolitikai vonatkozásúak, a katolikus egyházban is rendkívül aktuálisak, és talán példamutató szókimondása is követőkre talál köreinkben. Az interjút a *HANG* c. evangélikus lap 1966. októberi számából vettük át abban a reményben, hogy ezzel együtt az egyházaink közötti párbeszédet is szolgáljuk.

Múlt és jövő határán

Interjú Dóka Zoltánnal

Dóka Zoltán nyugdíjas evangélikus lelkész. 1984-ben Nyílt levélben fordult a Lutheránus Világszövetséghez, s abban többek között megfogalmazta a Káldy Zoltán nevével fémjelzett diakóniai teológia kritikáját. Vele beszélgettünk a diakónia fogalmáról, a diakóniai teológiáról és az egész kérdéskör mai aktualitásáról.

Hol a helye a diakóniának az egyház életében, az egyes ember életében, illetve a teológiában?

Mielőtt a kérdésre válaszolnék, hadd tegyek két előzetes megjegyzést. Egyet e mostani beszélgetésünkre, egyet a téma aktualitására vonatkozóan.

Talán tudod, hogy én a jelenlegi egyházvezetőséget illegitimnek tartom. Szerintem 1989. október 23-án minden, az Állami Egyházügyi Hivatal által legalizált vezetőnek le kellett volna mondania és az újraválasztás igénye nélkül visszavonulnia. Nem tették, s ezzel súlyos akadályt gördítettek mind egyházunk, mind hazánk megújulásának útjába. Ezért kerülök én lehetőleg minden olyan lépést, amivel őket legalizálnám. Egyéb okok mellett ezért nem írok a sajtójukba sem. Mivel a *HANG* — mint maga a MEVISZ (Magyar Evangélikus Ifjúsági Szövetség) is — bizonyos függőségi viszonyban áll az egyházvezetőséggel, inkább el akartam kerülni ezt az interjút. Félre ne értsd! Nem a veled való beszélgetést, hanem ennek a *HANG*-ban való megjelenését. Bizonyos szempontok azonban arra készítettek, hogy kivételt tegyek. Ilyen szempont maga az a tény, hogy fiatalok vagyok. Igazságtalan volnék, ha az előző nemzedék bűnei miatt és az általuk okozott kényszerhelyzetben elfordulnék a fiataloktól. Ehhez járul az a megfigyelésem, hogy a MEVISZ eddigi vezetői ismételten bátor kritikusi voltak az egyházvezetőségnek és a most folyó bábzsínatnak. Nagyon remélem, hogy mielőbb eljön „a ti zsinatotok” ideje, és ti jobban beváltjátok a hozzátok fűzött reményeket, mint az én összekuszált, megalázott és kihasználó, manipulált nemzedékem.

A másik megjegyzésem a téma aktualitására vonatkozik. Mindig fontos tudni, hogy miért foglalkozunk egy kérdéssel. A diakónia kérdésköre szerintem ma azért aktuális, mert egyházunkban még mindig nem történt meg a „diakóniai teológia” kritikája, múltbéli szerepének értékelése és a diktatórikus alkalmazásával kapcsolatos világos állásfoglalás. Ez is jelzi, hogy a mai vezetők még mindig a pártállami múltban élnek, ahonnan pozíciójuk is származik, és attól nem is tudnak, nem is akarnak elszakadni. Örülök, hogy ti, fiatalok, tisztán akarjátok látni a múltat a jövő érdekében.

És most térjünk vissza a kérdésedhez. A diakónia helyét, csak akkor lehet meghatározni, ha előbb tisztázzuk a szó jelentését. Te hogyan érted ezt a szót?

A mások felé fordulást, az embertől ember felé irányuló cselekedeteket jelenti számomra.

Tehát karitatív tevékenységet, amit ma általában szeretetszolgálatnak mondunk. Valóban ez ma a diakónia történetileg kialakult, klasszikus jelentése. A katolikus egyházban ezt nevezik karitásznak. Az Újszövetségben és az ókori görög irodalomban azonban sokkal gazdagabb jelentéstartalma van a diakóniának. Jelenti az asztalnál felszolgálat, mint pl. ApCsel 6-ban. Vagy egy éhes ember étellel

történi ellátását, mint pl. a kísértéstörténet végén (Mt 4,11; Mk 1,13). A Jézus küldetésűdatát megfogalmazó híres igében viszont a hatalmaskodó önkényuralommal szembeállított, önfeláldozó vezetői magatartás a diakónia tartalma (Mk 10,45). Pál apostol pedig a Krisztus váltságát hirdető apostoli igehirdetést nevezi diakóniának (vö. 2Kor 5,18: „a békéltetés szolgálata”). Az Újszövetségen kívüli görög irodalom első sorban éppen ebben az utóbbi gondolatkörben használja a diakónia fogalmát, és nem a karitatív tevékenységre. Találkozunk a „küldetés”, „megbízatus”, „reprezentálás” tartalmú szóhasználatl is.

E sokféle jelentéstartalom azt mutatja, hogy a diakónia „keretszó”, formai fogalom. Olyan, mint a pohár, amelybe sok mindent önthetünk. Teológiai helye és hangsúlya éppen attól függ, hogy mit öntünk a pohárba, vagyis milyen értelemben használjuk. Ezért neveztem Nyílt levelemben a diakóniát periférikus, azaz nem centrális újszövetségi fogalomnak. Hiszen nem egyértelmű és nem helyettesíthetetlen, mint pl. a szeretet, a kegyelem, az igazság, a hit stb. szavak. És éppen ebben van veszélyessége is. Vissza lehet vele élni. Nem véletlen, hogy ennyire rátelepedett az egyházpolitika.

A diakóniai teológia milyen értelemben használja a diakónia szót?

Nem egységesen, sőt ellentmondásosan. Itzés Gábor szokta mondani, hogy a Káldy-féle diakóniai teológiának két változata van. Az egyik belső, egyházi használatra, a másik külső, politikai használatra. Valóban, egy szinte skizofrén vonal húzódik végig az egész koncepción. Egyrészt unalomig sulykolt tézise volt Káldynak, hogy az egyházban minden diakónia. Ez a tétel arra az önmagában helyes megfigyelésre támaszkodik, hogy a fogalom — amint már említettem — többféle tartalmat vehet fel magába, s ezért szinte a keresztyénség egész tartalma leírható vele. Krisztus váltságműve: diakónia. Az igehirdetés: diakónia. A szeretetszolgálat: diakónia. Csakhogy a diakónia fogalma abban már nem segít, hogy ezeket a tartalmakat differenciáljuk, egymáshoz viszonyítsuk, sőt arra kísért, hogy egyenrangúsítsuk azokat. Így jutott el Káldy a „Minden diakónia!” jelszavától a kettős küldetés téziséig, amely a skizofrénia másik oldala: az egyháznak két egyenrangú, önálló feladata van, az igehirdetés és a diakónia. Itt persze a diakónia már csak a szeretetszolgálatot jelenti, elsősorban mint az egyház politikai felelősségét a világért és a társadalomért. Ha az egyház nem végzi ezt a szociáletikai diakóniát — hallottuk ismételten —, hanem csak az igét hirdeti, akkor már nem egyház. Így lett a politikai diakónia egyenesen mércéje az igének és az egyháznak. Ezen a ponton vált a Káldy-féle diakóniai teológia az állami egyházpolitikát kiszolgáló politikai ideológiává s ezért hamis teológiává. 1984-ben erre a pontra irányult az én teológiai kritikám. Megpróbáltam megvilágítani a diakónia említett tartalmainak helyes teo-

lógiai összefüggését: a diakónia mint szeretetszolgálat, mint személyes és közösségi felelősséggyakorlás nem egyenrangú az igehirdetéssel, még kevésbé mértéke annak, hanem éppen fordítva: a helyes diakónia az igéből következik s annak mértéke alatt áll. Az igehirdetés semmivel nem egyenrangúsítható, egyetlen feladata az egyháznak. Az igéből születik a hit és a hitből a diakónia, vagyis a szeretet cselekedetei. Ha tehát azt akarjuk, hogy a keresztyének társadalmi diakóniája erősödjék, akkor éppen az igehirdetést kell erősíteni, hogy általa erősödjék a szeretetben tevékeny hit. Ez az összefüggés persze, hogy nem tetszett a keresztyén hitet és egyházat nem erősíteni, hanem megszüntetni akaró állami egyházpolitikának. Annál inkább tetszett neki az igével és a hittel szembeállított, önállósított és mértékké tett szekularizált diakónia.

Kiinduló kérdésre visszautalva, összefoglalóan azt mondanám: a teológiában számon kell tartani a diakónia valamennyi jelentéstartalmát és azok helyes összefüggését, de magát a diakónia szót az egyházi közéletben és az egyes keresztyén életre nézve is a hagyományos karitatív értelemben tanácsos használni, mert így egyértelművé válik a fogalom, s mindenki tudja, miről van szó.

Gyakran lehet hallani azt a gondolatot, hogy másoknak szolgálni értékesebb akkor, ha azt az ember a munkáján túl, szabadidejében, nem fizetésért teszi, mintha félállásban csinálna...

Semmiképpen nem tartom jónak ezt a megkülönböztetést. Az evangéliumi hitből nem egy üres órákban gyakorolt hobbi-keresztyénység következik, hanem az egész élet átfogó, meghatározó alapszemlélet és alapmagatartás. Luther mondja: „A hit különös, tevékeny dolog. Nem kérdezi, kell-e jól cselekedni, hanem mielőtt kérdezné, már meg is cselekedte.” Ez az állandóan tette kész, aktív diakóniai lelkület nyilván nem marad otthon, amikor valaki munkába megy, hanem éppen belőle fakad a lelkiismeretes, jó munka, amely nem csupán a pénzre tekint, hanem azokra is, akik a munka eredményéből részesednek.

Azért nyilvánvaló, hogy vannak emberek, akik humanitárius jelszavakkal vagy másképp — de Isten nélkül — hasonló dolgokat tesznek, mint például az egyház egy szerezetiintézményben...

Hála Istennek, hogy vannak ilyenek! Szerintem persze ezek sem „Isten nélkül” cselekszenek jól. Ez a világ Isten világa és benne minden jó Tőle származik. Hadd idézzem ismét Luthert. Az első parancsolat magyarázatánál mondja a Nagy Kátéban: „Noha sok jóban emberek részesítenek bennünket, mégis az a valóság, hogy mindent Istentől kapunk... A teremtmény ugyanis csak a kéz, a csatorna és eszköz, amelyen keresztül Isten ad mindent.”

Éz világos! De én olyanokra gondolok, akik nem csupán öntudatlan eszközei Isten jóságának, hanem tudatosan cselekszenek jól, noha nem hívő emberek.

Legfeljebb nem keresztyén hívők. Századunk egyik legnagyobb teológiai vitatémáját érintette a kérdéssel. Megérne s igényelne is egy külön beszélgetést. Röviden most annyit, hogy vannak olyan keresztyén teológiai irányzatok, amelyek a keresztyénység abszolútságigényét, tehát hogy a keresztyénység az egyetlen igaz vallás, annyira hangsúlyozzák, hogy az már a nem keresztyének teremtettségének leértékelését jelenti. Magam azoknak a teológusoknak adok igazat, akik szerint az ember a bűnben is vallásérvölcsi lény marad: menekül Isten elől, de keresi is Őt mindenben, mint szomjas ember a vizet. Állandóan vétkezik, de éppen vallásos kötődése Istenhez szüntelen erkölcsi harcra készíti a gonosszal. Minden emberi egzisztencia mélyén ez a küzdelem folyik, amely nemcsak vereséget hozhat, hanem mély istenhitre és magas erkölcsi szintre juttathat egyeseket. A

filozófia nyelvén így is kifejezhetem ezt: minden ember szükségképpen viszonyul valahogyan a saját létehez, reflektál a lét titkára, s ez a létreflexió határozza meg, motiválja magatartását, életvitelét, cselekedeteit. Bibliai szóhasználat: a hitből születik a cselekedet. Mivel pedig a létreflexió nem esetleges jelenség, hanem állandó jellemzője minden embernek, ezért azt mondhatjuk, hogy valamilyen módon minden ember vallásos, azaz hívő ember. A vallás az ember embervoltának strukturális alkotóeleme.

Mi a specialitása a keresztyén hitnek a többi valláshoz képest és hogyan beszélhetünk a keresztyénység abszolútságigényéről?

A specialitás nem a struktúrában van, hiszen ez minden embernél közös, hanem a reflexió tartalmában, amely meghatározza a cselekvés tartalmát is. A vallástörténetben mindmáig vannak borzalmas reflexiók, így is mondhatnám: borzalmas istenek, amelyek borzalmas emberi magatartásokat produkálnak. Jézus létreflexiója a szeretet, a feltétel nélkül befogadó, megbocsátó kegyelem értelmében. Aki Jézus Istenében hisz, azt ez a reflexió ugyanerre a szeretetre motiválja. Ezért szokták a keresztyéniséget — helyesen — a szeretet vallásának nevezni. Azok az általad említett humanitárius mozgalmak, amelyek a keresztyén erkölcsöz hasonló módon reagálnak az emberi nyomorúságokra, nyilván a keresztyén hithez közeli módon reflektálnak a lét titkára. Szép példája ennek az az írástudó, aki egyetért Jézus szeretet-reflexiójával, s ezért Jézus ezt mondja neki: „Nem vagy messze Isten országától” (Mk 12,28–34).

Ami pedig a keresztyéniség abszolútságigényét illeti: ez mindig bizonyíthatatlan kívülről. Csak a hitünkben éljük át annak abszolútságát, akiben hiszünk. Tehát nem a keresztyéniség abszolút, hanem a szeretet Istene, akiben Jézus által hiszünk (1Pt 1,21). De mi csak vallást tehetünk Órála és felkínálhatjuk másoknak a benne való hit lehetőségét. Ha külső bizonyításra törekszünk, az előbb-utóbb erőszakhoz, vallásháborúhoz vezet, ami teljességgel ellentmond a jézusi reflexiónak. Sajnos az egyháztörténet arról tanúskodik, hogy az egyház nem mindig végezte a missziót Jézus „diakóniai lelkületével”, aki mindenkit hívott, de senkit sem kényszerített, hogy őt kövesse. Ebben az összefüggésben vissza kell utalnom kiinduló témánkra, közelebbről a diakóniai teológia alkalmazására a pártállami időkben. E teológia hamisságának legfőbb jele éppen az volt, hogy képviselői, noha diakóniáról beszéltek, a politikai hatalom megtorlásával fenyegetve erőszakolták rá a lelkesekre ezt a hamis koncepciót, amelynek elsősorban éppen ezért nem volt semmi köze a jézusi diakóniához. A mindig belső gyengeséget leplező egyházi erőszak legfőbb melegágya az ateizmusnak. Az ateizmus viszont csupán látszatjelensége a vallástörténetnek, mert nincs valóságos tárgya, de biztos jelzés az intézményes vallásosság csődjéről.

Befejezésül hadd idézzem a sokak által „kiátkozott” Bultmann Rudolf szép megfogalmazását a keresztyén hit abszolútságigényéről. Jaspers Károly egzisztencialista filozófus kritikájára adott választát így fejezi be: „Bizonyára lehetséges a Föld vallásait rangsorolni aszerint, hogy mi a tartalmuk és milyen mélyen látnak bele az emberi egzisztencia lényegébe. De még ha egy ilyen rangsorolási kísérletben a keresztyén vallásnak ítélnék is az első helyet, hangsúlyozva pótolhatatlan értékét az emberi kultúra számára, akkor is valami alapvetően másról lenne szó, mint a keresztyén hit abszolútságigényéről. Ezt az igényt mindig a hívő ember támaszthatja — s kell is, hogy támassza —, de nem más hitformákkal való összehasonlítás alapján, hanem csupán mint választ a megszólító igére, amely éppen eltalált engem. És ez a válasz így hangzik: 'Uram, kihez mennék? Örök élet beszéde van nálad'” (Jn 6,68).

Péter sziklája homokra épült

1871-ben a római egyház az I. Vatikáni Zsinat dogmatikai kijelentéseihez kapcsolódva ezzel az ígérellel alapozta meg a pápa uralmát: „Te Péter vagy, és erre a sziklára fogom építeni egyházamat” (Mt 16,17).

Ezt a mondatot a római Szent Péter bazilika hatalmas kupolájának ívén olvasható óriási betűk minden látogató emlékezetébe bevésik. A Bibliában járatos látogatóknak azonban Jézus Márk 10,42–44-beli szavai jutnak eszébe: „Tudjátok, hogy azok, akik uralkodóknak számítanak, elnyomják népüket, és a hatalmasok visszaélnak az emberek fölötti hatalmukkal. De köztetek ne így legyen, hanem aki köztetek nagy akar lenni, az legyen a szolgátok, és aki köztetek első akar lenni, legyen mindenki rabszolgája.”

A Szent Péter bazilika elhagyásakor egyeseknek talán eszébe jutnak VI. Pál pápa nyílt és őszinte szavai: „A pápaság az egység sziklája helyett az ökumenikus megértést akadályozó sziklatömb.” Kérve a Szent Péter térre, egyikükben vagy másikukban fölvetődhet a kérdés, meddig tarthatja még fenn abszolútisztikus hatalmát a pápaság, minthogy uralmi igényét a Bibliával nem lehet megalapozni.

Erre a fölismerésre jut a bibliai szövegek történet-kritikai exegézise is, az a teológiai tudományág, melyet II. János Pál pápa még nem is oly régen a legmélyebben méltatott, amikor személyesen mutatta be a Ratzinger bíboros által ösztönzött és a pápai Bibliai Bizottság által elkészített, „A Biblia értelmezése az egyházban” c. dokumentumot.

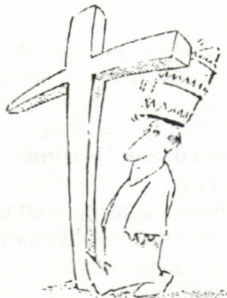
A mai bibliai exegézis fényében viszont egészen másképp fest Péter áhagyományozott sziklája.

Paul Hoffmann bambergi exegéta 1994-ben így vélekedett róla: „Exegetikailag szemlélve Mt 16,17–19 sem arra nem alkalmas, hogy megalapozza a primátus hivatalának levezetését a péteri hivatalból, sem arra, hogy megalapozzák vele e primátus szakrális-feudális egyházi struktúrák keretei közötti megformálását.”

Karl Lehmann, aki jelenleg a német püspöki kar elnöke, 1983-ban ezt képviselte: „Számos jó oka van annak a feltételezésnek, hogy ez az íge (Mt 16,17–19) — legalábbis rendelkezésünkre álló alakjában — nem a földi Jézustól származik, hanem az egyházképződés viszonylag késői stádiumáról árulkodik... A modern szentírásmagyarázat nézőpontjai által messzemenően meghatározott látásmód alapján nem lehet többé igénybe venni annak közvetlen igazolására,

hogy maga Jézus kifejezetten megalapította az egyházat.”

Edward Schillebeeckx flamand dominikánus és teológiai professzor 1990-ben így nyilatkozott a primátusról és az egyház struktúrájáról: „Történetileg nyilvánvaló, hogy Jézusnak nem állt szándékában új vallási közösséget alapítani... Jézus egész Izraelhez fordult; célja az volt, hogy Isten országára vetett tekintettel összegyűjtse, megújítsa és fölszerelje egész Izraelt... Így a történelmi egyház eredeténél ott áll Jézus, ami azonban nem jelenti azt, hogy az egyháznak a történelem során konkrétan és struktúraszerűen kifejlődött alakjai Jézusra nyúlnak vissza, sem azt, hogy tényleges, történelmileg esetleges növekedésében az egyház az Isten által így, és csak így akart, szükségképpen fejlődésen ment keresztül... Ha egyes keresztények mégis így gondolkodnak, akkor én ezt történelmi képtelenségnek nevezem, és szerintem fundamentalizmusról tanúskodik.”

ZEICHNUNG: JALS

Karl Rahner igen óvatosan fejezi ki magát, hogy ne húzza ki teljesen az alapot a római katolikus egyház alól, de értésünkre adja: nem alapozható meg a római katolikus egyház igénye arra, hogy ő Krisztus igazi egyháza. Rahner szerint a felekezetek véleménye „a legerősebben az egyház konkrét alkotmányát illetően tér el, amennyiben az egyáltalán visszavezethető Jézusra”, és van olyan vélemény, hogy már az újszövetségi korban különböző egyházkonceptiók és az egyházi alkotmány különféle fajtái álltak egymás mellett. Ennélfogva az az igény, hogy egy bizonyos közösség, tehát a római alkotja a Krisztus által elgondolt egyházat, és ily módon egyedül ez bír isteni joggal, „ellentmond a történelmi tényállásnak”.

Walter Kasper püspök hasonlóan óvatos mérleget von: „Az egyházi tanítás óvatos értelmezése esetén is nyilvánvalóan megmarad a különbség a bibliai kezdetek és a történelmi fejlődés között... Nem szabad figyelmen kívül hagyni a korszakos töréseket és átalakulásokat; nemcsak kibontakozások figyelhetők meg, hanem beszűkülések is, nemcsak eretek kétségbevonások és alábecslések, hanem nem kevésbé káros túlzások is — a papolatρία (pápatisztelet) egyenesen istenkáromló formáig menően.”

Ez az öt teológus megerősíti azt a belátást, amely mindazonáltal csak tudományos síkon képezi párbeszéd tárgyát. E belátást nyilvánvalóan csak azért nem mondja ki „Isten népe” és csak azért nem beszélnek meg Isten népével, mivel megkérdőjelezi az egyházi uralom jelenlegi formájának fundamentumát.

Amikor a katolikusok a Hitvallást imádkozzák, akkor a latin szöveg szerint minden kereszténnyel közösen teszik ezt. Az így hangzik: „Credo unam, sanctam, catholicam et apostolicam ecclesiam.” Am a római katolikus egyház azt állítja, hogy ez egyedül őrá vonatkozik. A görög „katholikos” szó azonban azt jelenti: általános, az egészet érintő; olyan fogalom ez, melyet Róma egyháza később egyedül önmaga számára igényelt, jöllehet a „katolikus egyház” az ókorban négy önálló patriarchátusból állt — Antiochia, Alexandria, Róma és Konstantinápoly —, melyekhez később Jeruzsálem csatlakozott. A római püspök egyike volt ennek az öt patriarchának, és csak a kelet-római császárokkal folytatott harcban érvényesítette hatalmi igényét, s hivatkozott közben a „sziklaigére” és isteni jogra.

Amikor az egyház Nagy Konstantin idején államegyházzá vált, átvette a Római Birodalom jogi és alkotmányos struktúráit. A középkorban az akkori feudális rendhez alkalmazkodott, az újkorban pedig abszolút monarchiává változott. A demokratikus alkotmányos struktúrákat — ahogyan azok a francia forradalom nyomán fejlődtek Európában — a római katolikus egyházban elvetették, mivel ellenkeztek a hagyománnyal és az „isteni megbízással”.

A felnőtt keresztények azonban az igazságnak megfelelő fölvilágosítást igényelnek az egyház történelmi fejlődéséről. A történelem folyamán szükségesszerűnek vagy célszerűnek tekintettek olyan hierarchikus struktúrákat, melyeket sem az Szentírással, sem az eredeti hagyománnyal nem lehet igazolni. Azok a teológusok és püspökök azonban, akik — ismerve a történetkritikai exegézist — tudatában vannak annak, hogy a pápaság agyaglábakon áll a maga ítélkezési- és tévedhetetlenségi igényével, és nem hivatkozhat „isteni jogra”, de ezt nem hajlandók nyilvánosan bevallani — hiteltelenné válnak a tájékozott hívők szemében. Ez bizonyosan egyik oka annak, hogy sokan csendben búcsút vesznek az egyháztól.

Hivatalba lépésükkor a római katolikus püspököknek olyan esküt kell tenniük, amely egzisztenciájukban teljesen a „Szentsekhez” láncolja őket. Így hangzik: „Én, ..., ... kinevezett püspöke, mindig hűségesen odaadó és engedelmességek a szent, apostoli római egyháznak és a legfőbb Főpápnak, szent Péter apostol utódjának a primátusban és Krisztus helyettesének, valamint jogszerű utódainak. Nemcsak a legnagyobb tiszteletet fogom tanúsítani irántuk, hanem amennyiben rajtam múlik, arról is gondoskodom, hogy mások is megadják nekik az őket megillető tiszteletet, és minden jogtalanság távoltartassék tőlük. Azon leszek, hogy

kiterjesszem és védelmezzem a római főpapak jogait és tekintélyét, s éppígy követek és képviselők előjogait. Bár mely oldalról is irányuljon ezellen valami, azt magam fogom őszintén jelenteni a legfőbb Főpápnak.”

Knud Walf egyházjogász professzor így vélekedik erről: „Tudomásom szerint az 1972 óta kinevezett megyéspüspökök közül még senki nem tagadta meg ennek a hűségeskünek a letételét. Mindaddig az sem vált ismeretessé, hogy valamiféle felzúdulás támadt volna ezzel a folytatott szöveggel szemben. De mi köze van még egy ilyen szövegnek a II. Vatikáni Zsinat szelleméhez?”

A római katolikus egyház püspökei képtelenek szóba állni egyházmegyéjük híveinek szorongató kívánságaival, mivel tilos számukra, hogy az egyházmegyei szinódusokon papokkal és civilekkel közösen hozott döntéseket tettekre váltsák, ha Róma nem adja hozzájárulását.

Hogy meddig terjed függőségük a „Szentsekéktől”, jól példázza **II. János Pálnak** egy teológuskongresszuson, 1988-ban Rómában elmondott beszéde. Íme egy részlete: „Amikor az egyház tanítóhivatala szól, a hívők lelkiismeretének szerényen és egyszerűen engedelmeknek kell. Nem áll jogukban kritikusan megvizsgálni, helyese-e a tanítóhivatal szava. A tanítóhivatal azért létesült, hogy megvilágítsa a lelkiismeretet. Ha valaki a tanítóhivatal által hirdetett tanítás vitatása céljából hivatkozik a lelkiismeretére, ez annyit jelent, hogy elveti a tanítóhivatal katolikus felfogását.” Amenyire ismert, egyetlen jelenlévő sem merészelt felázadni ezen értelmezés ellen — akár csak a totalitárius államokban —, noha az látványosan ellentmond a II. Vatikáni Zsinat tanításának az erkölcsi lelkiismeret méltóságáról.

Egyetlen pápa vagy püspök sem vonhatja kétségbe, hogy „Krisztus testének” tagjai különféleképpen része-

sülnek a Szentlélek adományaiban. Erről a Szentírás kezeskedik. A pápai hatalom birtokosai tehát *nem hivatkozhatnak a Szentírássra* igényeik megvalósításához, és a Szentlélek ellen cselekszenek, ha a püspököktől önmagukat alávétő esküt követelnek, amely ráadásul megköti őket lelkiismeretükben. Azoknak pedig, akik leteszik ezt az esküt, meg kellene kérdeznük a lelkiismeretüket, vajon a pástor nem lekötöztette-e inkább a jövőbe vezető utat kereső nyájnak, mint egy olyan „uralomnak”, amely azt hiszi, hogy isteni jogra támaszkodhat. A pástoroknak utána kellene menniük azoknak az embereknek is, akik a plébániatemplomokon és a liturgikus istentisztelet ismerős formáin kívül, sok kis közösségekben keresik az új utakat arra, hogy hirdessék az örömhírt és megvalósítsák a keresztény életet a mai világban. Számukra az orthopraxis, a *helyes cselekvés* a fontos, és nem az orthodoxia, a helyes tan. Ők azok, akik az ifjúságnak legalább azt a részét megszólítják, amelynek nem foglya a modern kor materialista szellemének. Vajon teljesíteni fogják-e a püspökök pástori kötelezettségüket? Ha nem haladnak nyájuk előtt, az föl fog oszlani.

Valamennyien együtt alkotjuk az egyházat, s a lelkiismeretüket követő püspökökkel és papokkal együtt új, korunknak megfelelő struktúrákban kell ezt az egyházat építenünk.

Befejezésül álljanak még itt **Albert Schweitzer** szavai: „Ha megszűnik a párbeszéd a hagyomány és a gondolkodás között, akkor kárt szenved a keresztény igazság és vele a keresztény őszinteség.”

Herbert Remmer

(A Szerző a farmakológia és a toxikológia ny. professzora a tübingeni egyetemen, s a katolikus akadémikusok teológiai köréhez tartozik.)

Forrás: Publik-Forum, 1997. augusztus

Ne legyetek már olyan türelmesek!

A végtelen türelmű vesződség, a halatlan elővigyázatossággal és a legnagyobb mérséklettel folytatott beszéd, a teológusok távolságtartása és felvilágosult elhatárolódása az egyházi különutasokkal vagy éppen álforradalmárokkal szemben — mindezzel többé nem tudok azonosulni! **Az egyház nyilvános megjelenési módja**, ahogyan azzal hivatalos megnyilatkozásaiban, cselekvéseiben és legtöbb mértékadó hivatalviselőjében találkozunk, **semmilyen jelzést és indítékot nem ad annak föltételezéséhez, hogy az egyház még a II. Vatikáni Zsinat nyomdokain jár a Gaudium et spes kezdősorainak értelmében:** „Az emberek, különösen a szegények és szo-

rongatottak öröme és reménye, szomorúsága és félelme Krisztus tanítványainak öröme és reménye, szomorúsága és félelme is. Nincs semmi igazán emberi, ami Krisztus tanítványainak szívében ne találna visszhangra...”

A világ katolikus keresztényei most már több mint harminc éve erre a pogramra szavaztak, s a maguk részéről azon fáradoztak, hogy tettekre váltsák. **A „fiatal egyházak” öröme és reményét** — hogy az evangéliumot felszabadító üzenetként tapasztalhatják meg, valamint ösztönzéseként a kizsákmányolás, a szegénység és az elnyomódás elleni harchoz — **a római egyház nem osztotta, hanem küzdött**

ellene és elítélte mint a hit veszélyes átalakítását politikává. A hivatalos egyház nem tette magáévá az emberek szomorúságát és félelmét, és nem értett együtt azokkal, akik bűnben élnek, akik csődöt mondtak, akik zátonyra futottak, akiknek a társ kapcsolata tönkrement, hanem elfordult tőlük, **morális alaptételekkel és kizárással felelt** nekik. A keresztény elkötelezettségű nők és férfiak vágya, hogy társfelelősei és közreműködői lehessenek az egyházi struktúrák és hivatalok alakításának, csak a klerikalizálódás megerősödéséhez vezetett. **A 20. század embereinek kérdéseit** — akik a felvilágosodás, az iskolai oktatás, a tudományok, a mé-

diumok és a demokratizálódás folytán egyre inkább önállóak és öntudatosak, a katolikus zsargon szerint „felnőttek” lettek — **a hit középkori fogalmainak rögzítésével fojtották el.** Ebből még a jószándékúaknál is legjobb esetben tanácstalanság és bizonytalanság lépett föl: van-e még egyáltalán értelme a hitüknek.

Nem foglalhatunk többé állást Jézus Krisztus mellett, ha nem vagyunk már képesek **szó szerint venni** anyjának örökké tartó szüzességét, hét kenyér és néhány hal olyan tömegű megszorítását, hogy ezek jóllaktak belőle, a Mester vízen járását a Genezáreti tavon és más, mélyértelmű és csodálatos költőiséggel teli jeleket?

Vajon a keresztények számára **tilos a kételkedő gondolkodás** például a testi föltámadásról — tekintettel a kozmosz létrejöttével, fejlődésével, tágulásával, az élet eredetével és az ember fejlődésével kapcsolatos tudományos felismerésekre —, mivel az egyház a 20. és a 21. században is előírja, mit kell tényként hinni?

Tekintettel a Harmadik világ nyomorgó embereinek reménytelen élet-helyzetére, tekintettel a beletörődésre és kétségbeesésre, a félelemre a jövőtől és ennek életpusztító elfojtási módjaira, tekintettel az egyéni és a népeket elkábító egoizmusra — megengedhető-e, hogy az emberek Isten szeretete általi felszabadításáról és lehetséges üdvösségéről szóló megváltó üzenetet továbbra is **csak családi kötődés nélküli, egyre zsugorodó számú férfiak** hirdethessék „teljhatalommal”?

Egyre növekszik viszont azoknak a keresztényeknek a száma, akik **megválnak az egyháztól**, mivel nemmel válaszolnak az iménti kérdésekre. Azt pedig, hogy a maradók közül milyen sokan csak arra használják az egyházat, hogy az élet határpontjain szép ünnepben részesüljenek és vigaszt kapjanak az élet értelmét illetően, az **egyházi adót fizetők** és az ún. „gyakorlók” számának különbségén lehet lemérni. A beszélgetésekből aztán lépten-nyomon kiderül, hogy a **még mindig elkötelezettek** közül sokan a „minden remény ellenére való remény” alapján cselekszenek. De a minden remény ellenére való reményből nem támad magával ragadó mozgalom, bátorítás a beletörődötték számára, kíváncsiság az érdektelenekben. **Egy élettelen, megmerevedett, saját lényegét felemészítő és taszító szervezet nem jön mozgásba egyes élő sejtektől, aktív egyházközsegektől, csoportoktól, köröktől.**

Újból és újból olyan várakozásokkal és tétélekkel nyugtatgattuk magunkat, amelyek óvták és védték a reformokat nem akaró egyházi szervezetet: „Voltak már sötétebb korok is, amelyekből ismét ragyogva és elevenen jött ki az egyház”; „mit számít tíz-húsz év szélcsend és visszalépés,

amikor az egyház évszázadok alatt változik”; „abban kell bízniuk és arra kell várniuk, hogy a Szentlélek mozgásba lendíti az egyházat”; „a prófétákat mindig üldözték életük folyamán, és nem értették meg őket, de végül mégiscsak előmozdították a szükséges fejlődést.” **Ilyen jövőálmokkal fojtottuk el saját ellenállási energiánkat, altattuk el haragunkat, narkotizáltuk kétségbeesésünket.**

Itt az ideje a határozott, hangos, nyilvános tiltakozásnak: A hierarchikusan tagozódott, az emberek hitén és lelkiismeretén „szent uralmat” gyakorló, a férfi nemre korlátozott, **exkluzív papi hivatalt nem Jézus alapította!** Az Ő küldetése abban állt, hogy megnyissa az emberek számára az élet, mégpedig a teljes élet lehetőségét, fölébressze bennük az önbizalmat, a szeretet képességét, biztosítsa őket személyes méltóságukról és a megbocsátásról. „Vakok látnak, bénák járnak, halottak fölkelnek és a szegényeknek hirdetik a jó hírt.”

Egyetlen egyház sem lehet egyedül üdvözítő, oly módon pedig végképp nem, hogy olyan hittételek elfogadására kötelez, amelyeket korlátozott érvényűvé tesznek a nyelv határai, az emberi megismerés teljesítőképessége, a mindenkori időértelmezés. Az egyházak és a világvallások, a tudományok és a művészetek képviselőinek, a hívők és nem hívők nőeknek és férfiaknak figyelmes, tiszteletteljes, kíváncsi, a gondolkodásban örömet lelő beszélgetésekben kellene megosztaniuk egymással az élet és a kozmosz titkai iránti hódoló tiszteletüket és csodálatukat, függetlenül attól, hogy megtalálják-e vagy csak sejtik-e bennük Istent, vagy éppenséggel hallgatnak erről.

A szimbólumok és jelek, a formák és rítusok, a rendek és struktúrák nem isteni eredetűek és nem Isten akaratából léteznek, hanem az emberek történelmével, kulturális és társadalmi helyzetükkel állnak kapcsolatban, ezért **viszonylagosak és megváltoztathatók.** De képesek arra, hogy emlékeztessenek minket az emberiség nagy eseményeire, segíthetnek abban, hogy fölismerjük és elfogadjuk létrejöttünk folyamatát, feltételeinket és függőségeinket, tudatosítsuk felelősségünket az eljövendő korok és generációk iránt — föltéve, hogy érthetően tárják elénk és meg lehet kérdőjelezni őket, hogy mindenki számára nyitottak, akik meg akarnak nyílni feléjük.

Csakhogy nem mondunk-e le elfajta tétélekkel a valóban létező egyházzól, főként a katolikusról, de a protestáns egyházak sok válfajáról is? **Igen, ha egy önmagában zárt rendszer megtartásáról van szó,** annak a rendszernek a fenntartásáról, amely ugyan még hivatkozik arra a tételre, hogy „semper reformanda est”, hogy folytonosan meg kell újítani, de minden kívülről jövő ösztönzésre csak meg-

erősíti falait és sáncait. **Nem, ha az egyházra is érvényes a tétel a búzaszemről,** amelynek a földbe kell hullania és el kell halnia, hogy végül gazdag termést hozzon, amely képes táplálni mindazokat, akik éheznek.

Megéri-e még, hogy elköteleződünk az egyház mellett? Számomra csak azután éri meg, ha világos nemet mondunk mindarra, ami **semmibe veszi az emberek szabadságát és saját felelősségét,** nemet minden olyan rendelkezésre, amely korlátozza és röghöz köti a nőket, **nemet minden olyan magatartásra, amely elnyomja és lealacsonyítja az embereket,** nemet minden olyan gyakorlatra, amely a minden ember számára adott ígéretet, hogy teljes életet élhet, nem ebben a világban próbálja megvalósítani, hanem a túlvilággal vigasztalja őket.

Ezzel nem szeretném elbátorítani azokat, akik elkötelezetten dolgoznak az egyházban a laikusok szabadságáért és felnövekedéséért, a nők egyenjogú közreműködéséért, az embereknek a szegénységből és a reménytelen nyomorból történő fölszabadításáért, a Föld megmentéséért és gyógyításáért. De azt kívánom, hogy **ne legyenek olyan türelmesek,** és hogy mindig keressék a kapcsolatot azokkal, akik „kívül” vannak.

És ez a kérdés kínoz és nyomaszt engem: Hol fogják megtalálni az emberek azt a bizonyosságot, hogy őket magukat akarják és fogadják el, hogy a szeretet és az irtalom képes megbocsátani és megszüntetni minden bűnt, hogy a szenvedőkön és a szegényeken segíteni kell — ha az egyháznak már nincs jelentősége, ha az evangélium melletti tanúságtételre összehívottak („ekklézsia”) már csak önmaguk számára fontosak? **A fennhíjázás és az egyoldalúság egyházára mondott Nem!-mel szemben ott áll a sokféle-ség és a nyílt barátságosság egyháza iránti nagy igény.** Össze kell-e törnie előbb az edénynek, hogy kiszabadulhasson az illat és a lényeg az egész emberiség javára? Ezt egyre inkább szükségszerűnek tartom, és mégsem vagyok képes hinni benne.

„Az ellentmondások adnak okot a reményre”, olvasom egy Thomas Brasch filmrendezőtől vett idézetben, amely így folytatódik: „... a halott, de hatalommal bíró régi és az eleven, de kilátástalan új között csekélyebbnek tűnik az az ellentmondás, amelyben dolgozom”.

Meddig tartjuk még hatalomban a holtat, és akadályozzuk meg, hogy az eleven újnak esélye legyen? Mindaddig, amíg nem mondunk figyelmen kívül hagyhatatlanul sok világos és határozott Nem!-et a holt totalitárius igényeire!

Anneliese Lissner

Forrás: Publik-Forum, 1992. június

Magánügy-e a vallás?

Bevezetésül, rövid fogalomtisztázás-ként csak annyit, hogy hiten az egyes ember meggyőződését értem, mely nem feltétlenül kapcsolódik valamely eszmerendszerhez, vallási közösség hallatán pedig kizárólag a hasonló normák szerint élő emberekre gondolok. — Azt szeretném megláttatni, hogy az egyes ember hite és tudása hozza létre az igazi vallást, s a kisember viselkedése gyakorolja a legnagyobb hatást a társadalomra, föltéve, hogy tetteinek motivációi belülről fakadnak.

Úgy vélem, csak akkor beszélhetünk igazi vallásról, ha köznapi életvezetésünk mögött szilárd hit húzódik. Ha csak formálisan tartozunk valamelyik felekezethez, úgymond van bejegyzett vallásunk, de nem érezzük szükségét annak, hogy tisztázzuk Istenhez fűződő viszonyunkat, akkor valójában hitet nem igénylő életet élünk. Ha nincs saját, „különbejárati” hittünk, akkor viszonyulásunk az élet dolgaihoz nem kellően megalapozott. Ha nem próbáljuk megrajzolni a világ képét, akkor el sem tudjuk helyezni benne magunkat. Helyes világkép és helyes istenkép hiányában társadalmi ambícióink gyerekesnek minősülnek, és világmegváltó elpézeléseink naivak lesznek.

Szem előtt kell tartanunk, hogy minden vallási előítélet azon a téveszmén alapszik, hogy „a mi hitünk az igaz hit”. Minden egyház ezt mondja, a saját, jól felfogott érdekében. A gondolkodó ember érdeke pedig az, hogy ne tartozzon semelyik egyházba; ugyanis minden egyház struktúrákkal, hierarchiával és hagyományokkal bíró intézmény, mindegyikben formális tekintélyek uralkodnak, diktatórikus módszerekkel. Egyházjog van — szakszervezet nincs. A demokratikus törekvések győzelme éppúgy kizárt, mint a közösséggé formálódás lehetősége.

A katolikus (és minden más) egyház fő bűne az, hogy szentesíti a világot. A világ, úgymond, alapjában véve jó, csak a gyarló ember rontja bele. A történelem tulajdonképpen üdvtörténet, melynek véres vízén patyolattisztán úszik az egyház hajója, a nyíl-egyenes irányt pedig karizmatikus vezetők kormányzása biztosítja. Nem csoda, ha az egyház a 19–20. században a munkásosztályt és a fiatalságot egyaránt elvesztette.

Az egyház állítólag szentekre épül, csak hogy a szentek élettrajza erősen reusált, és általában nem az egyházért, hanem az egyháztól szenvedtek. Az ember — legyen szent avagy kevésbé szent — akkor válik felnőtte, amikor először csalódik. Istenben, egyházában vagy az emberekben. Igazságtalanság

éri, s ez az igazságtalanság lendíti előre. Tudja, hogy van Igazság, és azt is, hogy annak győznie kell. Ezt a győzelmet saját érdekében is elő akarja segíteni.

Aki nem akad fenn a világ igazságtalanságain, annak nem lesz vallása, azaz cselekedeteit nem valamiféle hit fogja áthatni, hanem az önzés. Igaz, az énközpontú ember is lehet boldog — örömet lelheti önzése eredményeiben —, de nem tartozhat közösséghez. Nem alakul ki benne a „mi-tudat”, vagyis az az életérzés, amely az embert társadalmi lényvé teszi.

Hitre az együttérzés és a boldogtalanság vezet. Aki boldognak érzi magát, annak nincs szüksége sem örömhírré, sem megváltásra. A boldog ember nem gondolkodik, mert a fájdalom az, ami gondolkodásra készíti. A vallási alapkérdés nem az, hogy van-e élet a halál után, hanem az, hogy van-e élet a halál előtt...

A kérdező-kereső ember nem szereti, ha mások gondolkodnak helyette, a sodródó boldogok viszont másra bízzák a gondolkodást. A kereső-gondolkodó embernek azonban semelyik egyház tanítóhivatala sem írhatja elő, hogy mi legyen a véleménye erről vagy arról a dolgról, és egyik főpap tekintélye sem lehet elég ahhoz, hogy lemondjon meggyőződéséről: lelkiismeretét nem hordja valaki más zsebében.

A hagyományos valláserkölcs időről időre kiüresedik, elveszti hitelét. Ez mindig ugyanazon forogatókönyv szerint történik.

Adott az ember, aki egy programvezérlésű automata, majdhogynem gép. Boldogságigénye, nemi meghatározottsága, anyagcserefolyamatai és arasznyi léte oly mértékben kiszolgáltatottá teszik, hogy szabadságról, szabad akaratról szinte nem is lehet beszélni. Ez a megosztott, lehetőségeiben erősen korlátozott lény belekerül egy idegen és ellenséges közegbe, az úgynevezett világba.

A zsigereibe plántált program a következőket sugallja neki: „A te fajod a teremtés koronája. Arra hivatott, hogy uralma alá hajtsa a földet és lakóit. Te is szerezz meg mindent és mindenkit, az eszközeid megvannak hozzá. Ne törődj Istennel, azt tedd, amit én mondom, s akkor tiéd lesz a világ minden dicsősége!”

Ezen az alapon épül fel és működik a társadalom, egészen addig, míg ki nem termel magából egy kérdező-kereső embert. Ugyanúgy születik, mint bárki más, gyerekfejjel csinálja, amit otthon lát, és amit tanítanak neki. Abban különbözik másoktól, hogy kérdései támadnak. Olyan kérdései, melyek

érdemleges válasz nélkül maradnak, ezért aztán saját magának kell megválaszolni azokat. Így lesz belőle vallásalapító.

Ő persze nem akar új vallást alapítani, sem egyházat létrehozni, szentségeket sem szerez. Annyi mindent nem csinál, hogy azt nem is lehet felsorolni. Jó-neki a régi vallás is, ha a forma ismét tartalommal telik meg. Mert az Igazság a tartalom és a forma meg egyezése. Nem a Törvény betűje a fontos, hanem a szelleme, hát ne gázolj át a hitedért az Istenen is!...

Akik a hitükért az Istenen is átgázolnak, azok az úgynevezett „hívek”. Ezek legjellemzőbb tulajdonsága az ostobaság. Például elhiszik, hogy tagjaiivá válhatnak egy közösségnek, ha csecsemőkorukban — azaz magatehetetlenül és az akaratnyilvánítás bármiféle lehetősége nélkül — névjegyzékbe veszik őket. Azt is elhiszik, hogy ők már meg vannak váltva, holott legjobb tudásuk szerint nem követtek el semmit, és nem is tettek jóvá semmit. Elhiszik, hogy a pápa tévedhetetlen, és elhiszik, hogy létezik szent háború. Mindent elhisznek, valósággal elhiszik a hitüket, amely nem sajátjuk, hanem mások diktáltmánya. Bármit elhisznek, kivéve a Vatikán maffiakapcsolatait, és azt, hogy a Péter-filélékkel tözsdéznek. Mesének tartják Auschwitzot, és lelkiismeretfurdalás nélkül bevonnak katonának. Úgy tudják, hogy Isten akarata kifürkészhetetlen, s ha akarná, a kapanyél is elsülne, sőt, hegyet is tudna teremteni völgy nélkül. Mindenható, de Hitler kezét nem fogta le, viszont segített az érettségim. Bármit elhisznek, ha nem kell rajta gondolkodni és felelősséggel cselekedni. A gondolkodástól és a tettektől irtóznak.

Híveik persze nemcsak az egyházaknak vannak, hanem a pártoknak és mozgalmaknak is. Ezek az ostoba emberek jelentik a legnagyobb veszélyt a társadalomra. Noha csak eszközök ők az uszítók kezében, de félelmetes eszközök. Ezért a gondolkodó embereknek elsősorban a butaság ellen kell küzdeniük. Tanítaniuk kell gyermekeiket, munkatársaikat, környezetüket. A tanítás a hivatásuk, minden más csak foglalkozásuk lehet.

Hitünk annyiban magánügy, hogy sem az állam, sem az egyház nem szólhat bele. De minden, amit teszünk, illetve másképp teszünk, az hatni fog a környezetünkre. Feltéve, hogy nem te-repszínű az orcánk. Ha vallásunk magánügy marad „Nincs abban semmi!” jelszóval, akkor abban nincs is semmi.

Pintér Zoltán

Leszky András bácsi Moha-meséje

Három doboz

A tavalyelőtti télen lent jártam egy délben a völgybeli falucskában, és az iskola mellett vitt el az utam. Az a tél hosszasan volt hideg, mint a legutóbbi, sikerült hát a tanító bácsinak a falubeli kislányok segítségével korcsolyapályát készítenie az iskola udvarán. Amikor odaértem és megálltam egy percre, a tanító bácsi éppen befejezte a közös oktatást és így szólt: „Most ki-ki magában gyakorolja ezt a két figurát.” Ekkor észrevettem, hogy a kerítés felé korcsolyáznak, mert beszélgetni akar velem, nekem azonban a beszélgetés közben is a gyerekeken járt a szemem. Láttam, hogy a legtöbben tüstént száguldani kezdtek körben a pályán. Ez azonban inkább futás volt, mint korcsolyázás. Erősödünk ugyan attól is, de a korcsolyázás nagy hasznában, az izmok ügyesedésében semmi részünk se lesz. A tanított figurákat inkább csak azok gyakorolták, akiknek nem is volt szükségük a gyakorlásra, mert nemcsak azokat, hanem sokkal nehezebbeket is megcsináltak. Hátrafelé korcsolyáztak, ugrottak és pörögtek. Észrevettem akkor, hogy egy ilyen pörgő kislánynak a mutatványait sóvárgó tekintettel bámulja egy kistörpe. Mégpedig olyan kistörpe, akit még sose láttam. Tudtam azonban, hogy a napokban költözött Törpeházára egy család Pöttöndről — Pöttönd a másik törpefalu a Börzsönyben —, könnyű volt hát kitalálnom, hogy az a kistörpe a nyolcéves Holacica, a jövevénycsalád egyik csemetéje. Bámulta tehát Holacica sóvárgó tekintettel a kislány mutatványait, aztán egyszerre csak a pálya másik sarkába korcsolyázott és próbálgatni kezdte azokat a figurákat, amelyeket az előbb mutatott nekik a tanító bácsi. De alig próbálta mindeniket négyszer-ötször, lassított mellette egy körben száguldó

kistörpe, nevetett rajta és odaszólt neki valamit. Holacica elvörösödött, a kistörpe elszánguldott, és néhány másodperc múlva száguldani kezdett körbe Holacica is. Futva inkább, mint korcsolyázva, akár a többiek.

Odafönt Törpeházában, mielőtt hazamentem volna, elsétáltam a jövevények otthonáig és beszóltam az udvarra egy csöpp kislánynak: „Te ugye Koccantó vagy, Holacica húgocskája? Én meg Moha bácsi vagyok. Légy szíves, adj át egy üzenetet a bátyádnak.” Koccantó kiszaladt hozzám az utcára, hozzám simult és mindkét karocskájával átölelt. Megsimogattam: „Majd beszélgetünk mi is, most csak azért jöttem, hogy mond meg Holacicának, ha elkészült a leckéivel, jöjjön át hozzám egy-maga.”

Tudtam, hogy tüstént ebéd után átjön, nem késlekedhettem hát azazal, amit tenni akartam. Áll a szobában egy polcos állvány, a polcokon meg egymás mellett nagyalakú, lapos dobozok, a növénygyűjteményem. Mindenik dobozban húsz-harminc lepréselt, papírlapra ragasztott növény. A dobozokon persze felírás is van. A két felső polcon tehát befelé fordítom

azokat, és egy-egy cédulát rajzszögeztem mindkét polcra. A felső polc céduláján ez volt a felírás: „Okosok polca”. Az alatta levőn meg ez: „Ostobák polca”. Az ostobák polcán ki is ürítettem a szélső dobozt, cédulát ragasztottam magára a dobozra is, és vártam Holacicát. Jól tudtam, már ebéd után beállított nagy aggódva, vajon miért hivatja őt Moha bácsi. Letéttem vele ködmönkéjét, az íróasztalom elé állítottam, én meg leültem és egy nagyalakú növénygyűjtő papírra lerajzoltam az egész alakját. Nagyjából még az arcvonásait is sikerült eltalálnom. Aztán fogtam az ollót, kivágtam az alakot a papirosból, ráírtam „Holacica”, ráírtam a keltezését is, és így szóltam: „Amint bizonyára tudod, gyógynövénygyűjtés mellett a gyerekekkel is foglalkozom. A törpeháziakat meg különösen szemmel tartom. Ha új gyerek kerül Törpeházára, tüstént kérdezősködöm felőle, figyelem is egy-két napig, aztán megkérem, hogy látogasson meg. Megismerkedem vele, lerajzolom és elhelyezem a képét abban a dobozban, amelybe természete szerint való.” Úgy tettem, mintha még töprengenék egy kicsit, melyik dobozba tegyem, nézegettem Holacicát is, a dobozokat is, aztán határozott mozdulattal a kiürített felé nyúltam, belefektettem a képét és visszatettem a dobozt a helyére: „Hát igen..., sajnos ebbe való vagy. Szívesebben tennélek máshová, de ami igaz, az igaz.” Holacica észrevette a fölírás: „Ostobák polca”, és ijedten rebegte: „De Moha bácsi..., nem tetszett tévedni? Ide az van írva, hogy 'Ostobák polca'.” Széttártam a karom: „Nem tehetek róla. Ez a doboz az ostobák polcára való. A dobozt meg, úgy gondolom, eltaláltam. Észrevette ekkor már, hogy a dobozon is van felírás, elolvasta,

aztán csodálkozva is, rémulten is, mondta ki a két szót, amelyet a dobozon olvasott: „Úgyse... sikerül...”

Kitettem az asztalra egy tál marcipángombócot: „Eszegessünk és beszéljessünk. Csodálom, hogy ennyire meglepődöttél. Ebbe a dobozba azok az ostobácskák kerülnek, akik a lehetségesről azt hiszik, hogy lehetetlen. Olyasmiről, amit meg tudnának valósítani, azt hiszik ostobaságukban, hogy nem tudnák megvalósítani. Ezek rendszerint nagyon szeretnének jó tanulók lenni. Minthogy azonban azt hiszik, hogy nekik úgyse sikerül, neki se látnak a tanulásnak amúgy derekasan. Szeretnék, ha szép lenne az írásuk, de sose ülnek úgy neki, hogy most pedig addig írom le újból és újból ugyanazt a szót, amíg szép nem lesz, mert azt hiszik ostobaságukban, hogy úgyse sikerül. Ezek verik le mindig az ugrólécet, mert ostobaságukban már azzal a gondolattal futnak neki, hogy úgyse sikerül átrugorniuk. Ugyanúgy meg tudnák csinálni azokat a figurákat, amelyeket mások is megcsinálnak a jégpályán, de még próbálgatni is szégyellik, mert azt hiszik ostobaságukban, hogy hiába is próbálgatnák, nekik úgyse sikerül. Szerencsétlenek ezek, örökösen sóvárogni fognak eredményekre, amelyeket könnyen el is érhetnének, ha nem hinnék ostobaságukban, hogy nekik úgyse sikerül.” Holacica harapott ugyan egy marcipángombócból, de aztán csak tartotta a szája előtt, megfélekedett róla, úgy hallgatta végig, amit mondtam.

Kitekintettem az ablakon: „Milyen szép, tiszta délután van. Kár, hogy nem mehetünk el együtt ródlizni, mert bizonyos vagyok benne, hogy még kozzá se kezdted a leckéidhez, féltél, hogy akkor késő lenne, mire átjöhetsz. Azt hitted, hogy egy óra alatt elvégezni úgyse sikerül.” Amikor elment, komor tekintettel visszapillantott a dobozra, szinte gyűlölettel villant rá a szeme.

Két hét múlva kitudakoltam, melyik kistörpével barátkozik, mivel jár haza az iskolából. Szerencsére a jó kis Pillogatóssal barátkozott össze. Elmentem hát hozzá: „Tudsz-e titkot tartani, Pillogatós?

Megkérlek valamire, de egyelőre ne szólj Holacicának. Arra kérlek, tartsd gondosan szemmel, nehogy valami baj érje. Ha majd úgy látod, hogy veszélybe rohan, add át neki az üzenetemet, tüstént jöjjön el hozzám doboz ügyben.” De Pillogatósnak máris volt közlendője: „Tetszett-e hallani, hogy Holacica már milyen jól bógvizik?” „Nem hallottam, de gondoltam, hogy így lesz. Csak jól figyelj továbbra is, mit tervez. Különösen akkor ügyelj, amikor már szépen is fog írni, jól is tanulni. Úgy számítom, tavaszkor jut majd eszébe valami veszedelmes ostobaság.”

Jól is számítottam. Egy áprilisi délután Holacica felrántotta a kertem ajtaját és ragyogó arccal felrohant hozzám a verandára. „Azt mondta Pillogatós, hogy üzeni tetszett, jöjjenek el doboz ügyben. Magam is úgy gondolom, ideje már, hogy elkerüljek az ostobák polcáról.” Örömmel láttam, mennyire megváltozott a magatartása. Élénk, magabiztos, jókedvű. Mosolyogva szóltam én is: „Mondd el előbb részletesen, mi is az a hőstett, amelyet végbeinni készülsz.” Nem hallottam én semmiféle hőstetről, de Holacica nem csodálkozott a kérdésemen. Még ragyogóbb arccal lelkendezte: „Fogadtam a negyedikesekkel, hogy átugrom a Szuvas főlött a kispallónál.” Elszörnyedtem és dicsértem magamban Pillogatós eszt.

Bementünk a szobámba, és ünnepélyes mozdulattal leemeltem az ostobák polcáról az „Úgyse sikerül” feliratos dobozt. Kivettem belőle Holacica papiros alakját,

nevetésre rajzoltam a száját, aztán elhelyeztem a szomszédos dobozban. Ugyanazon a polcon. Holacica ekkor még mosolyogva figyeltetett: „Ugyanarra a polcra tettett tenni...” Én azonban szomorúan bólintottam: „Sajnos, ugyanarra.” És széttártam a károm: „Nem tehetek róla, hogy ez a doboz is az ostobák polcára való. Holacica az állványhoz ugrott és megdöbbenve olvasta, rebegte a doboz felírását: „Nem ismerek... lehetlent...”, és elvörösödött: „Az igaz, hogy... mondogatni szoktam ezt... de azért... hát hogyan? Ez is ostobaság?” Kitettem az asztalra a marcipángombócot tálal: „Édesítsük meg, amit hallani fogsz. Ebbe a dobozba csak azok az ostobácskák kerülnek, akik a lehetetlenről azt hiszik, hogy lehetséges. Megmérted-e zsineggel az árok szélességét a kispallónál? Megpróbáltad-e mezőn, hogy bírsz-e akkorát ugrani? Lábadat törhetted volna, tüdőgyulladás kaphattál volna, hiszen a Szuvasban most még a jég hideg hólé hömpölyög.” Holacica pirossága lassacskán elmúlt, elgondolkozva nézett maga elé. Vállára tettem a kezem: „De azért... el ne búsulj magad valahogy!” És rámutattam egy dobozra az Okosok polcán: „Kerülsz te még ebbe a dobozba is, bizonyosan tudom.” Mintha mágnés rántotta volna, úgy ugrott oda, és olvasta a doboz felírását: „Tudom, hogy mi lehetséges és tudom, hogy mi lehetetlen.” Rámkapta a tekintetét és vizsgálta az arcom. Merészelje-e tenni, ami eszébe jutott: Alighanem mosolyogtam, mert merészelte. Elvette papírmását a „Nem ismerek lehetlent” — dobozból és beletette a fölsőbe: „Máris itt a helyem, tessék elhinni! Hadd maradjak itt! Az én felelősségemre! Ha kiderülne, hogy nem vagyok idevaló, megeszem a...” Azt akarta mondani: „megeszem a fejem” — de eszébe jutott, hogy az éppen olyan lehetetlen, mint átugrania a négy méter széles Szuvas-árok fölött. Elnevette hát magát huncutul és a marcipános tál felé nyúlt: „Csak amit lehet, Moha bácsi, csak amit lehet!” Én meg hozzátettem: „De abból aztán minél többet!” És nem is hagytunk a tálon egyetlenegy gombócot sem.

Pillanatsfelvétel egy mai kibucról

Szakmai (zenei) utazásaim során sokfelé visz utam. Gyakran azonban a repülőtérről egyenesen egy szállodába visznek, ott alszunk—eszünk—értekezünk, aztán három nap múlva vissza a repülőterre és irány haza. 1997. őszén azonban izraeli vendéglátónk egy városi szálloda helyett egy galileai kibucban, Ginnegarban rendezte meg a találkozónkat. Így aztán kihasználtam a lehetőséget, hogy kifaggassam az ott élőket a kibuc-mozgalom mai helyzetéről, személyes tapasztalataikról. A három ott-töltött nap során néhány kibucossal és egy-két látogatóval beszélgettem, és igyekeztem nyitva tartani a szememet.

Ami első pillantásra feltűnik: a kibuc rendezett, ápolt, zöld a gyepe, míg kerítésén kívül már kiégett a fű a hat hónapja tartó szárazság miatt. Mindenfelé kígyóznak a közvetlenül a földre csepegtető öntözőcsövek. Szinte „dalolnak” a különböző színben pompázó bougainvillea-bokrok, érik a gránátalma, csobog a patakocska, mindenfelé macskák ólálkodnak. A házak általában földszintesek vagy legfeljebb egy-két emeletesek, a bejáratuk előtt lévő zsebkendőnyi kertecskék, teraszok a lakók egyéni ízlését, szokásait tükrözik.

A telep szélén vannak a sorházszerű vendégszobák, mindegyikhez WC és zuhanyzó, szerényen felszerelt konyha tartozik. Itt fogunk lakni. Házigazdánk biztat: nyugodtan hagyjunk mindent a szobában (útlevelet, pénzt is akár), hiszen ez egy kibuc, itt minden biztonságban van.

Bármerre járok, általában mosolygós, stressz-mentes emberekkel találkozom. Egyénien, de egyszerűen öltözöttek. Köszönünk, hogy Salom! (Béke!), s ki-ki megy a dolgára. Az óvodában sok a gyerek és sok a vigyázó is. Az öregek kis villanymeghajtású kocsikon közlekednek fel-le a domboldalon. A kisbabáknak „kibuc-babakocsi” jár: kiságyhoz hasonlóan körben rácsos, így jól látják, mi történik körülöttük. Az étkezések a közös étteremben ráérősek, hosszan elcsevegnek az emberek a már üres tálcák és tányérok fölött is. Innivaló (víz, szörp, kávé, tea) korlátlanul áll rendelkezésre. Az uszodát éppen tatarozzák, így a szomszéd kibucba járunk át egy-egy félórát úszni (belépődíj persze nincs).

Ginnegar régi alapítású kibuc: egy arab falu „örökébe lépve” 75 éve — tehát negyed századdal Izrael állam létrejöttét megelőzően — született. Az öregek még emlékeznek rá, hol álltak sátraik még évtizedekkel az alapítás után is. Ma már csak rendezett kőépületek vannak: sorházak, közös étterem, más közösségi helyiségek, kiszolgáló épületek (mosoda, üzem, raktár stb.).

Az eredeti kibuc-mozgalom teljes vagyonszövetségben, teljes egyenlőségben alakult. Mindenkinek ugyanannyi jutott, mindenki ugyanazt ette, mindenki ugyanúgy öltözködött. Mára ez nagyon megváltozott. Erről tanúskodnak az alábbi beszélgetés-törödékek:

— *Hány fő a ginnegari kibuc?*

— 268 tagunk van, továbbá a gyerekek, a néhány hónapra hozzánk jött önkéntesek és a próbaidősök. Azután akadnak, akik csak bérlőként élnek a telepen, s számos külső munkást is foglalkoztatunk.

— *Hogyan lehet valaki taggá?*

— 35 — kivételes esetben 40 — éves korig jelentkezhet valaki tagfelvételi kérelemmel. (Nem akarunk öregek otthonává, elfekvővé válni! Mivel fenn kell tartanunk magunkat, lényeges, hogy zömmel aktív korú tagjaink legyenek!) Első lépésként grafológiai és pszichológiai vizsgálatnak vetjük alá a jelentkezőt. Ha ezeknek az eredménye biztató, akkor próbaidőre jön hozzánk előbb három hónapra, azután egy évre. Általában a korábbi, kinti életét is ellenőrizzük. A próbaidő alatt a jelentkező eldönti, valóban akar-e hozzánk csatlakozni, s a közösség is megismeri, hiszen több munkahelyen is dolgozik, részt vesz a közös programokban. A

próbaidő végén szavazás dönt az új tag felvételéről. Nem törekszünk teljes egyetértésre, elég ha a tagok 75 %-a nyilvánít véleményt, s ebből 66 % igenlő.

A „beleszületett” gyerekek itt nőnek fel, a kibuc gondoskodik róluk iskoláztatásuk során (de legfeljebb az első diploma megszerzéséig). Izraelben fiúknak-lányoknak egyaránt kötelező a katonai szolgálat. Ennek letelte után további négy év áll rendelkezésre a fiatalnak, hogy eldöntse: kéri-e tagfelvételét vagy sem. Ha igen, róla is a közösségi szavazás dönt.

— *Mit kell elfogadnia egy kibuc-tagnak?*

— Tulajdonképpen nagyon keveset. Vállalnia kell a vagyonszövetség és a rendes munkavégzést (termelőmunkát és a kibuc tevékenységében való részvételt). Továbbá azt, hogy nem kábítószerrel! Ezt nagyon szigorúan vesszük, ha valaki figyelmeztetés ellenére ismételt kábítószer fogyaszt, kizárjuk. Aki viszont egyszer tag lesz, arról élete végéig gondoskodik a kibuc. Ha pedig valaki ki akar lépni, annak a kinti életkezdéséhez segítséget nyújtunk.

— *Mennyire szigorú a vagyonszövetség?*

— Jóval enyhébbek a szabályok, mint a kezdeti időkben. Régen a kibuc költségvetése volt „rovatolva”: ennyi meg ennyi fordítható élelmiszerre, járműre, tengerentúli utazásra, a gyerekek taníttatására stb. Ma nálunk minden családnak a kibuc vezetősége által megszabott éves költségvetése van. Ezen belül viszont saját maga gazdálkodik. Minden családnál felszereltünk saját villany- és gázórát. (A vizet viszont, ami nagy kincs Izraelben, a kibuc közös költségvetéséből fedezzük. Ez szinte ajándék!) Ha akarja, vásárolhat autót, utazhat akár évente többször is Európába, az öltözködéséről maga gondoskodik, főzhet is otthon. Kinek-kinek saját döntése, hogy például van-e lemezjátszója, magnója, tévéje.

Reggeli, ebéd készül a közös konyhán (tapasztaltam: nagyon bőséges, választékos, minden étkezésnél többféle közül lehet választani — a szerző), s a számlátgőpen nyilvántartott családi „számlára” írjuk, amikor valaki itt eszik vagy innen viszi el a készletet. Vendégét is ki-ki — számlája terhére — idehozhatja. Vacsorát — péntek kivételével — ki-ki otthon készíti.

A ruhavásárlást a családok maguk oldják meg, viszont közös a mosodánk. Hetente háromszor lehet családi zsákokban, válogatva leadni a szennyest. Egy nagy „falon” van jónéhány nyílás: fehérenemű, színes felsőruházat, fehér munkaruha, színes munkaruha, ágynemű stb. Csak be kell dobni a hálókát, s másnap ki-ki jöhet a készért.

15 autója van a kibucnak, melyeket közösen tartunk fenn. Aki használni akarja, előre jelzi és a benzint neki kell fizetnie. Mivel egyre több a saját autó, így a többiek is egyre könnyebben jutnak igényeik szerint járműhöz.

Hozzá kell viszont tenni: nem minden kibuc ennyire liberális. Van, ahol azért még a mienkénél szigorúbb szabályok érvényesülnek.

— *Mennyi a kötelezően előírt munka?*

— 48 órás munkahetünk van. Aki bent dolgozik — ipari termelést folytatunk két kis üzemünkben, van mezőgazda-

ságunk: földművelés, tehenészet, azután szállást adunk ki stb. —, annak ezt az időt kell teljesítenie. Aki kinti munkahelyre jár, annak pedig egy megadott fizetési szintet el kell érnie. Ezen felül havonta egy napot mindenki köteles a kibucért dolgozni: kertészkedni, konyhai segédszolgálatot ellátni stb. A középiskolások órarendje úgy van kialakítva, hogy ők heti egy napot töltenek „köz munkával”. Tapasztalataink szerint mindenki akar is dolgozni, amíg csak bírja. Az öregek otthonában csak a teljesen munkaképtelenek vannak.

Valamikor az „ösidőkben” a kibucok a minél teljesebb önellátásra törekedtek. Erősen irányították, hogy a fiatalok aszerint válasszanak szakmát, hogy a kibucnak éppen mire van szüksége. Ma már ez nincs így. Például régen a konyhaszolgálatot is váltva látták el: vagy sikerült az ebéd, vagy nem. Mi ma már csak profikat foglalkoztatunk szakácsként.

Egy érdekes — elgondolkodtató — tapasztalat: amikor mintegy 15 évvel ezelőtt beléptünk, az egyik fontos szempont az volt, hogy a feleségem ápolónő és arra éppen szüksége volt a közösségnek. Ma a tagok között hat ápolónő is van, de valamennyien külső munkahelyre járnak dolgozni. A mi ápolásra szoruló öregeinket pedig külső alkalmazottak látják el. Amíg a saját ápolónőink gondozták a rászorulókat, nem volt se éjjelük, se nappaluk: mindig kéznél voltak, s ez rátelepedett a saját és a családi életükre. Változtatnunk kellett.

— Sok-sok gyereket, fiatalot látok. Az ő életük mennyire szervezett?

— A kibucokban még mindig nagyobb az átlagos gyereklétszám, mint például a városokban. Az egy családra jutó átlag: 3,5. Óvoda minden kibucban van, s három hónapos kortól kötelező reggel 8-tól délután 4-ig odavinni a gyereket, mert az anyának ismét — némileg csökkentett munkaidőben, de — dolgoznia kell. Az iskoláztatást általában több kibuc együtt oldja meg. Ginnegarban általános iskola van, a szomszédos kibucban — autóbusszal hozzuk-visszük a gyerekeket — működik középiskola.

Régebben a kibucokban „gyerekházakban” laktak a gyerekek. Ma már minden gyerek otthon, a saját családjában alszik. A fiatalok viszont 16 éves kortól külön költözhetnek egy-két ágyas kis lakásokba. Tehát korán önállósdnak. A fiataloknak számos lehetősége van közös programokra, klub-szerű életre.

A felnőttek ritkán költözködnek. Igazi családi otthonnak minősül a lakásuk, ami általában nem is kicsi: a hálószobák

mellett mindenhol van nappali is. Általában legalább 15 évig ugyanott lakik egy-egy család. Persze, ahogy jönnek a gyerekek, úgy kaphatnak nagyobb lakást.

— Meglepett, hogy a szombat bejövetelekor sincs semmi közös ájtatosság.

— A kibuc-mozgalom egyértelműen nem-vallásos mozgalom Izraelben. Az első évtizedekben például sokan azért nem kötöttek házasságot a kibuc-lakók közül, mert itt csak a rabbi adhatja össze a fiatalokat, s nem akartak a rabbihoz fordulni. Nincsenek közös szertartásaink, legfeljebb egy-egy ünnepet tartunk közösen, de akkor is a nem-vallásos elemek dominálnak: pl. az újévi jókívánságok. Akadnak olyan családok, akik családi körben megtartják a szombatot köszöntő szertartást. Ebben a kibucban még egy kis zsinagóga is van, mert az idősök közül sokan igényelték. Tudunk olyan kibucról is, ahol viszont minden pénteken este közösen (bár nem kötelezően) verseket olvasnak, ünnepi estét rendeznek. Mindenhol az adott közösségnek kell döntenie.

— Ki irányítja a kibucot?

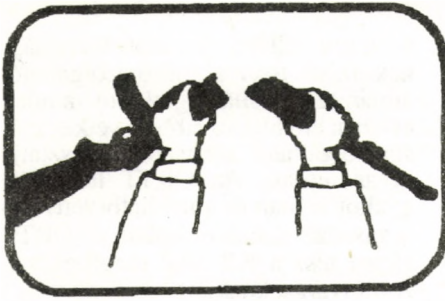
— Választott vezetőségünk van. Megbízásuk három évre szól, s újraválaszthatók. Nálunk négy fős vezetőség működik: az egyikük dolga a közösségre figyelni, a másik a gazdasági ügyeket — pl. munkaszervezés, külső szerződések — irányítja, a harmadik a pénztáros, a negyedik pedig a titkári-adminisztrációs munkát látja el.

— Ennyi ember között bizonyára akadnak feszültségek is. Van-e szankcionálás a kibucban?

— Általában csak elbeszélget a vezetőség a vétessel, figyelmeztetik. Rendkívül ritka az eltanácsolás (kizárás). Ha valaki nem bírja a közösségi életet, bármikor kiléphet, nem kell megvárnia, amíg elküldik. Akkor is mehet, ha valami feloldhatatlan feszültsége támad. Például itt is előfordult, hogy valaki elszerette a társa feleségét. Valakinek mennie kellett, de rájuk volt bízva, hogy kikínálják, ki hova lépjen. Persze, sok apró zsörtölődés akad, de a szabályok liberalizálásával ezek csökkentek. Talán ma egy jól szervezett faluközösséghez hasonlítunk leginkább: nézeteltérésekkel és közös örömmel, élményekkel. Elmúlt az első évtizedek romantikus és önfeláldozó korszaka, konszolidálódtak a viszonyok. Ma ezek között kell élnünk. S úgy találjuk, hogy a liberálisabb életvitel jobb, mint egy fundamentalista irány. A jövőbe pedig nem látunk.

Schanda Beáta

Magyarország és a NATO-bővítés

NATO-kommunikációs stratégiák

1) 1997-ben a Külügyminisztérium (KüM) és a Honvédelmi Minisztérium (HM) összesen 147 millió forintot költött a NATO-csatlakozás elfogadtatására. Ebből a pénzből a két minisztérium gyakorlatilag megvásárolta a magyar elektronikus és frott sajtó nagy részét. Az elektronikus médiában megjelenő összes általuk támogatott műsor megsértette a médiatörvényt, mivel Magyarországon tilos politikai műsorok anyagi támogatása. De az általuk támogatott műsorok többsége azzal is megsértette a médiatörvényt, hogy a NATO-műsorok nem voltak tárgyilagosak, kiegyensúlyozottak és objektívek. A médiatörvény megsértését egy független hivatalos testület, az Országos Rádió és Televíziós Testület (ORTT) — az Alba Kör és mások panaszai nyomán — számos esetben kimondta. A műsorok támogatása — egyetlen kivételtől eltekintve — sohasem került feltüntetésre.

2) 1997 júliusában a KüM elhárította az Alba Kör azon javaslatát, hogy a NATO-kommunikáció pénzei a pro és kontra nézeteket valló civil szervezetek között kerüljenek fölosztásra. Javaslatainkat azzal indokoltuk, hogy a skandináv országokban az EU-csatlakozással kapcsolatban megtartandó népszavazás előtt a rendelkezésre álló pénzeket egyenlő arányban osztották szét a tagságot támogató és azt elutasító szervezetek között. Az Alba Kör másik javaslatán a KüM két hónapot gondolkodott, majd úgy döntött, hogy a szétosztásra került pénzekről és a támogatott projektekről nem hoz nyilvánosságra adatokat. E közérdekű adat elhallgatása miatt az Alba Kör az adatvédelmi biztoshoz fordult. Az adatvédelmi biztos eljárása során a ombudsmanhoz írt levelében a KüM illetékese (Eörsi Máttyás) letagadta, hogy egyáltalán tudomása lett volna arról, hogy az Alba Kör e tárgyban megkereste volna, miközben erről öt fő jelenlétében, hivatalos tárgyalás keretében volt szó, és a másnapi MTI és Népszabadság egyaránt hírt adott erről. A KüM célja ezzel nyilvánvalóan az volt, hogy az adatok nyilvánosságra hozatalának, ill. elmarasztalásának időpontját a népszavazás megtartása utáni időszakra tolja ki.

3) A KüM és a HM a NATO-kommunikációs pénzeket pályáztatás nélkül, saját kapcsolatrendszerük mozgatásával, a nyilvánosság teljes kizárásával osztották szét. A két tárca az ehhez kapcsolódó, hat millió forint feletti kifizetései esetében megsértette a közbeszerzési törvényt. Az Alba Kör júliusi felvetése nyomán a KüM szeptember végén, a pénzek 80 százaléknak szétosztása után volt csak hajlandó a pályázati feltételek közzétételére a Magyar Köztársaság hivatalos lapjában, a Magyar Közlönyben.

4) A KüM NATO-kommunikációs stratégiájából 9 tévéműsor, 14 rádióműsor, ill. szerkesztőség, 2 videofilm, ill. videofilm program, 13 rendezvény, 4 oktatási program, 2 kutatási program, 3 konferencia, 2 kiadvány, 7 cikksorozat, 5 napilap kapott támogatást, eddig összesen mintegy 110 millió forint értékben. Ezek mindegyike egyértelműen a NATO-csatlakozás egyoldalú előnyeit volt hivatott megjeleníteni.

5) A KüM mintegy 8 millió forintot költött arra, hogy nagy amerikai, nyugat-európai napilapokban, azok mellékleteiben lobbyzzon a magyar NATO-meghívásért. Ezenkívül segítette, illetőleg igénybe vette az Egyesült Államokban lévő magyar szervezetek lobby-munkáját is.

6) A MTV1 Atlanti Expressz című 12 részes tévésorozatot és a Szabó család című rádióműsor NATO-t propagáló adásait az Alba Kör panaszbeadványa nyomán az ORTT jogerősen elmarasztalta. (Tehát a másodfokon eljáró ORTT összesen öt határozatban hagyta jóvá az első fokon eljáró ORTT Panaszbizottságának elmarasztaló állásfoglalásait). A határozatok kimondták, hogy a KüM azáltal, hogy 9 millió forinttal támogatta az Atlanti Expresszt és 400 ezer forinttal a Szabó családot, NATO-propagandát fejtett ki és megsértette a médiatörvénynek a támogatás és a kiegyensúlyozatlanság tilalmára vonatkozó előírásait.

7) A televízió Három kívánság című népszerű gyermekműsora is a NATO-propaganda eszköze lett. A műsorban egy gyerek szokott valami

szokatlant kérni, amit aztán a műsor szerkesztői teljesítenek. A KüM 580 ezer forintot adott azért az MTV-nek, hogy egy gyerek „spontán” kérje, hogy a NATO brüsszeli központjába utazhasson és ott Javier Solanával találkozhasson. (A brüsszeli magyar NATO-nagykövet, Simonyi András fiának osztálytársa lett „véletlenül” a Brüsszelbe utazó fiú!) A Népszava NATO-melléklete „Három kívánság Javier Solanával” címmel, fényképpel illusztrált cikkben, maga a műsor pedig a helyszínen felvett adásban számolt be a médiaeseményről. Az Érdekvédők Polgári Közösségének panasa nyomán az ORTT Panaszbizottsága mindezek miatt elmarasztalta a műsorszolgáltatót.

8) A Európa Stúdió Kommunikációs Kft. többek között a KüM és az MWA (Manfred Wörner Alapítvány) szakmai támogatásával és a magyar fegyvervásárlási tenderben érdekelt amerikai fegyvergyártók (Lucent Technologie, McDonnell Douglas) által nyíltan támogatott, NATO-népszerűsítő, NATOPOLY című CD ROM-ot jelentetett meg mintegy 5 ezer példányban. (Ugyanarról a Kft.-ről van szó, amelyik a KüM-től 4,8 millió forintot kapott egy NATO-t népszerűsítő filmsorozat készítésére.) Az 1997 nyarán elkészült CD ROM ingen került terjesztésre. A CD ROM-on mint egyedüli NATO-ellenző szervezet az Alba Kör is szerepel anélkül, hogy a felvételkor tájékoztattak volna minket arról, hogy NATO-propaganda CD-ről, éspedig fegyvergyártók által támogatott, továbbá fegyvereket is reklámozó CD-ről van szó.

9) A Művelődési és Közoktatási Minisztérium vállalta, hogy 2268 közép- és felsőoktatási, valamint köznevelődési intézménybe megküldi a NATOPOLY CD ROM-ot. Ezzel a tárca véleményünk szerint azt vállalta, hogy: 1) közreműködik az erőszak kultuszának terjesztésében, 2) visszaél a neki alárendelt intézmények felett gyakorolt rendelkezési jogával, 3) a magyar fegyvertenderben érdekelt fegyvergyártókat népszerűsít (ráadásul egyoldalúan), 4) ellenszolgáltatás nélkül magáncég termékét terjeszti, 5) közvetlenül részt vesz a NATO-propagandában.

10) Az Alba Kör minderről nyílt levelet írt a tárcának, és kértük, hogy a postázott CD ROM-ok, a magánvállalkozás költségén, a Kft. címére kerüljenek vissza. A művelődési tárca provokációnak nevezte az Alba Kör felvetését és nem válaszolt érdemben levelünkre. Ezt követően az Alba Kör a tárca postázással együttjáró költségeire vonatkozó közérdekű adat eltitkolása miatt az adatvédelmi ombudsmanhoz fordult. Ennek nyomán tisztázódott, hogy a tárca 235 ezer 870 forintot költött csak a postázással összefüggő kiadásokra. (A tárca továbbra sem ismerte el felelősségét és nem tett eleget kéréseinknek.)

11) A HM NATO-kommunikációs stratégiájából szintén NATO-t propagáló rendezvények (BNV-Ószi Vásár NATO-pavilonja, C+D haditechnikai szakkiállítás), sajtótermékek (Társadalmi Szemle folyóirat, Szabad Föld című hetilap NATO-mellékletei) és műsorok kerültek támogatásra. A HM által 7 millió forinttal támogatott Família Kft. című tévéműsor tárgyában két alkalommal fogadta el az ORTT az Alba Kör panaszát, miszerint a műsor megsértette a médiatörvényt, mert anyagi támogatást fogadott el és kiegyensúlyozatlanul tájékoztatott a NATO-ról.

12) Az ORTT a Szabó család és a Família Kft. ügyében kimondta, hogy ezen műsorok műfajuknál, szórakoztató jellegüknel fogva alkalmatlanok a NATO-ról szóló információk tárgyilagossá közlésére. Mivel a KÜM anyagilag más szórakoztató műsorokat is támogatott (pl. Három kívánság), sőt a rádió (MR) Kabarészínházának egy Brüsszelben felveendő NATO-kabaré megtartására 500 ezer forintot adott, kijelenthető, hogy a két érintett tárcának még csak szándékában sem állt korrekt, objektív és kiegyensúlyozott tájékoztatást adni a NATO-csatlakozásról.

13) A HM-től természetbeni és pénzbeli, a KÜM-től pénzbeli (1,4 millió forint) támogatást kapott az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságának elnöke (Mécs Imre) által vezetett Honvédség és Társadalom Baráti Kör (HTBK) nevű kvázi-NGO azért, hogy lakossági fórumok keretében meggyőzze a vidéken élőket a NATO-csatlakozás előnyeiről. (A mintegy 100 ilyen rendezvény egyike sem kaptak meghívást a NATO-csatlakozás ellenzői.) Az 1994-ben alakult szervezet Josef von Ferenczy sajtómágnás folyamatos anyagi támogatását is élvezte.

14) A KÜM és a HM az ORTT által megállapított törvénysértések után sem változtatott jogsértő magatartásán, magára nézve nem tartotta

kötelezőnek ezeket a döntéseket és továbbra is szponzorálta az elektronikus médiákban megjelenő és a NATO-propagálásra hivatott műsorokat.

15) A Magyar Televízió (MTV) végig akadályozta, míg a Magyar Rádió (MR) elősegítette az ORTT Panaszbizottságának munkáját, vagyis a médiatörvény érvényesülését. Különösen a Família Kft. című műsor producerének (Gát György) törvényszegő magatartása érdemel említést. A producer közel két hónapig, gyakorlatilag a népszavazás megtartásig nem volt hajlandó a műsorának elbírálásához szükséges kazettát a Panaszbizottságnak átadni. A nevezett testület ezért külön is elmarasztalta az MTV-t.

16) Az MTI és az országos napilapok korrekt módon, rendszeresen beszámoltak az ORTT döntéseiről. Az MTV-ről és az MR-ről ugyanez nem volt elmondható, mivel hallgatólagos egyezségük szerint „egymás belügyeibe” kölcsönösen nem avatkoznak bele.

17) Annak ellenére, hogy az ORTT döntései, vagyis a médiatörvény megsértése széles nyilvánosságot kapott, egyetlen egy parlamenti párt, kormányzati vagy ellenzéki képviselő, politikus, egyetlen országgyűlési bizottság sem emelte fel hangját a folyamatos törvénysértés ellen.

18) 1997 júliusában az Országgyűlés Külügyi Bizottsága (KB) egyhangúlag (!) meghozott döntése után levélben szólította fel az ORTT-t arra, hogy a NATO-műsorokat elmarasztaló ORTT Panaszbizottsági döntést bírálja felül és „értelmezze rugalmasabban” a médiatörvényt. A KB ezáltal durván és jogsértő módon beavatkozott az ORTT munkájába. Az Alba Kör nyílt levélben szólította fel a Külügyi, valamint a Kulturális és Sajtóbizottságot, hogy közösen vizsgálják meg a kialakult helyzetet, mondják ki a jogállami keretek megsértését, és a minisztériumokat szólítsák fel a jogellenes magatartás megszüntetésére. Nyílt levelünkről a Külügyi Bizottság „sűrű programjára való tekintettel” a tavaszi ülészakban, 1998. február-március folyamán (!) fog tárgyalni, míg a Kulturális és Sajtóbizottság válasza sem méltatta levelünket.

19) Az ORTT ahelyett, hogy nyilvánosságra hozta volna a KB levelét és tiltakozott volna ellene, vitatható, formális indokokra való tekintettel azonnal hatályon kívül helyezte a Panaszbizottságának a KB által kifogásolt döntését. Az Alba Kör panaszainak ügyében az ORTT azóta is folyamatosan megsérti a médiatörvényt azzal, hogy a számára előírt 8 napos határidőt 60–120 nappal rend-

szerezen túllépi. A Panaszbizottságnak (első fok) a műsorszolgáltatót elmarasztaló állásfoglalásait minden esetben enyhíti, továbbá a vétkes műsorszolgáltatót sohasem marasztalja el anyagilag. Az ORTT ítélezési gyakorlatában és a médiatörvény betartásának vonatkozásában az ORTT eleget tesz a KB által megfogalmazott elvárásoknak.

20) A jogerőre emelkedett ORTT-s határozatokban foglaltaknak eddig egyetlen elmarasztalt műsor sem tett eleget. Hiába kellett volna tehát a népszavazást megelőzően a médiatörvény megsértéséről az adott műsorszolgáltatónak közzétennie az elmarasztalását, erre egyszerűen nem voltak hajlandók. A műsorszolgáltatók ezáltal ismét vétének a médiatörvény ellen, de tehetik, hiszen erről a többi média szolidárisan hallgat, és maguk mögött tudják nagy befolyású szponzoraikat.

21) A NATO-kommunikációs pénzekből egyetlen egy NATO-bővítést ellenző szervezet sem kapott pénzt. Az Alba Kör a pénzek tisztességtelen és törvénysértő szétosztása miatt nem adott be pályázatot. Tudomásunk szerint a Társadalmi Koalíció, a Munkáspárt és a Zöld Alternatíva élt a pályázat lehetőségével. A Zöld Alternatíva pályázatát a KÜM elutasította.

22) Sajtóértesüléseink szerint a Munkáspárt a miniszterelnökhöz írt levelében kérte, hogy a NATO-kommunikációs pénzek a NATO-csatlakozást támogató és ellenző szervezetek között kerüljenek felosztásra. A levélre a miniszterelnök még csak nem is válaszolt. A KÜM-től a Munkáspárt saját hetilapja részére mintegy 2 millió forintot kért, amiből fél millió forintot meg is ítélték számára. A Munkáspárt azonban ezt a pénzt sem vette fel, mivel a KÜM által megfogalmazott szerződéstervezet szerint a KÜM kizárólag abban az esetben adta volna oda is pénzt, ha az pro-NATO céllal kerül felhasználásra.

23) Az ORTT valamennyi esetben megállapította, hogy a médiatörvényt azáltal is megsértették a médiák, hogy támogatott műsorok esetében a műsorszolgáltató nem önállóan határozta meg a műsorszolgáltatás tartalmát. A Munkáspárt esete is jól példázta, hogy a NATO-kommunikációs stratégia pénzeit egyértelműen NATO-propagandára szánták, és nem igaz az a minisztériumok által hangoztatott állítás, miszerint „a támogatott műsoroktól csupán azt kértük, hogy beszéljenek a NATO-témáról, de nem szóltunk bele abba, hogy mit mondjanak”.

24) A NATO-kommunikációs pénzkeretből a KÜM valamennyi or-

szágos napilapban és néhány réteglapban NATO-mellékleteket, NATO-oldalakat, NATO-sarkokat vásárolt laponkénti 3–4,8 millió forint közötti összegért. A vidéki lapok NATO-anyagokkal való ellátása érdekében a KüM az MTI-Pressnek 2 millió 277 ezer 500 forintot utalt át. Az 1997-ben 3–4 hetente megjelenő NATO-oldalakra stb., az Alba Kőr konkrét megkeresései ellenére sem kerülhetett megjelenésre No-NATO érvrendszer. A nevezett lapok mellékletei 95 százalékban közöltek a NATO melletti írásokat.

25) Konkrét és ismételt megkeresések ellenére — ebben az időszakban — a Népszabadság, a Magyar Hírlap és a Kurír NATO-mellékletei egyetlen egyszer sem voltak hajlandók a hivatalos NATO-képtől eltérő véleményeket közölni. A Magyar Nemzet NATO-mellékletei bizonyul-

tak a legtoleránsabbnak, itt a lapfelület mintegy 10 százaléka adott helyt a NATO-tagságot megkérdőjelező nézeteknek.

26) A napi- és hetilapok különböző véleményrovataiban megjelenhetnek NATO-csatlakozást megkérdőjelező írások. Ezek leginkább a Népszabadság, a Magyar Hírlap és a HVG hasábjain láthattak napvilágot. A 168 óra című hetilap soha, semmilyen formában, semmilyen hírt nem volt hajlandó adni rólunk.

27) A valamilyen szempontból alternatívnak számító lapok éppen úgy elzárkóztak a NATO-tagságot megkérdőjelező írások közlésétől, mint a nem alternatív lapok. A Magyar Nancs hetilap a heti hírovtán kívül elvétve és nagyon nehezen adott helyt, a Liget folyóirat pedig sohasem adott helyt NATO-csatlakozást vitató írásoknak.

28) A folyóiratok közül a Rubicon Történelmi Folyóirat (574 ezer forint), az Élet és Tudomány (407 ezer forint), az Ifjúsági Magazin (450 ezer forint) és a Társadalmi Szemle (2x300 ezer forint) részesült a KüM NATO-propaganda pénzeiből. Az Élet és Tudomány című természettudományi (!) folyóirat a György Lajos fémjelzte Egyetemes Létezés Természetvédelmi Egyesület felszólítása ellenére sem volt hajlandó a NATO-t propagáló cikksorozat ellen-súlyozása érdekében NATO-csatlakozást megkérdőjelező írások közzétételére.

29) A társadalomtudományi folyóiratokban (Kritika, Mozgó Világ, Világosság, Valóság, Századvég, Európai Szemle, Külpolitika) lehetetlen volt a hivatalos NATO-képtől eltérő tanulmányok megjelenítése. A bevezetőben említett összes periódus-

ban a Társadalmi Szemle és az Eszmélet című társadalomtudományi folyóiratok bizonyultak a legnyitottabb magyar folyóiratoknak.

30) Az elektronikus média főmúsortidőben kizárólag NATO-csatlakozás melletti műsorokat volt hajlandó sugározni. Az elektronikus médiák vezetői kifejezetten tiltották NATO-vitaműsorok tartását, amennyiben néhány esetben mégis sor került ilyenre, úgy gondosan ügyeltek arra, hogy a NATO-tagságot ellenzők minden esetben megalázó ki-sebbségben legyenek.

31) A vidéki rádiók jelentős része a frekvencia szétosztása kapcsán élvezett pozitív megkülönböztetés miatt a kormánypártok valamelyikének politikailag lekötöztettségévé vált. Ezért és a KüM NATO-csatlakozást támogató anyagi támogatása miatt (a vidéki rádióstúdiók NATO-műsorai összesen 778 ezer forintot kaptak) ezen rádiók általában még vitát sem voltak hajlandók rendezni a NATO-csatlakozásról.

32) A vidéki helyi tévék és lapszerkesztőségek munkatársi köre jelentős részben azonos és pártpolitikai szempontból elkötöztetett. A független újságírás szabályait figyelmen kívül hagyva — néhány kivételtől eltekintve — a parlamenti pártok homogén véleményét voltak csak hajlandók közvetíteni a lakosság felé.

33) Az elektronikus médiának a NATO-t ellenzőkhöz való egységesen negatív viszonyulása nemcsak a közszolgálati médiákra volt jellemző, hanem a Kft.-kre és kereskedelmi médiákra is. Például a NAP TV Kft. különböző műsorokra (NATO-blokk, riportter kerestetik NATO-feladatokra, NATO-kvíz) összesen 9 millió 453 ezer forintot, a Danubius kereskedelmi rádió pedig 3 millió 478 ezer forintot kapott a KÜM-től a NATO népszerűsítésére.

34) Az egyoldalú tájékoztatáson az új televíziós csatornák megjelenése sem változtatott. A KÜM az egyik legnagyobb anyagi támogatást éppen az egyik új tévé csatornának (TV-2) ítélte oda (4 millió forint).

35) Az elektronikus médiák hírműsorai és az országos napilapok híryanaga megközelítőleg megfelelően tájékoztatott a NATO-csatlakozás ellenzőiről. A híryanagokban rendszeresen és szinte folyamatosan megjelenhetett az Alba Kör NATO-ellenes véleménye. Ezt a tájékoztatást rendkívül fontosnak és értékesnek tartjuk, ugyanakkor a műfaj sajátosságai miatt a NATO-csatlakozást ellenzők érvanyaga ezáltal még nem jelenhetett meg.

36) Az országos napilapok közül különösen a Népszava volt az, amelyik folyamatosan, míg a Magyar Hírlap és a Kurír, amelyek a népszavazást megelőző hónapokban még híryanagot is alig közölt a NATO-t ellenzők és ezáltal az Alba Kör NATO-ellenes tevékenységéről. Egyedül a Népszabadságot találtuk olyan sajtóorgánumnak, amely korrekt módon tájékoztatott az albás NATO-elleneségről. Külön kell hangsúlyozni, hogy a Magyar Távirati Iroda (MTI) szakmai és pártatlan munkájával a legteljesebb mértékben meg vagyunk elégedve.

37) A Budapesten megjelenő idegen nyelvű hetilapok (Budapest Business Journal, Budapest Week, Der Neue Pester Lloyd) 1997 júliusától kezdve közöltek a hivatalos verziótól eltérő NATO-híreket, különösen a NATO-kommunikációs stratégia törvényértéseiről adott beszámolóikat tartjuk fontosak.

38) Különösen a madridi döntést és a népszavazást megelőző hónapokban a nyugati, az amerikai, sőt a japán sajtó is érdeklődést mutatott az Alba Kör NATO-ellenes munkája iránt. A kelet- és közép-európai sajtó felettébb gyér érdeklődést mutatott, egy-egy cseh, szlovák sajtóorgánium mellett csak az orosz sajtó érdeklődése volt átlagosnak mondható. Különösen értékesnek tarjuk ismételt megjelenésünket a Washington Postban, a Financial Timesban és Reuters hírügynökség anyagaiban, valamint

megjelenésünket a Newsweekben, a Boston Globban, a L'Humanitében és számos finn és svéd médiában.

39) Az Alba Kör 1997. november első hétvégéjén az American Friends Service Committee (AFSC) anyagi támogatásának köszönhetően, „A világ NATO nélkül” címmel, nemzetközi No NATO konferenciát rendezett Budapesten. A konferencián számos ismert NATO-ellenző tudós és mozgalmi képviselője tartott előadást (Alistair Millar /BASIC-USA/, Bridget Moix /FCLN-USA/, Michael Simmons /AFSC-USA/, Prof. Jiri Matousek /Csehország/, Prof. Alexander Sergounin /Oroszország/, Xanthe Hall /IPPNW-Németország/, Jorgen Johansen /WRI-Norvégia/, Csapody Tamás /Alba Kör-Magyarország/, Vit László /közíró-Magyarország/, Matthias Reichl /KKAÉ-Ausztria/, Prof. Thomas Wallgren /Finnország/, Tobias Damjanov /INES-Németország/. A rendezvény csak részben váltotta be a hozzá fűzött reményeket, bár a sajtó beszámolt az eseményről. (A konferenciáról legátfogóbban a Népszabadság tudósított.)

40) Az Alba Kör hivatalosan megkereste a két legnagyobb magyar újságíró szövetséget (MUOSZ, MUK) és a nagytekintélyű, független média-monitor tevékenységet végző Nyilvánosság Klubot azért, hogy az írott sajtóban tapasztalható egyoldalú NATO-propaganda ellen, a sajtó- és véleményszabadság szabad érvényesülése érdekében lépjenek fel. Valamennyi szervezetnek a kérdéshez tartozó összes dokumentumot megküldtük. A két újságíró szövetség elnöksége egyaránt elzárkózott mindennemű véleménynyilvánítástól. A Nyilvánosság Klub vállalkozott a médiafigyelésre, azzal a megkötéssel, hogy szakvéleményét kizárólag a népszavazás után hajlandó közzétenni. A két újságíró szövetség ezáltal egyértelmű választ adott hovatartozását illetően: kiállt az írott sajtó egyoldalú NATO-propagandája mellett és tudatosan nem állt ki a független tájékoztatás, a sajtó- és véleményszabadság mellett. A kialakult helyzetért felelősség terheli a Nyilvánosság Klubot is, hiszen a szólás-szabadság nyilvánvaló megsértése ellen csak a népszavazást követően nyilvánít esetleg elmarasztaló kritikát.

41) A politika, a tudomány, a gazdaság és a sajtó vezető képviselőit az északatlanti csatlakozás érdekében tömörítő Magyar Atlanti Tanács (MAT) jelentős pénzeket kapott a KÜM-től (összesen 10 millió 557 ezer forint), amerikai magyar szervezetektől, a magyar fegyverüzletben érdekelt fegyvergyáraktól, a brüsszeli

NATO-központtól, külföldi alapítványoktól és magyar bankoktól.

42) A kvázi-NGO MAT-nak tagja a NATO-kommunikációs stratégia pénzei felett rendelkező két tárca első embere (Kovács László, Keleti György) és a pénzek felett korábban (Szent-Iványi István) és jelenleg közvetlenül diszponálók KÜM politikai államtitkár (Eörsi Mátyás), valamint a HM politikai államtitkára (Fodor István) is. A tagok között van néhány, a NATO-kérdésében „független” kutatóintézetként megszólaló tudományos műhely vezetője is (Magyar Külgügyi Intézet /MKI/, Közép-Európa Intézet, Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja /BHKK/, Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet /SVKI/). Ezen intézmények összesen mintegy tíz millió forinttal részesültek a KÜM NATO-kommunikációs stratégiájából.

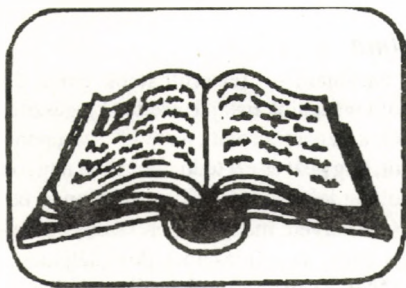
43) A nevezett intézmények által kapott támogatásokból kutatások és kiadványok finanszírozására került sor. Ezek egyikébe se kerülhetett be olyan személy, aki nem a hivatalos NATO-képet lett volna hivatott munkájával erősíteni, viszont a támogatásokat odaítélő KÜM integrációs államtitkára (Somogyi Ferenc) és a HM helyettes államtitkára (Gyarmati István) mint szerző vagy interjúalany több általuk támogatott kiadványban is közreadja nézeteit.

44) A MAT tagjai között található számos, a NATO-csatlakozást a különböző szaktudományok oldaláról alátámasztó, a médiában „el nem kötelezettként” megjelenő szakember is. A MAT tagja ezenkívül a médiában az ORTT által utóbb elmarasztalt NATO-propaganda filmeket készítő néhány újságíró is (Hardy Mihály, Izbéki Gábor, aki 1997 őszéig az MTV Külpolitikai Stúdiójának a vezetője volt), sőt három folyóirat főszerkesztője is (Papp Gábor).

45) A MWA és a MAT működése alapján látható: 1) a pénzek elosztása tekintetében súlyos összeférhetetlenség áll fenn a pénzeket elosztók pozíciója és tagsági, kuratóriumi tagsági viszonyuk között, 2) egyenlőtlen pályázati esélyeket teremtettek (saját szervezeteiket részesítették előnyben), 3) ellenőrizhetetlen és személyes kapcsolatokon keresztül bonyolódott a NATO-propaganda pénzek elosztása, 4) a szervezet tagjainak véleménye mint független magánvélemény jelent meg, miközben ennek az ellenkezője volt igaz.

Csapody Tamás
az Alba Kör szóvivője

(Ez az írás a Szerző háromszor ilyen hosszúságú, 1997. december 8-án lezárt tanulmányának részlete.)

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Garay András, a márciusiakat Bulányi György piarista készítette.

Február 1. — Évközi 4. vasárnap — Lk 4,21–30 — A bizalom jutalma

A keresztény emberek többsége úgy éli le az életét, hogy nem találkozik Isten személyre szóló elhívásával vagy szeretetének személyre bontott jeleivel. Templomba jár, él a szentségekkel, estétként imádkozik, betartja az egyház parancsait, alkalmazkodik a szokásokhoz, de semmi különös. Nincs megtapasztalás, nincs mondanivaló, nincs örömhír. Rendes ember, elviseli a megpróbáltatásokat, támasza másoknak, jó beosztott, 4 évente keresztény, nemzeti pártokra szavaz, igent mond a fogyasztói társadalomra és a NATO-ra, van bankbetétje, Trabiját kicserélte egy használt nyugati kocsi, vágyódik a kertés házra, tengerparti nyaralásra, gyermekei boldogságára. Ad a templom kapujában ülő koldusoknak, de India már messze esik tőle, s több virágot visz rokonai sírjára, mint életében adott nekik. Magyarán: egyszerű emberi életet él.

Jézus a názáreti zsinagógában — ahol ő nem lehet több, mint József fia és ács-

mester — két példát hoz a Királyok könyvéből arra, hogy az, aki képes túllépni a saját biztonságigényén és kulturális megszokottságain, saját kényszerpályáin és skatulyáin, új módon tapasztalja meg Isten gondoskodását és azt, hogy bármennyire is egyszerű életet élünk, lehetőségünk van többre, teljesebbre, Istenbe mélyebben gyökerezőre.

Hiszen a bélpoklos Námán megsértődik Elizeusra, hogy személyesen nem is foglalkozik vele, s különben is mit küldi fürödni a Jordánba, mikor az ő hazájában kiváló az orvostudomány és hol van a Jordán szépsége az Eufáteszhez képest. Ám mégis a szokatlant választja, mert bízik Isten emberében, és meggyógyul.

Hasonló bizalommal adta oda utolsó falatját a sareptai özvegyasszony Illésnek. És nem fogyott ki az olajoskorsó és a lisztesfazék a nélkülözés éve alatt, sőt odajártak a rászorulók. Ez az asszony is feladta a biztonságigényét, s bízni tudott Isten emberében.

Február 8. — Évközi 5. vasárnap — Lk 5, 1–11. — A mélység jutalma

Mikor iskolába mentem és édesanyám bekötötte a füzetemet, a borító alá, a füzet sarkába felírta, hogy INK, azaz Isten Nevében Kezdem, szeretően sugalmazva, hogy mindent amit teszek, Isten nevében tegyek. Mert az Isten nevében tett dolgok jók, eredményesek. De ki mondja meg azt, hogy mi történik Isten nevében? Annyian hivatkoznak rá, annyi minden szörnyűség történt már az Ő nevére hivatkozva. S ahogy a halászok munkája eredménytelen volt azon a galileiai éjszakán, úgy eredménytelen az a keresztény alapokon nyugvó világrend is, mely meghatározza mindennapunk kereteit, hiszen csak látszólagosak azok a technikai és tudományos eredmények, melyek csak keveseket szolgálnak, s közben éhezés, környezetrombolás és erőszak jár a nyomukban.

Jézus beszél a tömegnek, majd rögtön illusztrálja a mondottakat: ha a mélyre evezünk, eredményes lesz a halászat. Mi ez a mélyre evezés ma? — kérdezhetjük, hiszen a halak vonulását ma műholdak figyelik, a halászat technikája aprólékosan, a kegyetlenségig kidolgozott.

Pedig Jézus a ma emberének is beszél: Evezetek a mélyre, ne elégedjétek meg a

dolgok felszínes magyarázatával, hatoljatok le a mélyre, a mélységbe, a létezés és a kapcsolatok alapjaihoz. Addig a síkig, ahol felismeritek: a teremtettségben egymás testvérei vagyunk. Ha lemerültek a megértés és megismerés által az emberi és társadalmi különbözőségek mélyére, eredményes lesz az emberi élet a földön, az egyéné éppúgy, mint a társadalomé. Akkor felépíthető lesz az Isten Országá.

Ami ma az egyén, a házasság, a család és a társadalmak síkján történik, az hihetetlenül felszínes. Olyanok vagyunk, mint a jéghegyek: csak kisebbek részünk megismerhető, 90 %-unk soha nem kerül a felszínre, s még önmagunk számára is láthatatlan. Pedig a nagy kaland még előttünk van, a mélység megismerése és ennek jutalma. Aki hajlandó elindulni ezeken a befelé vezető utakon, nagy jutalmat remélhet.

Elsősorban az önismeret útja ez, ahol felfedezhetjük magunkban rejtett képességeinket, szeretni tudásunkat, tehetségünket. Felismerhetjük valódi magunkat, hogy Isten gondolatában kincsek vagyunk. A ma embere annyi mindenben nem próbálja ki önmagát, nem tudja meg soha — vagy csak halála pillanatában —,

Jézus hasonló bizalmat kér tőlünk, s kér a názáretiektől. De az emberi alapmentalitás nem a bizalomra, hanem a bizalmatlanságra építi fel az életet. A huszadik század végére általános lett ez a bizalmatlanság, túl sok a rossz tapasztalat. S hol vannak azok az emberek, akikben megbízhatunk, mert egyértelműen az Isten emberei, mint Jézus, Illés vagy Elizeus voltak? A Biblia korában Isten igazolta az övéit. Ma egymást igazolják az emberek, s mondják ki: ez Isten embere. De nem a gyümölcsökről, ha úgy tesszük, jelekről ismerjük meg őket, hanem a pozíciójukról, a befolyásukról. Így a bizalmatlanság az egyházon belül is általános. De jól vagyunk trenírozva, s fel sem tesszük a kérdést: Lehet-e valaki az Isten embere a jézusi magatartás és etika nélkül?

S hol van az belátás, hogy Isten nem a vallások kategóriájában gondolkodik, hiszen itt idegeneket jutalmaz meg bizalmukért? A szöveg szerint ez a belátás nem létezik. Jézust azonnal meg akarják kövezni. Globálisan gondolkodni már abban az időben is veszélyes volt, mert Jézus értésükre adja, hogy Istennél az ember a kiválasztott, s nem a faj és a nemzet. A kövezés elkerülhetetlen. Hiszen aki megkérdőjelezi a faji vagy vallási csoport-, ill. nemzetérdeket, az veszélyes a vallás és nemzet számára.

Ezeket a hosszú téli estéken elgondolkozunk-e azon, hogy tudunk-e másban bizalmat ébreszteni nagy tettekhez, tudunk-e tenni valami nagyon szépet, s ha kell, szokatlant Istenért?

hogy mire is lett volna képes. Lehet, hogy nagy festő vagy bravúros író lakik benned. Lehet, hogy képes lenni valamit megszervezni, kitalálni, hogy nagyon sok örömet tudnál szerezni, s a sort folytathatnám.

Az emberi kapcsolatok éppoly felszínesek, mint az egyén önismerete. A sok boldogtalan házasság — még a közösségi életünkben is — a példa erre. Pedig a másik ember — aki önmagát nekünk szánta — hatalmas erőforrás lehetne, ha vennék a fáradságot arra, hogy meg akarjuk ismerni, vagy önmagunkat meg akarjuk ismertetni vele.

A társadalmi, faji előítéletek — s ennek következtében — a háborúk megelőzhető lennének, ha szánánk egy kis időt arra, hogy a problémák mélyére nézzünk, ha a felelős vezetők igazán törekednének a megértésre és a megismerésre, s min-dennek következtében az osztozásra és a kiengesztelődésre.

De nem ez történik. S a péteri vallomásig sem jutunk el. Körülbástyázzuk, megvédjük magunkat önmagunkkal, a házastársunkkal és a többiekkel szemben. Mélyre evezni nem akarunk. Pedig két hajóra való nagy hal úszik a ladikunk alatt.

Február 15. — Évközi 6. vasárnap — Lk 6,17.20–26 — Az ember jutalma

Az evangéliumokat olvasó ember alapvető kérdése, hogy miért is jött el Jézus ebbe a világba. S adjuk a válaszokat: azért, hogy kiengesztelje az Atyát, vérevel megváltson, azért, hogy Isten Országát felépíthessük, megismerhessük az Isten valóságos arcát. A mai evangélium nagyon egyszerű választ ad: azért, hogy megmutassa a boldogsághoz vezető utat, azért, hogy az ember boldog legyen. Hiszen a szülőt, ha megkérdezzük, mit is szeretne a gyerekeiből, a válasz szinte törvényszerűen az: boldog ember legyen.

Viszont Jézus boldogságai és a mi vágyaink és boldogságérzéseink között egyre nagyobb a különbség. Nem látjuk, hogy boldogok a szegények, nem látjuk, hogy a sírók, üldözöttek boldogok, sőt mintha inkább a gazdagok és nevetők lennének boldogok, megelégedettek, követendőek. S újra felerősödik az az értelmezés, hogy: majd a Mennyországban, ott lesz meg a nagy kiegyenlítődség, a nagy kompenzáció. Ott majd mi járunk jól, ha már itt a földön szegényként, szomorkodóként kell élnünk.

A jézusi „makariosz” szó, amit boldogságnak fordítunk: beteljesülést, hiányta-

lanságot jelent, azt a hiánytalan örömet, melyet leginkább a kisbabákon látunk, mikor eltelve, függetlenül a külvilágtól alszanak, vagy nevetnek. S látjuk rajtuk a teremttség boldogságát és időtlenségét. Mert az Atya a teremtésben, s minden egyes teremtményében ezt az ideát látja, ezt a beteljesült embert. Aztán felnőtt korunkra nagyon megváltozunk. Ha önismertetre törekszünk is, az elsősorban annak a felismerése magunkban, hogy ilyen és ilyen ember vagyok, tele rossz tulajdonsággal, megrögzöttséggel, indulatokkal, amelyeken nem tudok változtatni, s egyéniségem rabjává váltam. Beismerem, hogy képtelen vagyok túllépni a korlátaimon, szeretetlenségeimen. Sajnos az esti lelkiismeretvizsgálat, a lelkivezetés is legtöbbször ezt erősíti fel bennem, gubéráló vagyok saját személyiségem kukájában. Bárcsak azt is átgondolnám, hogy ma miben voltam méltó Istenhez, s bárcsak megajándékoznánk egymást boldogságaink sokszínűségével. A lelkivezetői könyvek, felkészülési eszközök ne csak a bűnök számtalan variációját sorolják fel, hanem a boldogságainkat. Milyen jó és segítő volna, ha — akár ennek az újságnak

a hasábjain — felsorolhatnók tetten ért boldogságaink listáját, esetleg kiegészítőnk a tízparancsolat „ne tedd” szempontjait, hogy ezt és ezt tedd meg, mert nagyon boldog lehetsz tőle. Hogy az állandó negáció helyett, mellyel a keresztény életünket éljük, az ajánlásainak domináljanak.

Mert az Atya álmódott rólam: halhatatlan isteni természettel teremtett meg, a létezés teljességének képességével. Az önismeret és a befelé vezető utak erre a felismerésre hívnak. Arra, hogy akkor leszek „makariosz”, ha szabaddá válok a külső körülményektől. A boldogságom kulcsa saját kezemben van, nem mások zsebében csörög. Csak ebben a szabadságban, csak ebben a tudásban lehet valaki szegényként és síróként boldog. A gazdag, nevető ember az eszközei, a körülményei rabságában éli meg gazdagságát, ezért képtelen a helyes önismertetre. Ezért jaj neki! Mert képtelen megérteni az Atya teremtéskori álmát saját magáról, képtelen a teremtettsége szerint élni, hiába kergeti a boldogság „kék madarát”, az a csecsemők arcán és a „akarioszok” szívében fészkel.

Február 22. — Évközi 7. vasárnap — Lk 6,27–38 — A környezet jutalma

A múlt heti evangélium a boldog emberről szólt. Jézus a folytatásban arról beszélt, hogy az ön maga valós természetére talált ember hogyan éljen a mindennapokban, mik azok az „új” törvények, melyek a mózesi törvény helyett a „makarioszok” törvényei, és ebből milyen áldás, milyen élet fakad a környezet számára. Mert ahol olyan emberek élnek, akik felismerték valódi énjüket és a teremtettségéből adódó lehetőségeiket, azok egész környezetük számára jutalmat jelentenek.

— Mert ilyen emberek közelében nem kell félni. Hiszen ha van ellenségem, én is félek és ő is fél. Mert az én ellenségem ellensége én vagyok. Ez a kölcsönös félelem eltéríti a boldogságtól, eltéríti a másik emberben rejlő isteni éntől. Jézus ezért hangsúlyozza minduntalan, hogy ne féljtek. A félelem meggátolja az önismeretet. Az ellenségszeretet logikus következménye a „makariosz” válasomnak, s egyben leleplezi azt, hogy miért nem örül a hatalom — jelentkezézzék az világi, gazdasági, ideológiai vagy akár vallási köntösben —, hogy önmagam legyek. Mert számára irányíthatatlanná válok.

— Az ilyen emberek közelében természetes az osztozás, a szolidaritás. Mert ha nekem van, másnak is van. Akár kéri, akár elveszi. S az osztozás magatartása — melynek hatása a kenyérszaporítás — által másokban is felerősödik annak az igénye, hogy keresse ennek a magatartásnak az okát, s megtalálja, felfedezze önmagában. S ez az osztozás túl kell, hogy mutasson a családi és baráti körön. Mert az

osztozás gesztusában az Atya osztozó szeretetének leszek a megismételője, s felismerem magamban az osztozó, teremtés örömet.

— Az ilyen emberek közösségében nincs ítélkezés, nincs bíróság, nincs börtön. Csak megbocsátás és kiengesztelődés van. Milyen jó volna, ha minden templomban és minden otthonban lenne egy csendes, kissé félreeső hely, mely a kiengesztelődés helye lenne, az ezt segítő szimbolikával. Mert ma ez a megtalálható szimbólumrendszer elsősorban a szentek világának a tükröződése, s nem az Istennek tetsző emberi létezés és magatartás közvetlen segítője. Jézus tudja, a börtön újra bűnökre csábít, a megbocsátás pedig megtérésre. Még akkor is, ha látszólag rosszul járok.

— Ebben a közösségben munka van és tanulás, rend a fejekben és a szívekben. S ez a rend a szolgálaton, a rátermettség elvén, az Úton járásan alapul. S ez a megvalósuló Isten Országáé lesz a „hegyre

épült város”, melyhez elzarándokolnak a nemzetek.

A kereszténység kétezeréves történelme során számos kísérlet történt és történik olyan közösségek létrehozására, melyek megelőzzék az Isten országát. Őskeresztények, valdensek, anabaptisták, világiakból vagy szerzetesekből álló katolikus, régi is új közösségek. S ha találunk egyre, megvizsgáljuk, majd félretesszük, hogy ez azért mégsem az igazi. Számosan álmódunk ma is kommunáról, együttéléstről, új alternatívákról, amik szebbé teszik a világot. Amelyek a „hegyi beszéd” szellemében élnek, amelyekre ráillik a mai evangélium. Ahol majd úgy adnak nekem, ahogy én is adok másoknak, sőt még annál is önzetlenebbül. Valósággal öntik az ölembe a szeretetük és jóságuk gyümölcsseit. Ilyen városok vannak, sőt újak is lehetnek: ilyen városok, falvak, ligetek felépíthetők. Csak el ne felejtjük: az oda vezető utak befelé indulnak el.

Lapunkban többször is hírt adtunk már a Halász Endre vezette Katolikus Alkoholistamentő Szolgálat működéséről. Ezennel egy másik, azonos tárgyú szolgálat hirdetését tesszük közzé:

Ha úgy érzi, hogy Önnek vagy közvetlen környezetének problémát okoz az alkohol,
forduljon a **Félúton Alapítvány Tanácsadó Szolgálatához személyesen vagy telefonon, minden csütörtökön 10–17 óráig.**
Címünk: **Budapest, XII. ker., Kékgolyó u. 19. (háttal az udvarban).**
Telefonunk csütörtökönként: **202-6816,**
egyéb időpontokban **368-0741.**
Bátran keressen bennünket!

Március 1. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Lk 4,1–13 — El kell menni a pusztába

Aki böjtöl, erőhöz jut. Aki böjtöl, valamiért böjtöl. Aki böjtöl, erőt kap ahhoz a valamihez, aminek a reményében fogott böjtbe. Jézus azért böjtölt, hogy ereje legyen egy világot megforgatni akaró vállalkozáshoz.

Úgy gondolom, hogy böjtje negyven napján végiggondolta mindazt, amivel a Sátán megkísértette.

Tedd azt, amit a többiek is tesznek! Ne gondold, hogy neked sikerülhet az ellenkezője annak, amire minden ember vágyódik. Majd csúf halott lesz. Ennyit érhetsz el, nem többet. Kár lenne Érted. Fiatal vagy, egészséges, és nem mindennapi lélek lakik Benned. Értelmes is vagy. Beláthatod, hogy mire hajlandó az ember, s mire nem.

Nem hitt a Sátánnak. A Sátánnak? Lelke gyengébb felének. A merő racionának. A rációhoz hozzátette a lelket. A „magasbra vívó szenvedelmet” (Kölcsey) — hogy megszólaltassam a magyar nemzeti romantika szavát. S elzavarta a Sátánt, és elhallgattatta magában a visszahúzó erőt.

A Sátánnak lett igaza. Jézus elindult, s bizony a Golgota felé indult. Ha hallgatott volna a Sátánra, nem kezdtek volna meg a múlt héten az idei Nagyböjtöt, s negyven nap múltával, nagypénteken, nem emlékeznénk majd vállalkozásának végére: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?”

A pusztából kijövet Golgota-irányt vett az útja. Megdicsőítette őt ezért a hálás és történelmi utókor? Úgy dicsőítette meg,

Március 8. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Lk 9,28b–36 — Le kell jönni a hegyről

Volt egyszer ilyen is. Ma úgy mondjuk: istenélmény. Alighanem egyetlenegyszer a három év alatt. Egyébként milyen kapcsolata volt Jézusnak Atyjával s a szellemvilággal? Az utóbbival is, Atyjával is — mindennapos. Olyan, amilyen bármilyen más embernek is lehet, aki imádkozik. Annak, aki megszólítja az odatúl élőket. Volt-e „mediumitása”? Kapott-e információkat a szellemvilágtól? Annyit tudunk, hogy beszélget Atyjával imádságaiban, s e beszélgetések erejében hagyja ott Kafarnaumot, hogy más helységeken is hirdesse örömhírt az Országról; vagy választja ki az Őt követőkből a Tizenketőt, akikkel életközösségre lép. Nem össze-összejáró, időnként egymással találkozó közösségre, hanem együttélőre.

Az istenélményre — nagyon is érthetően — egy közösségi imádkozás során kerül sor. Három tanítványát viszi magával imádkozni egy hegyre. Miért egy hegyre? Csak azért, hogy senki se zavarhassa őket. Miért csak hármat visz magával? Intimitást akart növelni ezzel? Talán. Miért vitt egyáltalán akárkit is magával? Tudta, hogy rendkívüli élményben lesz részük? Találghatjuk az okot, de biztosat nem

hogy ha újra megszületnék, megint elmehetne a pusztába negyven napra..., majd megint útnak indulhatna, s ugyanabba az irányba. A megdicsőítés olcsó formáját választotta a történelem: Jézusnak az volt a dolga, hogy megváltson minket. Mire kötelez ez minket? Hálával nyugtáznai áldozatát?

Van nem olcsó forma is? Van! Ellene mondani a Sátánnak, bár csupa kívánatosnak tetszőt kínál: gazdagságot, hatalmat, dicsőséget. Jézus pedig csupa olyasmit, amitől menekülünk. Tisztes szegénységet, lábmosó szolgálatot, annyi megbecsülést magunknak, amennyit mi adunk embertársainknak. Önmegvalósítást kínálnak mind a ketten. A Sátán kínálata esetén ez nyilvánvaló. Jézusénál nem. Az ő ajánlata: állítsd magadban talpára a feje tetejére állított világot. Állítsd, mert a Sátán ajánlata harcra szólít embertársaid ellen, s a nyomorúság helyévé és csatateréké rindítja a Földet.

Egyházunk böjtje szólít fel minket, hogy fülünk legyen. Meghalljuk-e felszólítását? S minek hallanók meg? Minek, ha Jézus böjtölt, s annak erejében el is indult a dolgokat talpára állítani akaró programjával, de a történelem arról beszél, hogy az emberiség változatlanul kergeti a Sátán kínálta értékeket. Ha én is böjtölök, s azért böjtölök, amiért Jézus tette, akkor más lesz a világ? Én elvégzem majd azt, ami Jézusnak sem sikerült? Vagy csupán én is keresztre kerülök? Megint csak a magyar nemzeti romantika — most Vörösmartyuk — hangját veszem elő:

tudhatunk. Úgy történt, hogy „imádkozás közben arcának színe elváltozott (’másmilyen lett’ — egy régi kódex szövegváltozatában), és ruházata villogó fehérén szikrázni kezdett” (Csia-féle fordítás). Az igében (exastraptón) benne van a görög „csillag” szó: az „astron” — lásd a magyar „asztráltest” kifejezést. Az imádkozó Jézus egyfajta transzba kerül, ami e különös ragyogás formájában lesz láthatóvá a tanítványok számára.

Ezen túlmenően a színpadi értelemben vett szín is megváltozik, mert egyszerre csak ott terem az átalakult színén Izrael nemzeti és vallási múltjának két legnagyobb becsült alakja. Mózes az egyik, aki kemény és véres harcok során viszi el népét az Ábrahámnak megígért földre. Illés a másik, aki Jahve kedvéért lemészárolta Baal 450 papját (1Kir 18,40). Ez a Mózes és ez az Illés azonban itt már nem hadi győzelmek s nem akárcik lemészárlásának elkötelezettjei. Jézus Jeruzsálemben bekövetkezendő haláláról beszélgetnek. Azért erről, mert megtanultak valamit odaát, amit idelent még nem tudtak. Valamit, amit viszont Jézus idelent is tud: a kard olyan szerszám, melyet csak Isten

*És mégis — mégis fáradozni kell.
Egy újabb szellem kezd felküzdeni,
Egy új irány tör át a lelkeken:
A nyers fajokba tisztább érzeményt
S gyümölcsözőbb eszméket oltani,
Hogy végre egymást átkarolják,
S uralkodjék igazság, szeretet.
Hogy a legalsó pór is kunyhójában
Mondhassa bizton: nem vagyok magam!
Testvérim vannak, számos milliók...*

A Sátáni csábítást csak a megjavítandó emberi minőség győzheti le. Németh László beszélt hatvan évvel ezelőtt a minőség forradalmáról. A minőség forradalmáért kell böjtölnöm. Inkább többes számot használnok: böjtölnünk! Hogy ne adjuk fel! Hogy Jézushoz álljunk, s ne a gyilkosai közé! Jézus azért böjtölt negyven napig, mert ennél kevesebb idő aligha elegendő annak belátásához, hogy a Sátán kínálatát elfogadni s a Jézus-gyilkosok közé állni — egy és ugyanaz a dolog.

Ha majd akadnak valakik, akiknek lesz idejük negyven napra elmenni a pusztába, akkor újra kezdődhetik valami az emberiség történetében. Ugyanaz lesz az eredménye, mint a jézusi kísérletnek? Lehet, hogy az lesz. Minden azon fordul, hogy hányan fognak böjtbe. Meg azon, hogy kitartunk-e Jézus programja mellett. Vagy csak jézuskázunk. Hamvas Béla szavával: vallást csinálunk és könnyítünk. Hogyan? Úgy, hogy Jézus neve alá odaírjuk a sátáni ajánlatot. „Ez kell a magyarnak!” Meg a nem-magyarnak. Tényleg ez kell? Nekem is? Nekünk is?

s övéi ellen lehet forgatni, de Isten mellett soha. A kardot Jézus önmaga ellen hozta (Mt 10,34). Isten transzcendens országában Mózes és Illés elvégezte magán a tudatátalakítást: ölni nem, csak ölelnünk szabad. A kardforgatáshoz kapcsolt isten-élményeket ez a jelenet egyszer s mindenkorra átutalja számukra is a — szubjektíve akármilyen jószándékok nyomában is megszülethető — hamis istenélmények, az álmisztika világába.

Megintcsak Vörösmarty jut eszembe, aki 30 éves korában egy négysoros epigrammában bemutatja ugyanezt a mennyeiken megtörtént tudatátakulást az ellenreformáció nagy harcosán, a főnemeseket a katolikus egyházba visszatérítő bíborson, Pázmány Péteren:

*Pázmán, tiszta valóságok hiallója egekben,
Megtért terítő állok az Isten előtt,
S hirdetek új tudományt, ó hallá s vedd szívedre magyar nép:
„Legszentebb vallás a haza s emberiség”.*

(Pázmán, 1830)

Mózes és Illés és Vörösmarty Pázmánja megtért odaát. Vörösmarty már ideát is — a felvilágosodás hatására. Jézus azért jött, hogy megtérjünk ideát mindannyian a

legszentebb vallásra, melyben a haza csak a szeretet rendjében előzi meg — kiváltságok nélkül előzi meg! — az emberiséget, ahogyan a család is csak ebben a szeretet-rendben és kiváltságok nélkül áll a haza és emberiség előtt. A megtérés: tudomásul veszem, hogy csak a szeretet — a rend; s hogy csak rendnek szabad lennie a fejemben és a szívemben. Tudatomban és életemben.

Március 15. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Lk 13,1-9 — Türelmes az Isten

Valakiket lemészárol az államhatalom, másokra rádól egy torony. Nem voltak vétkesebbek kortársaiknál. Nem Isten akarta, hogy bevégezzék életüket. Isten nem foglalozik emberöléssel. Isten üdvösség-kárhozat létszituációba helyez minket, hogy szabadon választhassunk a kettő között, s e szabadságunkkal Őt, az üdvösséget válasszuk. A kárhozatot választóknak szól Jézus figyelmeztetése: ha meg nem tértek, mindnyájan elvesztek! A kárhozat: az elveszés. Ezt magunk okozzuk magunknak. Az állam karhatalma, a ránk dőlő torony csak időbeli létünket veszélyeztetheti, evilági életünket veheti el. Örök sorsunkról magunk döntünk.

Módunk van a kárhozatot választani — Istent félreállítva. Jézus hasonlatával szólva: módunk van olyan fügefának lenni, mely éveken keresztül nem terem gyümölcsöt. A kertész vár három-négy évet. Isten is vár. Időhatárt nem szabva vár. Lehetünk meddők akár nyolcvan éven át. Amíg a közhatalom le nem mészárol, amíg ránk nem dől egy torony, amíg késő vénségünkben valamelyik szervünk fel nem mondja működését..., végig, utolsó pillanatunkig. Türelmes Isten a mi Istenünk.

A kertész nemcsak várja a termést, hanem meg is kapálja, meg is trágyázza a terméketlen fügefát. Isten mit csinál velünk? Körülvesz szeretetével. Hív a lelkiismeretünkön keresztül. Szólít családunk tagjainak hol aggodó, hol intő, esetleg kemény szavával is — mikor s hogyan. Indításokat ad egyházán keresztül. A természet és a kultúra minden kincsével is Önnönmagára irányítja figyelmünk. Egyet mellőz csak: nem ver fejbe. Megüthet a világ; akár Pilátus, akár Siloe tornya, meg akárki s akármi más. Megüthetem saját magamat is: kárhozat felémésem már idelent beérő keserű következményeivel. Ő nem erőszakoskodik.

Ha pedig sem a nekem kedves, ha sem a nekem kellemetlen „üzenetekben” nem akarom meghallani hívását, akkor tehetetlen a Minden-

Jézus istenélménye sincs más lapon, mint a küldetése. Ugyanazon a lapon található. Istenélménye is Golgota-vonatkozású. Nem álmisszika az övé. Ha a pusztában talán még nem is tudta, a színeváltozás hegyén már biztosan tudta, minek megy elébe.

Hogyan értékeli a három tanítvány Mózes és Illés beszélgetésének tárgyát

ható. Hát nincs hatalma mindenre? Nincs. Az nem lehet. De lehet, mert megkötötte saját magát. Azzal kötötte meg, hogy szabadságot adott nekem. S ha egyszer a kárhozatot választom, nincs módja az üdvösség felé fordítania engem. Nincs, mert az ember üdvössége nem automatika, nem isteni végzés eredménye, hanem a választásunké.

Olyan tehetetlen vagy! Nem látod, hogy csapdába estél? Velem is, meg a többiekkel is. Jó Neked, ha csödbe megy vállalkozásod...? — mondom bátran s alighanem botorul.

Az egyház segíteni akar gondjainkon. Tisztító tűzről beszél. Ezt mondja: itt csak elkezdődik üdvösségünk műve, de odaát fejezzük be. De hát miért lennének odaát különb, mint itt? Ha itt nem tudom jobban csipkedni magam, odaát miért fogom? Felszámolja szabadságomat? Ha igen, akkor kár volt nyakamba tennie azt itteni életem idejére! Nem értem Őt. Tisztem lenne érteni? Sokat akar a szarka...

Jézus nem alkuszik. Ha kell, leszállítja az isteni tűréshatár alját a pohár víz nyújtásának szintjére, de nem számolja fel a Hegyi beszéd eszményeit. Az a remé-

— nem tudjuk. Csak azt, hogy szívesen lehorgonyoznának a hegyen. Nem adatik meg nekik. Le kell jönniök. Várja őket a küldetés, meg ami azzal együtt jár. Jézust a Golgota, Jakobot a lefejezés, Pétert a Via Appia, Jánost a száműzetés Patmosz szigetére. Minket is a küldetés vár, ha olyan istenélményünk van, amely nem álmisszika. S ami nem önbecsapás.

nyem, hogy Isten a jószándékot s az igyekvést is elfogadja, amíg nem mondom Neki: eddig elmegyek, de tovább nem. Elfogad, amíg nem hallgattatom el magamban a hangját. Talán minden ezen fordul. Be kell érnie azzal, amire ténylegesen képes vagyok. Kell? Igen, mert nem lehet rosszabb a szülőnél, aki nem feszíti gyermekénél tovább a húrt, mint amennyire az feszíthető. Nem teszi, bár nagyon szeretné, ha magzata többre vinné emberségben, mint amennyire neki sikerült. Egészséges optimizmussal kell néz-nem magam. A fiatal Petőfi módjára:

*A világ az Isten kertje,
Gyom s virág vagytok benne, ti emberek.
Én e kertnek egy kis magja,
Am az Úr ha pártom fogja,
benne gyom tán nem leszek;
Tiszta e kebel mélye,
Egi kéz lövelt beléje lángokat...*

(Én, 1842)

Ami nekem nem sikerül, sikerülhet az utánam jövőknek. Babits Jónás könyve Isten ajkára meri adni e szavakat:

*Van időm, én várhatok,
Előttem szolgálom, a századok
Fújják a szikrát, míg láng lesz belőle...*

(1940)

Március 22. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Lk 15,1–3.11–32 — Eltévesztette a házsámot?

A történet jól ismert. Mondok egy másikat is. A tékozló fiú nem kéri ki és nem tékozolja el örökségét. Otthon marad, s dolgozik bátyjával együtt apjuk mellett. Bőségben élnek.

Egy szép napon megjelenik kapujuknál egy ismeretlen fiatal férfi. Munkát keres, s fejébe szállást és teljes ellátást kér. Komenciót — a magyar társadalom egykori béres világából véve a szót. Felfogadják. Beválik: megbízhatóan dolgozik.

Évek múlnak el. A két fiú idővel asszonyt hoz a házhoz. Gyermekeik születnek. A béres is nőszülne már. Teheti. Kell a háznál a női munkaerő is. A béres házasságát is megáldja az Isten: szüli az ő asszonya is a gyerekeket. Nőnek a gyerekek. A két fiú gyermekei városi iskolába kerülnek, s urak lesznek belőlük. A béres gyermekei maradnak béresek. Megbecsült béresek.

Agitátor érkezik a tanyára, aki megmagyarazza a béres gyermekeinek, hogy kizsákmányolják őket: az ő munkájuk zsírfájából lettek a gazda unokái urak. A béresgyerekek igazat adnak az agitátornak. Belépnek az agitátortól ajánlott szervezethez. Kítör a forradalom. Az öreg béres tehetetlenül nézi, hogyan állítják falhoz gazdáját mint „kulákot”. Azt, aki befogadta őt, amikor nyomorúságában munkát keresett nála.

Vége a történetnek. Most egy kérdő mondat következik:

Március 29. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 8,1–11 — Meggyújtjuk a gyertyát?

Mit írtál, Uram a porba? Nem tudom, de megpróbálom elmondani, mi mindent írhattál volna, ha Neked kellene erre a vasárnapra elmélkedést készítened az „Érted vagyok”-ba.

Kedves férfitestvéreim, miért nem hoztátok ide azt a férfítársatokat is megkövezés céljából, akivel az asszony a bűnt elkövette? Az nem bűnös? Hátha még bűnösebb? Hátha az asszony nem is bűnös, csak megerőszkolták?

Kedves írástudó barátaim, megkérdezel titeket egyenként, sohase csalátok-e meg feleségeket. Ha megtettétek, gondoltatok-e arra, hogy akivel megcsaltátok, azt ott helyben meg is kellett volna köveznetek? Kövezés során gondoltok-e arra, hogy titeket miért nem köveznek meg?

Kedves farizeuscsoporthoz tartozó honfitársaim, akik nemzetünk és vallásunk legelkötelezettebb megújulási mozgalmának vagytok harcosai, sohase gondolkodtatok még el arról, hogy előbbre léphetnétek az irgalom irányában? Igaz, hogy Mózes levágta az egyiptomit, de nektek azért csak illenek már legalább odáig jutnotok, hogy saját népeteket ne gyilkoljátok. Meg arra is gondolhatnátok, mennyire nem illik összefogni az erősebbeknek a gyengébbek ellen! Hogy asszonyokat, anyátok s lányaitok is ehhez a méltánytalanul kezelt gyengébb nemhez tartoznak!

Mit mondana Jézus a falhoz állított gazdának, vagy akármelyikünknek?

Gondolkodom. A gazdának vannak gyermekei meg nem-gyermekei. Jézus Atyjának csak gyermekei vannak. Egy rendes szülő nem tesz hátrányos megkülönböztetést gyermekei között. A gazda sem. De a gazdának vannak nem-gyermekei is. Itt a hiba. Ebből van a forradalom, meg a falhoz állítás. Jézus tanítványainak — felebarátai vannak. Mi pedig a szeretet rendjéről beszélünk. Ez a rend nem lehet az Isten világából való, ha egyszer diszkriminál. Miben áll ez? Abban, hogy fiaink gyerekeiből urat nevelünk, a béres gyerekeiből bérest.

A szeretet rendje örvendezik a marxizmus csodjén, mely lábball tapodta a szabadságot. Jézus atyja pedig megkérdézi tőlünk: Ki emeli fel a zászlót, amely a szabadság megtiprása nélkül kiiktatja a világból a szeretet említett rendjét, azaz a nem-gyermekeket és a diszkriminációt?

Aki nem megy el a pusztába, biztosan nem emeli fel a zászlót. Aki le akar horgonyozni a színeváltozás hegyének istenélményében, az sem. Aki át nem alakítja gondolkodását, nem is képes zászlót felemelni. Csak az emelheti fel, aki kitalálja és megvalósítja azt a világot, amely megérti Jézus szavát: „...aki teljesíti az én mennyei Atyám akaratát, az az én testvérem és az én anyám”. Egy mintatársadal-

mat testvérekből, amely nem ismer diszkriminációt.

A falhoz állított gazdának nem tudom, mit mondana Jézus. Ez azon is fordulna, hogy mondana-e a gazda Jézusnak valami olyasmit, amit a bal lator mondott. Azt azonban tudni vélem, mit mondana nekünk. Ki ez a „nekünk”? Azok, akik abban a tudatban akarunk élni, hogy Jézus tanítványai vagyunk. Mit mondana? Alighanem ezt: Fel kell emelnetek a zászlót! S ha megkérdéznék Tőle: Miért éppen nekünk? Akkor lehet, hogy ezt válaszolná: Bocsánat, eltévesztettem a házsámot. Azt hittem, hogy itt Jézus tanítványai laknak.

Rádadásul ide írok még egy versrészletet Szabó Lőrincről:

...mondá, Istenem,
törvény az ember szenvedése?
Mondá, látsz minket? Voltál te éhes?
Fúztál valaha? Ugye fúztál?
Sziadtad magad,
mikor téli esőben áztál?
Ha nem éhezettél, nem dideregtél,
nem szólok hozzád soha többet,
úgyse tudod,
mit gondol a szegény előtted;
de ha tudod, mi a csalódás,
ha gazdag vagy, de vagy szegény is,
akkor, uram,
hozzád küldöm imámat én is...
(Egy kis értelmet a reménynek!)

Ilyesmiket írhattál volna nekik címezve. S mit írnál nekünk, ma élő s magunkat Rólad elnevező (keresztény) férfiaknak, akik nem cipeljük már eléd megkövezés céljából azokat az asszonyokat, akik megfélemedtek a házastársa hűségéről? Nekünk mit írnál? Nekünk, akik „csak” elválnak, meg lecsereljük őket, meg azok is minket?

Biztosan sok mindent. Talán elsőül azt, hogy bűnt sohasem lehet bűnnel jóvátenni. Házasságtörést gyilkossággal. Szeretetlenséget szeretetlenséggel. Bántást bántással. Hanem mivel? Imádsággal. Soha nem kerül sor házasságtörésre abban a szövetségben, amelyben férfi és nő naponként meggyújtják a gyertyát, s közösen Teeléd állnak, hogy megistuljanak, hogy új erőt kapjanak. Megkérdéznék: meggyújtjátok-e? Szentéllýé teszitek-e otthonotokat, avagy Isten egyre jobban kiszorol belőle, s a templomba utaljátok Őt? Oda! A házatokat pedig idegen istenek hajlékává teszitek. Ne tegyétek, mert az Isten Országának elsődleges megvalósulási színhelye a Szentháromság-mintájú házasság és család. Megírnád, hogy szent hely az otthon. Imádságnak háza az is, nemcsak a templom. S az Isten álma meg nem valósulhat az ilyen szentély-házak — tieteké is! — nélkül. Megírnád, hogy az Ország az ilyen családok teljes

egyesüléséből növekedik tovább. Hogy nem szabad megállni az Úton. Hogy Isten nem kívánja tőlünk azt, amire ma még nem vagyunk képesek, de azt igen, hogy a csillagot ne tagadjuk le az égről, hogy eszményeinket ne devalváljuk: a Hegyi beszédet soha ne adjuk fel. Hogy bízzunk Istenben, s abban, hogy jó munkát végezt: alkalmasnak teremtett bennünket arra, amire megteremtett. Akkor is, ha csalódunk. Akkor is, ha önmagunkban csalódunk — ami csalódásaink közül a legfájdalmasabb. Deus semper maior! (Az Isten mindig nagyobb!) — mondták a régiek. Képes Ő még kövekből is Ábrahám-utódokat támasztani, akik meg is hallják, követik is Isten hangját. Hát még belőlünk, akikbe már annyi munkát fektetett szüleink, nevelőink, közösségeink által.

Megintcsak Vörösmarty szava tolul ajkamra:

Lesz még egyszer ünnep a világon;...
Majd ha elfárad a vész haragja,
S a viszály elvérzik a csatákon....

Meg a piarista Sík Sándor feledhetetlen *Megyeri Hitvallása*, mely úgy tudja, hogy nincsen semmi sem hiába:

Mert akit egyszer meglehelt a Lélek,
Annak mindegy-lom élet vagy halál:
Az él és áll és énekel és alkot!...

György Lajos

Ökológiai tudatosságunk

(Új tan: az ökopszichológia)

Hogyan illeszkedik az ember, a tudat a kozmikus teljességbe? Hadd kezdjem azal: *Nincsenek véletlenek.*

Az anyagi világról való ismereteinkből folyó számítások szerint a Kozmosz kialakulásának, az elemek, a vegyületek létrejöttének, az élet keletkezésének a valószínűsége hihetetlenül csekély, mégis bekövetkezett. Ha pedig ez így történt, akkor nyilvánvaló, hogy a számítások hibásak, mert nem veszik, nem vehetik figyelembe az összes tényezőt. Vannak ugyanis ismeretlenek, mert a világ alapjában véve megismerhetetlen. A fentiek alapján úgy látszik, hogy az anyagok, az élet és az ember nem véletlenül, hanem szükségszerű módon jöttek létre.

A Kozmosz rendje megszabja mindennek a helyét és célját. A rend azt is jelenti, hogy a cseresznyemagból cseresznyefa csemete nő ki, és nem más, a tyúk tojásából kicsirke bújik ki, s ez a kis fiatal állat biztosan csirke módjára fog viselkedni, nem pedig mondjuk kacsaként. Tudja „feladatát” a poszméh, a zsákállat, az oroszlán és vércse is. Mindezek rögzítve vannak száz és ezer millió évek alatt kialakult öröklődési anyagukba. Az élőlények mindegyike beleilleszkedik a nagyobb egység rendjébe, viselkedésük egyszerre szolgálja saját fennmaradásukat, szaporodásukat, ivadékaikról való gondoskodásukat és egész fajukat. Életük, magatartásuk ugyanakkor szorosan szövődik a többi lényéhez, egyik sem „károsítja”, hanem elősegíti az evolúciót, az előrehaladást egy magasabb, tudati szint irányába, *Teilhard de Chardin* szerint az Omega pont, Isten felé. (A neves jezsuita paleontológus és filozófus szerint Isten maga felé vonz bennünket, bár *Teilhard* kevésbé vesz tudomást arról, hogy tudásunk, találmányaink, életmódunk kevésbé szolgálják az evolúciót, Isten szándékát.)

Henry Bergson szerint az egész evolúciót áthatja egy éltető lendület, az „élan vital”. Ez azonban nem mindenütt, nem mindenben érvényesül. A természet és az ember világa közötti eltérések miatt szeretném összevetni sajátosságait.

A természetben bármely alrendszer, kisebb egység időben változik. *Eugene Odum* amerikai ökológus 1969-ben írta le a fiatal és az érett természeti rendszerek sajátosságait. Ezek röviden: A

fiatal rendszerekre inkább jellemző a *növekedés*, az érettre egy viszonylagos *állandóság*. (Ez főleg alkalmazkodóképességet jelent). Az érett rendszernek — a fiatalhoz képest — magasabb az energiahatékonysága, úgymond: takarékos, a termelés és fogyasztás aránya 1 közelében van. Az érett természeti rendszerek fontos jellemvonása, hogy a vetélkedés mellett jelentős szerephez jut bennük az együttműködés, idegen szóval szimbiózis. Az érett rendszernek meghatározott belső szabályozása van, törvényei vannak, melyeket az élőlények mintegy betartanak és betartatnak.

Az élővilág ezen törvényei igen sok nemzedék alatt alakultak ki és szabályozzák a rendszer működését, beépültek az öröklődési anyagunkba. Ha azokba valami kívülről beleavatkozik, megsérti, az a fajta, faj, életközösség pusztulásához vezethet. (Egy környezeti változás rövidebb vagy hosszabb időre eltérítheti, fölboríthatja az evolúció folyamatát.)

Kíséréljük meg a nem-emberi, természeti rendszereket összevetni az emberi társadalmakkal. Ha összehasonlítjuk a mai emberi társadalmakat az érett természeti rendszerekkel, akkor úgy látszik, hogy érett társadalom nem, vagy csak igen elvétve létezik. A földi emberi társadalmak megszállottan növekedni akarnak, pocskolnak, vagy árubőség, vagy hiány van, és sokkal inkább jellemző rájuk a vetélkedés, mint az együttműködés, sőt még az együttműködés is gyakran csak a vetélkedés érdekében jön létre (pl. bűnszövetkezetek, háborús szövetségek). *Fritjof Capra* így ír erről: „Az élőlények közti viszony lényegében együttműködés. A vetélkedés az együttműködés keretei között valósul meg. A *szociáldarwinizmus* kizárólag vetélkedést, harcot, pusztítást lát maga előtt. Ez a filozófia törvényesíti a kizsákmányolást és a technológia környezetpusztító hatását. E nézet tudományosan nem igazolt, nem veszi figyelembe az összerendező elveket. A szélsőséges agresszív, a vetélkedés, a romboló viselkedés főleg a emberi fajra jellemző kulturális jelenség és nem az emberi fajban bennerejlő módon meglévő dolog.” Az emberi társadalmakban a genetikailag meghatározott belső szabályozás sem érvényesül.

Érett emberi társadalom — *Edward Goldsmith* szerint — csak a törzsi társadalom. Állítása annyiban vitatható, hogy a természeti népek közösségei ugyan az érett természeti rendszer sok jegyével rendelkeznek, de a sokféleséggel, különbözőséggel nem. Az érett társadalom sokfélesége valószínűleg csak úgy valósulhat meg, ha sok kis (néhány száz, ezer, vagy tízezer főnyi), egymástól különböző közösség egymás mellett, egymással békében él. A sokféleségnek, különbözőségnek, máságnak nem föltétlenül a közösségen belül kell érvényesülni, hanem a sok, önmagán belül rendszerint azonosságra törekvő, de a többitől eltérő közösség létezésében és kapcsolatában.

Mi emberek is természeti lények vagyunk, hiszen nem tudunk élni a természet adta oxigén, víz, táplálék nélkül. A *természet törvényei az emberekre is vonatkoznak*. De akkor mi az oka annak, hogy az emberi társadalmak annyira mások, mint a nem-emberi világ közösségei? A fő ok: az *emberi tudat*.

A tudatosság csírái lehet, hogy jelen vannak az evolúció kezdeti szintjein (hiszen az élettelen anyag evolúciója is egy célra, az életre irányul), mégis az embernél egy újfajta, magasabb tudat alakult ki. Az ember ezen tudatossága révén egyre jobban képes elnyomni ösztönös, a természettel összhangban élni akaró késztetéseit: már *választási lehetősége* van. *Kozmikus szempontból választhatja a rendet, az evolúciót, a Tao szerint a helyes Utat, a keresetlenség szerint Istent — vagy mindennek a tagadását.*

A választást elősegítik az ősi közösség előírásai, a sámán utasításai, a természeti, majd a nagy vallási rendszerek parancsai: az erkölcsi szabályok. *Az erkölcsnek az evolúciót szolgáló ösztönökre kell épülnie*, nem tagadhatja meg azokat. A tudatosabb, az evoláltabb sohasem tagadhatja meg saját alkotórészeit, a korábbi lépőcsöfököket.

Fölvetődik az a kérdés, hogy az erkölcs valóban csak emberi, tudati képződmény-e, ennyire „új”-e, vagy esetleg vannak-e, lehetnek-e előzményei az evolúció korábbi lépőcsöfököin? Lehet, hogy az erkölcsnek vannak természetes gyökerei? *Edward Goldsmith*

szerint az erkölcs, az ökológiai tudás általánosításai *tudat-alattiak*, és nem vagyunk az ismeretében a világnézetünk alapját alkotó metafizikai tudásunknak. (Ha tudatunktól, racionális elhatározásainktól függene vérkeringésünk, emésztésünk és sok ezernyi életműködésünk: egy napot sem maradnánk életben.)

Az úgynevezett ökológiai tudattalannal *Theodore Roszak* foglalkozik egy könyvében (*Voice of the Earth*), amelyben a kozmológia, pszichológia és ökológia szintézisét igyekszik megadni és megalapozza az *ökopszichológia* tanítását. Kifejti, hogy a tudat maga az ökológiai tudattalannal, és ennek az elnyomásában gyökerezik az ipari társadalom minden örültsége és bűne. Ezen elmebaj gyógyítása úgy lehetséges, hogy föltárjuk és működésbe hozzuk ezt ősi, természetes, az evolúciót szolgáló ösztönt vagy készletet.

A gyógyítás útja világunk „hímnemű” jellegének megváltoztatása. *Roszak* megkérdőjelezi a városi-ipari kultúrát, legyen az kapitalista vagy kollektivistá. Nem veti el ezzel fajunk műszaki találmányait: túllép az ipari koron, de nem tagadja meg azt teljes egészében („posztindusztriális”, de nem „antiindusztriális”).

Az ököpszichológia szerint kölcsönös együttműködési viszony van a bolygói és személyi jólét között.

Roszak arról ír, hogy a *viselkedésünket szabályozó ösztönök helyébe egyre jobban a kultúra lépett*, az lett a „második természetünk”, amely a nevelés és a társadalmi szabályok révén hat ránk. *Elveszett az ember előtti psziché spontán környezeti kapcsolata, az a képesség, hogy feleljünk a jelekre és engedelmesskedjünk a kéréseknek*. Elvesztett az állatoknál meglévő spontán válaszdadás, ehelyett kialakult a szertartás, a mítosz, a jelképrendszer — olyan tanok és képek, amelyek valaha az ösztönök körébe tartoztak. Amit egyszerűbb teremtmények egy szagból, színből, az éhségből fognak fel, azt nekünk a népmesékből vagy vallásos szertartásokból kell megtanulnunk. (Talán itt van a művészet eredete.)

Roszak szerint nem igaz, hogy a „pogányság” mindig „vakságot” jelentett. Inkább mi, városi emberek vagyunk a vakok. Elvesztettük azt az érzékünket, hogy úgy lássuk a világot, mint ők látták, hogy *átlássunk* a dolgokon, mint ők tették. *A dolgok a régiek számára átlátszóak voltak. Azonban bármit támasztunk föl a természeti ember animista érzékenységéből, annak korunkban már egybe kell fonódnia a modern tudománnyal: mennél mélyebbre hatol a modern tudomány a dolgokba, annál inkább talál utalásokat és nyomokat az ősi animista világban a KOZMIKUS TUDATRA!* Fontos feladatunk, hogy az ökológiai tudattalannal megismerése és

föltárása révén *új természetfilozófiát* teremtsünk. Fel kell élesztenünk a bennünk lévő „vad” maradványt, hogy az találkozzék korunk környezeti szükségességével. Ezért fontos a Gaia-elmélet és az antropikus elv.

Roszak az ökológiai Én csíráit keresi, s igyekszik megtalálni annak filozófiai-irodalmi gyökereit.

Roszak visszamegy *Kropotkin*hoz, aki szerint az emberi természet *alapvetően etikus*. Esméje az olyan ideális állapot volt, ahol önálló emberek alkotják a társadalmat, olyan önálló emberek, akik mindenkihez etikai gondoskodással fordulnak. Nem kell rendőrség, bürokratikus apparátus. Miért is kellene, folytatja a gondolatot *Roszak*, ha az etikai tudattalannal adja a társadalom kötését? *Ha ilyen etikai tudattalannal nem létezik*, semmiféle politikai erő és bürokrácia nem képes összehozni és összetartani a társadalmat. *Ha viszont létezik*, akkor mi saját magunk, spontán szerveződünk családdá, klánná, törzssé, céhvé, faluvá, várossá. Ez a működő társadalmi ökológia.

Roszak az etikai tudattalannal kapcsolatban *Platonra* hivatkozik, aki azt tanította, hogy a szegénység nem a kevés tulajdont, hanem a nagy vágyakat jelenti.

Hosszan tárgyalja az uralkodó patriarchális eszméket. A patriarchális Én sérti mind a környezetet, mind a női személyiséget. A férfiaknak éppen úgy részt kell vállalniuk a gyereknevelésben, mint a nőknek. Úgy véli, hogy az a mód, ahogyan a világ alakítja a fiúgyerekek tudatát, nagy szerepet játszik a környezeti válság kialakulásában. — Amíg a férfiak uralják a tömegtájékoztatást és a műsorban csak olyasmik vannak, hogy terminátor, likvidátor, csúcsfegyverek stb., addig nem tudjuk magunkat megszabadítani a megsemmisítés erkölcsétől. Odakötődik a 12 éves gyerek lelkéhez, s ez lesz benne, amikor 30 éves üzletember, 40 éves ezredes vagy 50 éves politikus lesz belőle.

Roszak foglalkozik *Huxley* késői, *Sziget* című könyvével, amelyik — úgy mond — átfogó ökológiai utópia. *Huxley* meggyőződése volt, hogy a vallás és a tudomány végül egy méltóságteles, egymást kölcsönösen támogató egységben fognak összeolvadni. Szerinte az „örök filozófia” (az egyetemes tanítás, melynek gyökerei a nagy vallásos hagyományokban található) nem igényli, hogy a modern tudomány tanításait seperiék félre. Utópiájában az óvodában kezdődik a mély rendszerek tanulmányozása és a bevezetés a vallásokba és az erkölcsstanba. A tudomány mindennek a viszonyulásait tanítja. „Az elemi ökológia egyenesen az elemi buddhizmushoz vezet”, írta.

Az ököpszichológia számára döntő fontosságú a gyerek fejlődése, az ökológiai ÉN megteremtése. Ennek fontos része a bolygó és más személyek iránti felelősségérzet.

Mit teszünk a gyerekekkel? *Thomas Traherne*-t idézi, aki így fogalmaz: „A gyerekek a világ örökösei és látják azokat a titkokat, amelyeket a tanultak könyvei sosem tárnak föl.” A nyugati kultúrában felnőni azt jelenti, hogy elenségesek leszünk a természettel szemben. Nem építünk a gyerekek természet iránti belső ragaszkodására, ellenkezőleg, kételyeket ébresztünk bennük. A tudat alatti ént megfosztjuk a veleszületett ökológiai bölcsesség jelentős részétől. A baj ott kezdődik, amikor az újszülöttet a kórházban elválasztjuk az anyától, megsérve a gyerek evolváló várakozását. Ezért kiabálva lép a világba, de a hagyományos társadalmakban nem. Kiabálása — tiltakozás. (*Charlene Spretnak* írja, hogy háromnapos gyerekét a júniusi meleg éjszakában kilopta a kórház kertjébe és bemutatta a fenyőknak, virágoknak, a holdnak, a csillagoknak — a kozmikus társadalomnak.) A mai pszichoterápia nem igyekszik felkelteni az igényt a tiszta levegő, a madarak éneke, a fák, a tenger, a hegyek, a folyók iránt.

A mai gyógyeljárások meg akarják szüntetni az egyénnek a többi egyéntől, családtól, társadalomtól való elidegenedését, ezzel szemben az ököpszichológia egy sokkal fontosabb elidegenedést: a személy és természeti környezet közötti akarja fölszámolni. A mai pszichiátria *nem képes kezelni a jó bajokat, mert nem foglalkozik a tudattalannal ökológiai szintjével*. Minden pszichológia a neurozis gyökereit keresi és azokat az erőket, melyek gyógyítják a zavart pszichét. Nyomoznak a titkok között a valódi identitás kulcsai után. *Freudnál* ez az inceszus és gyilkosság, *Jungnál* a mítoszok, szertartások, vallásos jelképek maradványai, *Reichnél* a meghíúsított orgazmus-energia tartalékai, stb. Csak a Gestalt-iskola keres mélyebb biológiai összefüggéseket a gyógyításhoz, csak ők használják az ökológia fogalmát.

A vallások ősi tanításai a maguk eredeti tisztaságában Isten vagy a Kozmosz szándékát, az evolúció kiteljesedését, az Ómega ponthoz való közeledést szolgálják, bár e tanításokat a mai ember gyakran nem érti meg. Az ipari ember, az aranyimádó, nemzetek feletti vállalatok mindent elkövetnek az emberi faj, a bolygó élővilágának elpusztítása érdekében. Rövidlejárati anyagi hasznuk érdekében meg akarják semmisíteni, föl akarják számolni az ember ősi, hagyományos, természetet védő magatartását, s az ezt támogató vallásos gyökereket is.

A vallások ökológiai üzenete az ökológiai tudattalannal utal: ha azt nem tárjuk föl és nem engedjük hatni, akkor fajunk, kultúránk aligha éli túl az egyre jobban kibontakozó válságot.

TARTALOM

Tanulmány

- Rupert Lay: Az eretnekségről 2-3
 Farkas József: Jézus és az eretnekség 4-6
 Rudolf Schermann: Újabb eljárás fenyeget? 7-8

Sajtószemle

- Bulányi György fölmentésének sajtóvisszhangja (Szemelvények) 9-10

Interjú

- Kertész Eszter: Múlt és jövő határán (Interjú Dóka Zoltánnal) 11-12
 Schanda Beáta: Pillanatfelvétel egy mai kibucról 19-20

Vitairat

- Herbert Remmer: Péter sziklája homokra épült 13-14
 Anneliese Lissner: Ne legyetek már olyan türelmesek! 14-15

Gyerekeknek Moha-mese

- Három doboz 17-18

Erőszakmentesség

- Csapody Tamás: Magyarország és a NATO-bővítés 21-24

Elmélkedések

- Pintér Zoltán: Magánügy-e a vallás? 16
 Vasárnapi szentírási elmélkedések 25-29

Környezetvédelem

- György Lajos: Ökológiai tudatosságunk 30-31

HIBAIGAZÍTÁS

1997. decemberi számunk 7. oldalán az ajánlott könyv társszerzőjének neve helyesen: Vit László; a 16. oldal jobb hasábjának utolsó bekezdésében a dátumok helyesen: szeptember 21-től és szeptember 28-tól; a 31. oldal jobb hasábjának alján a bekeretezett közlés utolsó előtti szava helyesen: közcélú. Minden érintett elnézését kérjük!

Széchenyi-hegy

Néhány párás nap után egyetlen jeges éjszaka elég volt, hogy deréktól fölfelé jégruhába öltöztesse a hegyet, az élénk északi szél hívogatóan közel hozza a fák ágait, szinte az égre rajzolódnak. Ilyen nap egyszer van egy évben, fölme gyünk.

A nap vízszintesen süt nyugatról, mintha a világ tetején lennénk. Minden apró ágon és fűszálon kinőtt a zúzmara, halotti fehérbe vont minden élő, szép és félelmetes. Apró, éles, pattogó hangok érkeznek minden irányból, szinte zengenek a jégtűkristályok, fény és árnyék fájóan éles ellentétekkel váltja egymást.

Hajolgatva lépkedünk ezeryi, máskor észre sem vett vékony kis ág között az árnyas erdőben, míg a fenyőtűpamacsok áttetsző jégruháján felparászik egy-egy beszökött fénysugár, megállunk, közelről lefényképezem.

Bántóan tiszta a levegő, szél pengeti a merevítő huzalokat az antennatorony körül, a szikrázó napsütésben percenként leválik egy-egy jégdarab, százméteres magasságból hull alá némán, pörögve, szikrázva a fényben, lejjebb mintha lassulna, hang nélkül ér le, majd másodperc múlva halljuk a csattanást, amint a sima, jéggé fagyott hullámot formázó tegnapi esőréteget átszakítja a térdig érő hó fölött.

Az utakon ámulva sétálók, szánkozó emberek, mindenki csöndesen, szépen beszél, itt méltatlan lenne a másféle szó.

Másnapra elmúlik a varázslat, ködös, párás, szürke és csupasz ismét a hegy. Mi, emberek, a városban élünk, mint mindennap, megint.

B.E.

Kérjük Olvasóinkat, hogy január végéig újítsák meg előfizetésüket az impresszumban foglaltak szerint.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

IX/1. (47.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám:

10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.

Budapest V., Szabadság tér 5-6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára

„Érted vagyok” megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.

Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.

Felelős vezető: Szilva István

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

Editor: GARAY András

Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

**Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.**

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1998-ra (postaköltséggel):

Belföldre: 600 Ft

szociális előfizetés

a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:

Itthon előfizetve:

a szomszédos országokba 600 Ft

egyéb külföldre 2400 Ft

Nyugaton: 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját. A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.